

blanda

PUBLICACIÓ DE L'ARXIU MUNICIPAL DE BLANES

Lluïsa Vidal • El bateig de la Costa Brava
Joaquim Illas "Palet" • Ruyna, propietari rural
Dinar de morts • Vestits de paper • Les Feminals

Notícies de l'Arxiu. Bibliografia blanenca

Lluïsa Vidal

blanda

PUBLICACIÓ DE L'ARXIU MUNICIPAL DE BLANES

NÚMERO 22
BLANES - ANY 2019

Reflexió

La professió d'arxiver.

"Abans veníem del món de la història. La mirada era molt sobre l'arxiu històric; l'arxiu administratiu per a la gent no existia. Tothom s'autoformava o aprenia de la gent de l'entorn i l'arxiu era com una prolongació de la seva afició; es dedicaven a investigar i escriure llibres i l'arxiu el tenien organitzat d'una manera molt discreta. Però per fi s'ha entès que l'arxivística és una qüestió d'ordre i mètode. Els documents administratius han d'estar organitzats per raons d'eficiència, eficàcia i accessibilitat, és a dir, com a fonaments del bon govern i la transparència, però també perquè en el futur una part substancial d'aquests documents esdevindran històrics. Hi ha un cicle de vida dels documents: des que entren en una organització fins que arriben a l'arxiu s'han de veure com una continuïtat."

Ramon Alberch, historiador i expert internacional en arxius

Crèdits

Portada:

La puntaire de Blanes.

Lluïsa Vidal

Oli sobre tela

115x95 cm.

Signada i datada, 1902.

Col·lecció particular.

Edita: Ajuntament de Blanes – Arxiu Municipal de Blanes (AMBL)

Política responsable: Olga López Colomer

Coordinació i textos: Toni Reyes i Aitor Roger

Equip de treball: Toni Reyes Valent i Aitor Roger Delgado (AMBL)

Maquetació i impressió: Impremta Pagès - Anglès (Girona)

Dipòsit Legal: Gi-1126-98

Assessorament lingüístic: Oficina de Català de Blanes

Blanda es pot adquirir a l'Arxiu i a les següents llibreries: Llibresca, Espigulé, Katy, Laia, RB3, Sant Jordi, Eventia Press i Ça Trencada.

Agraïments: Fèlix Bota (Arxiu Municipal de Palafrú), Josep Dalmau, Ricard Ferrer i Miquel Pujadas

Preu: 10 euros

**Els articles signats són responsabilitat de les persones que els signen. Les opinions que s'hi expresen no reflecteixen necessàriament el punt de vista dels editors de la publicació.*

PRESENTACIÓ

Presentació de l'Alcalde	7
--------------------------	---

RECERQUES

01	Consol Oltra Lluïsa Vidal	9
02	Aitor Roger 50 anys del Concurs Internacional de focs d'artifici de la Costa Brava	19
03	Sebastià Rusalleda El bateig de la Costa Brava	27
04	Maria Àngela Sagrera Pàgines viscudes d'en Quimet Illas, en Falet	43
05	Josep Turón (<i>In Memoriam</i>) Joaquim Ruyra i Oms, propietari rural	53
06	Pep Vila Un costum simbòlic: el dinar de morts servit per Joan Baptista Jalabert, adroguer de la vila de Blanes (1729)	59

BIOGRAFIES

01	Emília Augué La modista dels vestits de paper	65
----	---	----

FONS DOCUMENTALS

01	Aitor Roger Les Feminals. Dones pioneres en el fons Josep Alemany Borràs: Carme Karr, Lluïsa Vidal, Dolors Monserdà i Carmen de Burgos	81
----	--	----

NOTÍCIES DE L'ARXIU

Donacions	100
Notícies	107
Breus	116

BIOGRAFIA

Publicacions blanques	124
-----------------------	-----

Benvolguts blanencs i blanenques,

La presentació d'una nova edició de *Blanda*, la revista anual que edita l'Arxiu Municipal, em brinda l'ocasió de saludar-vos per primera vegada com a alcalde de Blanes des d'aquesta nostrada i estimada publicació.

L'edició de la revista *Blanda* veu la llum gràcies a l'esforç dels tècnics municipals i del gran equip de col·laboradors i col·laboradores de l'Arxiu, encapçalats per l'arxiver Toni Reyes, a qui agraeixo singularment el seu treball impecable en les múltiples tasques que desenvolupa.

Entrant ja en matèria, el tema destacat en aquesta edició, i que protagonitza bona part d'aquestes planes, és el paper que han tingut algunes de les dones pioneres en el moviment feminista a Catalunya. A la portada d'aquest número, hi veiem la reproducció del quadre *La puntaire de Blanes*, obra de Lluïsa Vidal, del 1902. El tècnic de l'Arxiu, Aitor Roger, i Consol Oltra, especialitzada en Lluïsa Vidal, signen dos articles en què parlen dels vincles d'aquesta pintora amb la nostra ciutat i d'altres artistes i escriptores.

L'article escrit per Sebastià Rusalleda demostra de nou que Blanes i el seu Convent foren protagonistes en el bateig del nom de Costa Brava. La seva investigació va acompanyada d'unes magnífiques aquarel·les que el pintor Ricard Ferrer ha realitzat expressament per a aquest article. Per la seva banda, Maria Àngela Sàgrera presenta el treball titulat "Pàgines Viscudes d'en Quimet Illas, en *Falet*", que retrata el periple vital de l'avi més longeu de Catalunya. A més, amb 110 anys complerts, és el més veterà dels col·laboradors de l'Arxiu.

Si voleu conèixer com era la vida en un mas a principis del segle XX, us recomano la lectura del treball del veterinari Josep Turón, que ens va deixar ja fa uns anys però a qui l'Arxiu li devia la publicació d'aquest treball. Un altre dels articles és obra del filòleg Pep Vila, que dona a conèixer un costum simbòlic a partir del dinar de morts servit per Joan Baptista Jalabert, adroguer de Blanes el 1729.

A l'apartat de biografies, hi trobem l'article de la modista Emília Augé, amb les seves vivències de més de 90 anys dedicada a la costura, en què destaca especialment la seva etapa com a modista de vestits de paper a l'avui desaparegut Club Sant Jordi. Com és costum, també hi ha l'apartat de notícies de l'Arxiu, amb les donacions que ha rebut aquest servei i les darreres publicacions, tant d'autors com de temàtica blanenca.

No voldria acomiadar aquesta presentació sense esmentar un breu article relacionat amb l'esdeveniment més nostrat i estimat de tota la ciutadania de Blanes i que marcarà aquest any 2020 de manera singular: la celebració del 50è aniversari del Concurs Internacional de Focs d'Artifici de la Costa Brava, que es compleix enguany i que viurem amb especial intensitat; per això la revista en fa una breu però necessària pinzellada.

Ara sí, només em resta -com és el meu costum- desitjar-vos que gaudiu de Blanes, en aquesta ocasió a través de la lectura de la revista que teniu a les mans.

Àngel Canosa Fernández
Alcalde de Blanes

01

Lluïsa Vidal

per Consol Oltra

Per aproximar-nos a la relació que hi va haver entre la pintora Lluïsa Vidal (Barcelona 1876-1918) i Blanes ha estat necessari i molt interessant cercar, entre les cartes de les germanes Vidal Puig, les notícies dels estius viscuts a la població i, alhora, observar detingudament les obres que va pintar a la població. La família Vidal Puig va passar a Blanes els estius de 1902 a 1906.

Anteriorment, la Lluïsa Vidal ja havia exposat al públic la seva obra més primerenca en diverses ocasions i havia rebut molt bones crítiques. L'any 1901 viatja a París, on roman fins a l'agost de 1902. Aquesta llarga estada a la capital va marcar un abans i un després en la seva carrera i quan Vidal arriba a Blanes cap a finals d'agost ho fa ben carregada de noves idees i amb ganes d'experimentar-les: pinta d'una forma més espontània i agosarada, com mai fins llavors havia fet.

LA FAMÍLIA VIDAL PUIG

Francesc Vidal i Jevellí i Mercedes Puig Buscö eren un matrimoni amb onze fills, nou noies i dos nois. El pare era un important dissenyador i creador de mobles i d'objectes artístics utilitzats en la decoració global dels habitatges més luxosos de l'últim quart del segle XIX. Va ser l'introduïdor de l'estil esteticista a Barcelona i dirigí un important obrador d'on sortien les peces per moblar i embellir els grans pisos i palauets de l'Eixample. També va tenir una

seu a Madrid, ciutat on igualment va bastir residències molt importants i decorà també el Palau de Sobrellano a Comillas, Santander.

Mercedes Puig Buscö era una dona culta i una gran amant de la música, que va saber transmetre el gust musical a tots els seus fills. De mare alsaciana, parlava francès i alemany, i coneixia molt bé les operes de Wagner, tant de moda en aquells anys. Pare i mare van formar una gran família tradicional amant de les arts.

Anteriorment a l'estiu de 1902, la família Vidal-Puig havia passat les vacances a Vic, població d'on era nadiu l'avi músic de la pintora, fins a l'any 1893. A partir de 1894 van traslladar la seva residència estival a Sitges, on la nostra protagonista va preparar les seves primeres exposicions, i això va ser fins a l'any 1899. L'estiu de 1900 va ser molt diferent, perquè els pares i les cinc germanes grans van viatjar a París per visitar l'Exposició Universal. Aquesta experiència parisenca va resultar molt emocionant i enriquidora per a tots i un autèntic revulsiu per a la jove pintora que, en tornar a Barcelona, va tenir molt clar el que volia fer: li va suggerir al pare la intenció d'anar a París per assistir durant una temporada a les classes d'una acadèmia artística. En aquell moment ella idealitzava l'aprenentatge i l'ambient acadèmic, coses de les quals a Barcelona no havia gaudit. En aquell moment, que una noia burgesa anés sola a estudiar a una ciutat com París era quelcom d'escandalós, però per al senyor Vidal, un autèntic patriarca, l'art estava per damunt de tot i la for-

mació de la seva filla Lluïsa era per a ell el més important. Sabia que la noia era una artista i sabia que l'estada a París li resultaria molt beneficiosa. Per aquest motiu no en va tenir cap dubte. Això sí, la jove s'instal·laria a casa d'uns coneguts seus, els senyors Durand, i a partir d'aquí ella organitzaria el seu dia a dia. Fins i tot va llogar un estudi perquè pogués treballar individualment fora de l'acadèmia.

Des de molt petita la Lluïsa havia rebut classes de dibuix i pintura de mestres particulars, grans artistes amics i col·laboradors del pare Francesc Vidal; per tant, durant la seva formació sempre s'havia sentit recolzada i acaronada. Fins i tot quan va presentar per primera vegada la seva obra a la Sala Parés la premsa li havia dedicat unes crítiques molt bones per a una pintora novella. Però després d'haver vist tot el que ella va veure al Gran Palais i al Petit Palais en aquella innovadora i enlluernadora Exposició Universal, la pintora va adonar-se que necessitava anar més enllà en la seva recerca i la capital de l'art en aquell moment li oferia un ventall de museus, galeries, exposicions i mestres que considerava irresistibles i dels quals volia gaudir. La Lluïsa desitjava passar una llarga temporada a la ciutat i Francesc Vidal, que era el seu principal mestre i qui més la va encoratjar en la seva dedicació professional, no va tenir cap inconvenient que la seva filla estimada anés sola a París per desenvolupar d'una manera més intensa la carrera que havia escollit.

PARÍS

Així, el mes de juny de 1901 una jove pintora catalana s'instal·lava a la rue de la Chaussée d'Antin 38, cantonada amb el Boulevard Haussmann, al París més modern i luxós, on al llarg d'un any va gaudir d'una llibertat mai

experimentada a la seva ciutat natal. Llibertat per organitzar el seu dia a dia, sense la presència de la família i fora del nucli burgès del qual formava part, però mantenint un contacte epistolar continu amb tots els membres de la família, sobretot amb el pare¹.

La ferma determinació per desenvolupar la seva carrera l'havia portada fins allà i no pensava donar ni un pas enrere per molt que de vegades se sentís desanimada i desconcertada per la seva "nova" vida. Les primeres setmanes les dedicà a recórrer el museu del Louvre i a visitar l'exposició del Saló, i el juliol ja es va matricular a l'acadèmia Julian del Passage des Panoramas, però es va sentir molt decebuda perquè l'acadèmia no va assolir els objectius que ella havia imaginat. El mes d'agost va deixar les classes i va aprofitar per viatjar a Anglaterra acompanyant els senyors Durand. Als museus londinencs va poder admirar al natural les obres dels mestres anglesos, dels clàssics i dels moderns, i va tenir temps de pintar a ull nu la campanya anglesa tal com li havia aconsellat el pare. De tornada a París, el mes de setembre va continuar fent de copista al museu del Louvre amb l'obra de Goya *La dama del abanico* i, després de molts dubtes, va escollir una nova acadèmia. Aquesta vegada la va encertar.

Eugène Carrière i George Picard van ser els seus mestres a l'Académie Humbert i, cadascun a la seva manera, li va saber transmetre nous aspectes i noves formes en la utilització de la matèria pictòrica i dels colors.

El dia a dia de Lluïsa a París era pintar gairebé a totes hores: a l'acadèmia, al seu taller, fent còpies al Louvre, a les classes de dibuix a les nits i a les conferències dels dissabtes al matí, però encara esgarrapava temps i, acompanyada

¹ Cartes de l' Arxiu família Vidal

d'amigues, visitava les galeries i les diferents exposicions que es duïen a terme a la ciutat. Treballava molt i fruïa de tot el que la ciutat li oferia. Això queda palès a les periòdiques cartes que escriu als membres de la seva família, on els explica una gran quantitat de les anècdotes viscudes i els descriu amb minuciositat tant el que veu als teatres com els esdeveniments del carrer. Escriu sobre la moda, l'art, els costums, la religió, i els explica com és la gent que coneix. En definitiva, va resultar un any viscut amb molta intensitat i aprofitant al màxim l'oportunitat que se li havia ofert.

París era una festa! Frase que pot ser molt encertada però que per a la nostra protagonista no sempre va ser veritat. Va haver-hi moments de solitud en què trobava a faltar molt la família, sobretot la seva germana i confident Frasquita, (la violoncel·lista que anys més tard es va casar amb el mestre Pau Casals), la mare i el conjunt de germans. Acostumada a viure rodejada de germans de totes les edats, amb contínues trobades familiars d'oncles i cosins on cantaven i tocaven diversos instruments, podem imaginar que van ser principalment aquests fets els que li van mancar mentre va viure a l'enlluernadora capital.

L'hivern de 1901-02 va fer un fred glaçat a París. Sovint el cel era d'un gris metàl·lic i la llum de dia era trista i molt diferent de la llum intensa de la seva terra; la pluja freqüentíssima se li feia molt antipàtica. A més a més, va estar refredada en moltes ocasions, segons llegim a les cartes; fins i tot a la primavera es va creure que patia la diftèria i, per sort, només es va tractar d'unes angines molt fortes. Un cop restablert de la malaltia, va poder visitar el Saló de Primavera, que ja estava inaugurat i presentava al públic les obres més noves dels pintors més moderns.

En la carta dirigida al seu pare el 9 de maig de 1902 trobem per primera vegada la referència a Blanes quan, acomiadant-se, el felicita per

la bona perspectiva de passar l'estiu a la costa, a Blanes. Per primera vegada fa menció a la població que des d'aleshores es convertí en font d'inspiració i en l'escalf que va necessitar en alguns moments de la seva vida.

A la carta del 16 de juny de 1902, la Lluïsa li pregunta a la seva mare quan se'n van a estiuejar, i el 4 de juliol li escriu que a París fa molta calor i que s'està restablint d'un refredat. Li comenta que està pintant una vista del Sena des de sota d'un pont, li pregunta si ja estan tots a Blanes i li diu que s'alegra molt de poder gaudir de les vacances amb tots ells i de poder "pintar coses boniques" allà.

L'última carta escrita des de París la dirigeix al pare el 15 d'agost i li diu que està fent les diligències necessàries per viatjar, però que s'endarrereixen perquè li manquen uns papers. La Lluïsa està frissant per arribar a Blanes, retrobar-se amb la família i veure per primera vegada la població de la qual tant li han parlat.

El temps havia passat ràpidament i era l'hora de tornar a casa: es va acomiadar de totes les amistats, va visitar per última vegada les galeries que més li agradaven i tot allò del que havia gaudit a la ciutat. Ja podia tornar a casa, i ara la seva llar era a Blanes on tota la família l'esperava amb candeletes.

BLANES, LLUM I INSPIRACIÓ...

L'estiu de 1902 la família Vidal-Puig de Barcelona havia llogat una casa a Blanes per passar-hi les vacances des de l'1 de juliol fins a l'1 d'octubre. Volien gaudir de l'aire lliure i la tranquil·litat al costat del mar. Aquell estiu cadascun dels integrants de la nombrosa família tenia expectatives diferents i les de la nostra protagonista, la pintora Lluïsa Vidal Puig, a part de retrobar-se amb els seus, eren bàsicament pintar.

▲ *La puntaire de Blanes*.
Oli sobre tela 115x95 cm. Signada i datada, 1902.
Col·lecció particular

No ens podem fer la idea del que devia sentir la nostra protagonista en arribar a Blanes, però de ben segur que un munt d'emocions devien esclatar en l'instant de retrobar-se amb els seus, un moment de gran alegria embolcallat amb la llum meravellosa de la població, la llum que la pintora tant havia anhelat durant el llarg hivern parisenc i que ara la reconfortava i li nodria el desig per pintar tot allò que veia. Es delia per mostrar-los tot el que havia aplegat a París i que, filtrat a través dels seus ulls i ben

emmagatzemat a la seva ment, arribava el moment de plasmar-ho, amb el gest, al llenç.

La casa que havien llogat davant del mar es convertí en l'escenari inspirador de tres de les obres pintades aquell estiu. Les tres que coneixem actualment són *La puntaire de Blanes*, *Rosina al piano* i *La nena del llaç vermell*.

Coneixem el títol d'aquesta obra per la carta de mossèn Jaume Collell² on felicita la seva amiga Lluïsa per l'exposició de la Sala Parés de 1903 i li pregunta per què no ha penjat el quadre que tant li agrada a ell i que va veure al seu estudi, *La puntaire de Blanes*. L'obra no va estar a l'exposició perquè segurament la va vendre abans i no se'n té notícia ni apareix a cap catàleg fins a l'any 2003, quan surt en venda en una galeria de Barcelona amb el nom de *Aprenent a fer boixets*.

L'escena copsada per l'artista transcorre en la intimitat de la llar, el món de les dones, tema que va treballar al llarg de la seva carrera i que aquí inclou una nena, que demostra l'interès de Vidal per l'aprenentatge infantil, fet que repetirà també en altres obres. És una obra meravellosament resolta amb el dibuix perfectament enquadrat dins el llenç.

L'espectador sorprèn les noies en un interior tranquil fent puntes de coixí i elles sembla que no s'adonin ni de la presència de la pintora. La nena asseguda d'esquena és la Rosina, germana petita de l'artista i la jove asseguda a la finestra és la mestra puntaire que s'incorpora cap al coixí per mostrar-li el que ha de fer amb els dits la nena.

Totes dues van vestides d'estar per casa, amb senzills davantals i la mestra porta els cabells recollits de qualsevol manera en un monyo. La

² Carta enviada per mossèn Collell des de Caldes de Malavella el 6 de novembre de 1903. Font: Recull de les cartes de mossèn Jaume Collell a Lluïsa Vidal. Arxiu Episcopal de Vic.

pintora ens les mostra de forma natural i sense cap artifici ni detall que ens indiqui que estan posant: no s'han preparat, ni s'han mudat; podríem dir que no és tracta d'una escena teatralitzada, sinó que més aviat ens descriu un moment qualsevol viscut a la llar en un dia de finals d'estiu.

Aquesta composició transmet serenitat i quietud a la nostra mirada, amb detalls que ens descobreixen la gran sensibilitat de la Lluïsa Vidal: la finestra oberta dona entrada de llum i ens permet veure lleument reflectit al vidre el rostre de la jove, l'estampeta de la verge protectora en el coixí, la torreta amb la clavellina, la gelosia verda que permet l'entrada de la brisa tamisada de l'exterior i, al fons, apreciem la bella línia blava del mar.

A *Rosina al piano* la pintora ha copsat l'instant fugisser d'unes notes interpretades per la seva germana. Ens explica una història molt simple i a la vegada complexa: el món de les dones, perquè aquests quadres són la genuïna mirada d'una dona al món de les dones.

Vidal ha dividit el llenç en diagonal i al costat esquerre ha situat tota l'acció, la protagonista amb els dits saltironant al piano. El rostre de Rosina apareix en un bell escorç, el vestit vaporós igual que el fons i les tecles del piano, que desapareixen esfumades, cap el fons, en donen una imatge molt etèria.

Una obra amb la clara influència del seu mestre Carrière, que tant la va instar que difuminés i que envoltés de misteri les imatges amb aquesta mena d'emboirament que ens recorda molts dels seus retrats. Fins i tot ens pot recordar els fenòmens atmosfèrics que el mestre anglès J.M.W. Turner plasma als seus llenços i que tant van impressionar la pintora quan va admirar la seva obra a la National Gallery de Londres l'estiu de 1901³.

La nena del llacet vermell és un retrat espontani de tècnica semblant als anteriors: utilitza tons clars i pinzellades ràpides per copsar la protagonista en l'instant d'un somris obert i franc, gairebé com un esquetx fotogràfic. És en realitat el retrat de Teresa, la germana més petita de la pintora, quan tenia 10 anys. L'obra apareix publicada a la revista *Pèl&Ploma* núm. 97 el setembre de 1903.

Per consell dels seus mestres parisencs Eugène Carrière i George Picard, havia aclarit la seva paleta i suavitzat aquella mena de "dureza española", com ells qualificaven el tret característic de la seva pintura. Anteriorment, a Barcelona, els crítics també coincidien en aquesta opinió i escrivien a la premsa que la seva pintura era més pròpia d'un home que

◀ *Rosina al piano.*
Oli sobre tela, 79x69 cm. Signat i datat, 1902.
Col·lecció Armengol-Junyent

³ Carta de Lluïsa Vidal al seu pare, des de París, 26 agost 1901. Parlant de tot el que li ha agradat de Londres, : "...y de Turner las delicadas notas y sensaciones de Venecia, del mar, de la lluvia, del viento y de la tempestad...". Lluvia , vapor y velocidad. El gran ferrocarril del Oeste. National Gallery de Londres.

d'una senyoreta. Ella ja estava acostumada a aquest tipus d'apreciacions... Quan els crítics deien que pintava com un home li estaven dient que pintava bé, li estaven tirant una floreta...

Un dels primers suggeriments de Carrière va ser que deixés de banda tot el que sabia i que creés un art més ingenu, més senzill. Fins i tot el mestre li va dir en una ocasió: "Faci-ho pitjor que això, molt pitjor, però que resulti més natural".

A París la pintora havia aclarit els tons de la seva paleta, els foscos utilitzats fins aleshores amb la clara influència dels mestres clàssics espanyols, va deixar pas a unes tonalitats més clares i lluminoses que l'artista traslladava al llenç amb pinzellades ràpides, llargues i elàstiques i, a diferència d'abans, carregades amb poca matèria o, si més no, amb la pintura més diluïda. Per tant, aquestes tres obres que hem pogut veure estan tractades de forma molt diferent de les obres anteriors; podríem dir que són més "espontànies".

EXPOSICIÓ 1903

A l'exposició de finals d'octubre de 1903 a la Sala Parés va presentar dotze obres recents i una d'elles, *La nena del gatet negre*, va captar tota l'atenció del crític Raimon Casellas, que la destaca molt positivament a la crítica de *La Veu de Catalunya*⁴. Aquest llenç va marcar una inflexió en la carrera professional de Vidal.

EXPOSICIÓ 1906

A la primavera de 1905 la família Vidal Puig va viure un episodi terrible: la mort de Carlota, la filla de només dinou anys, a causa de la verola. A l'estiu van anar tots junts a Blanes per intentar calmar la pena que sentien i recobrar una mica de tranquil·litat. La Lluïsa va treballar tot preparant les obres per la que seria la seva pròxima exposició.

El març de 1906 s'inaugura una nova exposició col·lectiva a la Sala Parés on Vidal, gairebé a la trentena i en plena maduresa, presenta tretze obres, algunes de les quals les havia pintades l'estiu anterior a Blanes. Hi trobem l'oli *Nen despullat al sol*, on es fa palesa l'admiració que sentia la pintora per la llum de Sorolla. Resol el gran llenç a partir de diferents estudis previs de la platja de Blanes, i elabora una obra on la llum que bat de ple en el cos de l'infant li defineix el cos, els colors de l'aigua i la sorra i unes agosarades ombres liles marquen la ganyota de la cara.

◀ *La nena del llacet vermell*.
Oli sobre tela, 45x50 cm. Blanes, 1902.
Col·lecció Armengol-Junyent

⁴La Veu de Catalunya 29 d'octubre de

▲ *Nen despullat al sol*. Oli sobre tela 90x180 cm. Col·lecció particular

▲ *Apunts*. Oli sobre tela. Col·lecció particular

▲ *El nen del gos*. Oli sobre tela 115x90 cm. Col·lecció particular

El nen del gos. El protagonista d'aquest quadre és un nen que li va servir de model per a diferents obres. Un familiar de la pintora sap que el nen era de Blanes i que Vidal li donava unes monedes perquè posés per a ella. A les carpetes del taller de l'artista es van trobar diversos apunts del mateix nen amb el gos. La revista *La Il·lustración Artística*, núm.1305, de 1906, publica la imatge en color d'un oli titulat *Dos buenos amigos*, amb els mateixos protagonistes, i l'any 1907, a la V Exposició Internacional d'Art de Barcelona, l'artista presenta *Lo noy del gos*, un dibuix amb sanguina al qual van atorgar un premi.

Aquesta és una obra de gran format i interessant tema. La pintora ha donat tot el protagonisme a un pillet acompanyat del seu gos; en realitat, ens parla del lligam que s'estableix entre ells i, en definitiva, de l'empatia. És una imatge a l'aire lliure amb el sol que bat de ple a la cara del nen, i que té la immediatesa d'una fotografia. Aquí la pintora ha utilitzat unes grans pinzellades planes i extenses amb la quantitat de matèria necessària per formar les impressionants taques

a la tela, que ja no són aquelles pinzellades lleugeres i fluides que utilitzava quan va arribar de París.

Lluïsa Vidal solia prendre molts apunts à *plein*

air en petit format. La majoria de vegades utilitzava l'oli, però també hi ha alguna aquarel·la. De Blanes en podem destacar uns quants.

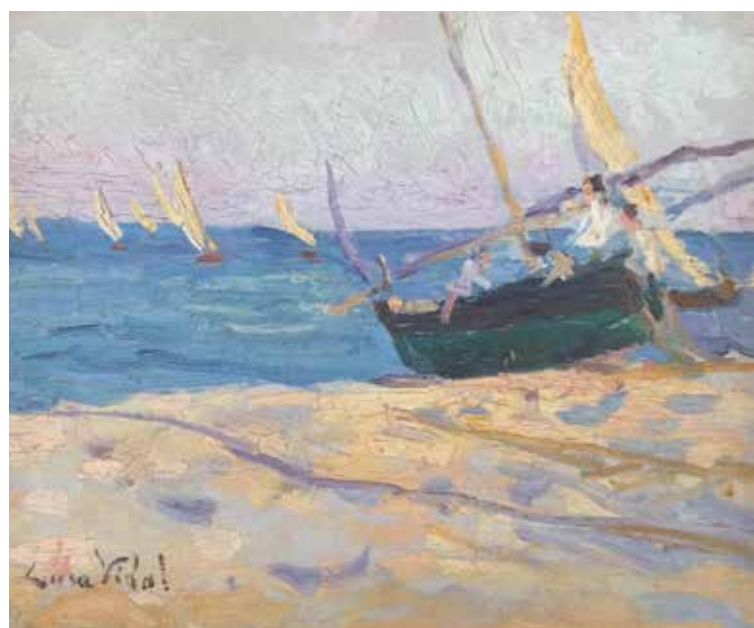
▲ *Marina.*
Oli sobre tela. Col·lecció particular

▲ *Les espadenyeres al carrer.*
Oli sobre tela. Col·lecció particular

▲ *Cel blau.*
Oli sobre tela. Col·lecció particular

▲ *Sota Pujola*
Oli sobre tela. Col·lecció particular

◀ *Choque de miradas*, revista *La Ilustración Artística*, 6 de desembre de 1909

▲ *Retorn*, revista *Feminal*. Agost de 1908

Lluïsa Vidal va ser una amant del dibuix i va mantenir una carrera paral·lela a la pintura com a dibuixant i il·lustradora de textos treballant per diferents publicacions. Ocasionalment trobem paisatges blanencs que utilitza com a fons per a les il·lustracions de la revista *Feminal* i *La Ilustración Artística*.

Segur que va pintar moltes més obres a Blanes que malauradament han desaparegut o que ara mateix no estan localitzades, com per exemple un oli que pintava l'estiu de 1906 a l'interior de la sagristia de l'església del poble. Podem imaginar que Lluïsa Vidal va passar moments inoblidables dels quals ens queda el testimoni escrit a les cartes familiars. Els Vidal Puig tenien moltes amistats a la població amb les quals feien excursions en tartana fins a Santa Cristina o als pins de Santa Bàrbara fins al Tordera, anaven al cine Vila, etc. Eren coneguts com a "cals quinze" perquè eren una família molt nombrosa i estimada. En la carta del 13 d'agost Rosina es queixa perquè fins a un quart de sis de la tarda ha de fer de model... (de la

seva germana Lluïsa, és clar!) i no pot sortir. Aquest estiu de 1906 va ser l'últim que els Vidal Puig van anar a la Blanes i vull transcriure la descripció tan bonica que fa la Lluïsa de l'Aplec de Sant Francesc en una carta adreçada a les germanes absents: "... El aspecto de aquella bonita playa tan llena de gente, el grupo de músicos que tocaban sardanas encaramados sobre una roca, el rollo de los sardanistas, el gran cúmulo de barcas amarradas a la playa, resultaban cosa espléndida verdaderamente". Paraules que expressen el que sentia pels esdeveniments populars de Blanes.

En aquestes obres blanenques que he comentat hi trobem el millor i més representatiu de la pintora: la genuïna mirada d'una dona al món de les dones en la intimitat, els infants, la pintura a l'aire lliure i la immediatesa. Tot això expressat amb delicadesa i a la vegada amb la intensitat de la seva personalitat.

Consol Oltra

Autora dels llibres:

Lluïsa Vidal. La mirada d'una dona, l'empremta d'una artista. Ed. Salvatella 2013

Lluïsa Vidal. Pintora del Modernisme. Monografia 04. Museu Nacional d'Art de Catalunya

Comissària

Lluïsa Vidal. Amb ulls de dona. Museu del Modernisme. Barcelona 2014

Lluïsa Vidal, pintora del modernisme. Museu Nacional d'Art de Catalunya. MNAC. 2016.

Lluïsa Vidal, pintora modernista. 1918-2018 Commemoració Centenari de la mort de l'artista.

Casa Museu Domènech i Montaner, Canet de mar, 2018

02 50 anys del Concurs Internacional de focs d'artifici de la Costa Brava

per Aitor Roger

BLANES I EL FOC

Ens agrada definir l'Arxiu Municipal com "l'espai de la memòria". Som un servei públic especialitzat en la conservació i difusió del patrimoni documental de Blanes. La nostra finalitat: posar aquest patrimoni a disposició de tots els ciutadans i de la pròpia administració.

I si parlem de memòria, una part important del "disc dur" de records més recents de les blanenques i blanencs l'ocupen les nits de focs. Uns focs que han esdevingut signe d'identitat del nostre municipi.

Uns vincles d'amor al foc que es fan palesos també en la celebració dels espectaculars correfocs que organitza la colla de Diables Sa Forcanera o en el monument als focs. Sí, aquest monument, inaugurat l'any 2000, obra dels artistes Selvaggi i Serrano i que es troba emplaçat en una de les principals rotondes d'entrada a Blanes, ens atreviríem a dir que és l'únic monument – el més gran segur - dedicat als focs d'artifici que existeix al país. Amb els seus quatre braços sembla representar els quatre punts cardinals, oberts a l'acollida dels milers de persones – no entrarem en una guerra de xifres – que visiten Blanes durant els dies del concurs pirotècnic. Al centre del monument, un esclat de focs, amb 365 puntes estelades de color blau i d'acer.

Blanes, ha sigut sempre terra d'acollida. Als anys vint, ara farà un segle, hi trobà el seu paradís l'industrial i mecenes alemany Carl Faust. I si Faust amb el pas dels anys ajudaria a posar Blanes encara molt més al mapa amb la creació del Jardí Botànic Marimurtra, no hi ha cap dubte que, els focs, són segurament l'altre marca més coneguda de la vila on la Costa es

▲ Nit de focs. Anys seixanta. Fons Recvll (AMBL)

fa Brava. Fins i tot, aquests dos elements, la botànica i els focs d'artifici, amb els que de seguida es pensa quan es parla de Blanes, han donat lloc a una sardana, de Sigfrid Galbany, titulada "Blanes, jardins i focs".

Però, quines són les primeres referències documentals – que conservem – sobre el llançament d'un castell de focs d'artifici a Blanes? Ens hem de remuntar a fa més de cent anys, concretament a l'any 1891, quan l'escriptor blanenc Josep Alemany i Borràs, en el seu diari personal va deixar escrit "Después de cenar entre fuegos artificiales, serenatas, bailes y bebidas pasamos la noche y entramos a la fábrica a trabajar a las 5 de la madrugada sin haber dormido. Por la tarde fuimos con otros amigos a Santa Cristina, a comer pollo con sanfaina."

L'any 1897, el diari blanenc *El Atalaya* explicava que el dia 26 de juliol, a les 9, "se disparó un bonito ramillete de fuegos artificiales por un renombrado pirotécnico." No sabem quin, de moment.

Ja iniciat el segle XX, el 1906, en el periòdic *La Selva* es destacaren els focs de l'any 1906 i s'hi podia llegir que "en un cap de passeig" hi havia "un catafalch per fochs artificials y, arreu, un ambient d'alegria i la regeneració de Blanes que comença." Una nova mostra del poder del foc com un element purificador.

Poc a poc s'institucionalitza com un signe d'identitat propi de la festa blanenca la incorporació d'un gran castell de focs d'artifici, coincidint amb la festivitat de Santa Anna. Durant aquests anys i fins el 1936 gairebé totes les empreses pirotècniques contractades són indústries catalanes, concretament de Barcelona i rodalies. D'entre aquestes empreses en destaquen la casa "El Relámpago", fundada l'any 1861 per Ramon Saura i que tenia la fàbrica al carrer Aragó; o la "Casa Morgades", també fundada a Barcelona i amb la fàbrica a Esplugues de Llobregat.

Precisament, aquesta darrera empresa, la Morgades, fou contractada per disparar el castell de la Festa Major de 1936 i que l'aixecament militar del 18 de juliol va impedir que es disparés. Tan la guerra com el període de postguerra van condicionar tots els aspectes de la societat i naturalment també les festes. Però els focs no els van fer desaparèixer. Això sí, l'espectacle es va interrompre el mateix any 1936 i no en trobem cap més fins a la Festa Major de l'any 1944.

La represa fou modesta i l'Ajuntament tampoc no disposava del pressupost necessari per fer lluir un castell en el seu màxim esplendor. Sempre dins l'espai proper a sa Palomera, l'espectacle pirotècnic va anar canviant el seu emplaçament segons les necessitats del moment. Durant la dècada dels quaranta la tendència era disparar-lo des del port i als anys cinquanta la ubicació preferida va ser el passeig de Mar i la platja.

Però, fou l'any 1958 quan es produeix un fet significatiu com va ser el llançament dels artefactes pirotècnics des de la roca de sa Palomera. Ho va fer la pirotècnica "El Dragón", de Barcelona. A partir d'aquest moment sa Palomera esdevé la plataforma idònia des d'on disparar i se n'ha potenciat tots els seus costats i alçades.

▲ Santi Diaz

Sabem, però, que va existir un precedent aïllat d'un castell disparat l'any 1909 des de sa Palomera, tot i que sembla que la iniciativa no va tenir continuïtat. Sa Palomera esdevé a partir de 1958 l'espai central dels focs, tot i que alguns anys s'assagen formules mixtes. Així, el 1967 es varen disparar focs des de tres punts diferents, el moll, la badia, amb focs aquàtics!, i sa Palomera.

A la dècada dels seixanta les principals pirotècnies eren les Estapé, Inglada, Estalella o l'abans esmentada "El Dragón". També algunes pirotècnies del País Valencià i alguna de Tarragona.

EL CONCURS INTERNACIONAL

L'any 1970, quan era alcalde Domingo Valls, s'encarrega a la casa Brunchú de Godella, un castell extraordinari que no deixà indiferent a ningú i que es disparà simultàniament des del moll i sa Palomera.

Valls fou durant 10 anys alcalde de Blanes, del 1963 al 1973. Com a alcalde va ser testimoni del gran creixement demogràfic de Blanes, que dels prop de 9.500 habitants que tenia l'any 1960 passà als 17.200 el 1973, la majoria d'ells procedents d'Andalusia, les Castelles, Aragó o Extremadura i molts dels quals van tenir l'empresa tèxtil SAFA com a primera destinació

laboral. El 1967 es va aprovar el nou pla general de Blanes, al qual van quedar incorporats els plans parcials anteriors, juntament amb els nous barris que s'anaven creant, com els de Ca la Guidó, Mas Borinot, Valldolig, els Pins, Mas Carolet... Uns anys que se solucionaren greus mancances, com el tema de la captació i distribució d'aigua potable a tota la vila, i es creà una xarxa de col·lectors d'aigües residuals. Però també es van poder introduir canvis substancials en el funcionament de l'Ajuntament i s'aposta clarament per la cultura. El primer any del seu mandat ja es presentà el primer cartell mural, editat a tot color, amb la tradicional imatge del poble vist a través del castell de Sant Joan, donant inici a una etapa en què la difusió turística de Blanes es farà present en múltiples àmbits: edició de fullets i plànols, la creació de la revista turística Blanes en diferents idiomes (també en català) i, sobretot pel què ara ens ocupa, la instauració l'any 1971 del Concurs Internacional de Focs d'Artifici de la Costa Brava. Un revulsiu per Blanes, que per la seva qualitat i per la bellesa del lloc de llançament fos un nou atractiu que es materialitzés amb l'arribada de més turistes.

En la primera edició del Concurs Internacional, el 1971, hi van participar les cases Igual de Barcelona, Brunchú de València i la Societat Lacroix de França, atorgant-se el premi de la primera edició a l'empresa catalana.

Assolir el primer premi de Blanes es convertirà en un trofeu molt desitjat, perquè suposava obtenir un prestigi que en aquell moment també compensava les despeses que generava un espectacle de gran nivell. Aquest fet va fer que nasqués una gran competència entre les diferents empreses participants i que s'animessin a concursar-hi altres pirotècnies de reputació internacional com la valenciana Caballer, de Moncada. Pel Concurs de Blanes hi han passat pirotècnies de molts països i tot i que es va començar a celebrar durant tres dies, el número de nit de focs s'ha anat ampliant amb el pas dels anys. L'any 1983, en la 13a edició, es va ampliar a 4 nits i l'any 1985 s'institueix el Trofeu Vila de Blanes per al guanyador. Quan s'arribà als 25 anys de Concurs, el 1995, s'ampliaren a 5. L'any 1998 ja en van ser 6 i el 1999 s'arriba a les 7 nits de focs. L'Ajuntament i la Comissió Tècnica creien donar-li així "la dimensió adequada per la importància del

▲ Guanyador del I Concurs Internacional de Blanes, 1971. Fons Domènec Valls (AMBL)

◀ Josep Recio

Concurs blanenc en el rànquing mundial". En el període de 2008 a 2011 es torna a les 6 nits de focs. En els darrers anys s'ha passat de les 4 nits les edicions del 2012, 2013, 2014 i 2015, a les 5 nits el 2016, a les 6 nits de 2017 i a les 5 de l'any passat i aquest.

PRIMERA REFERÈNCIA DELS FOCs

A Blanes les primeres referències sobre el disparament de focs d'artifici es remunten a fa més de cent anys enrera. L'any 1891, l'escriptor blanenc Josep Alemany, al seu diari personal deixa escrit: "Después de cenar entre fuegos artificiales, serenatas, bailes y bebidas pasamos la noche y entramos a la fabrica a trabajar a las 5 de la madrugada sin haber dormido. Por la tarde fuimos con otros amigos a Santa Cristina a comer pollo con sanfaina." En el número extraordinari dedicat a la Festa Major del diari blanenc "El Atalaya", referent al dia 26 de juliol de 1897 es pot llegir : "A las 9, disparo

de un bonito ramillete de fuegos artificiales por un renombrado pirotécnico". Per al dia 27 tornen a anunciar "el disparo de otro castillo de fuegos artificiales".

A través d'una altra referència podem acabar de copsar l'ambient que es podia viure durant aquestes celebracions. Es troba en el suplement del periòdic "La Selva", dedicat a la Festa Major de Blanes de 1906, on hi ha una descripció de J. Roig i Ruíz sobre les millores que al seu parer havia experimentat el Blanes festiu. L'article, que es titula "Blanes. Qui l'ha vista. Qui la veu", l'autor repassa un seguit de qüestions negatives característiques d'altres festes majors i les va contraposant a tot un seguit de millores en les activitats de la festa d'aleshores. D'entre els actes que comenta com a millores destaca el cadafals que hi ha muntats per als focs. Diu ... "En un cap de passeig un catafalch per focs artificials y, arreu arreu, un ambient d'alegria i la regeneració de Blanes que comença".

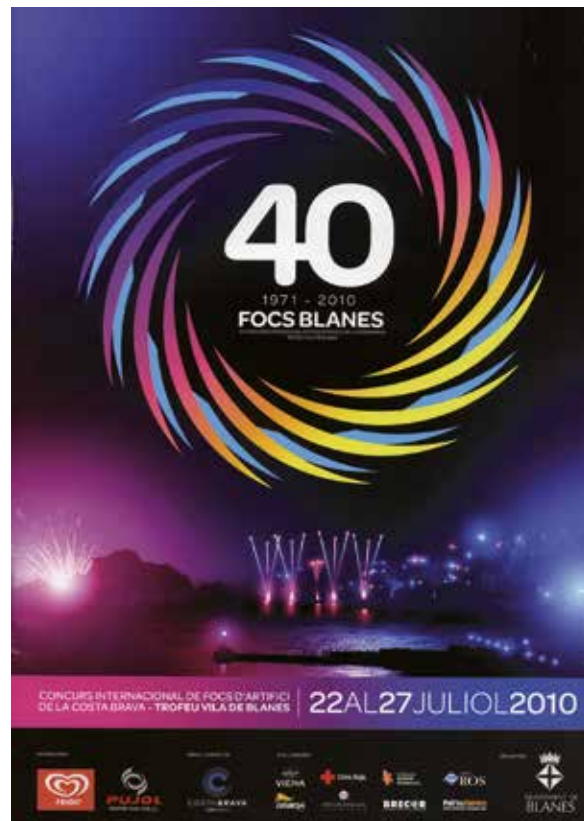
ELS FOCS, PATRIMONI CULTURAL

La celebració, aquest 2020, de la cinquantena edició del Concurs Internacional de Focs d'Artifici de la Costa Brava – Trofeu Vila de Blanes, és una fita important per a la història recent de la vila. Un Concurs que com us hem volgut explicar ha donat prestigi i projecció a Blanes; tant per les pirotècnies internacionals que hi han participat; pels qui han resultat guanyadors i han escampat amb orgull aquest trofeu; per l'atenta acollida que reben els participants i que preparen, ja mesos abans, des de l'Ajuntament i des de la Comissió tècnica; i, sobretot, pel l'incomparable marc del conjunt rocós de sa Palomera, amb la badia de Blanes, a un costat, i la platja de s'Abanell, a l'altre. Un marc natural que, a vegades, – tot i que som conscients de la dificultat del terreny i de la forta calor en aquesta època de l'any – un espai, el de sa Palomera, que per alguns membres del Jurat no s'acaba d'aprofitar del tot. Els més grans segurament recordaran aquells sortidors escampats al cim del promontori – convertint-lo gairebé en un volcà - i les cascades de llums que unien les roques de sa Pujola, sa Palomera i Es Portell. Moltes hores de feina per fer-ho possible!

Abans d'acabar aquesta breu pinzellada sobre els focs... una reflexió en veu alta.

Primer agrair la tasca que fan els organitzadors, empreses patrocinadores, els membres del Jurat i la Comissió Tècnica (veritables savis del món de la pirotècnia, entesos en les composicions químiques, la seva fabricació, el cost de cada color... i fins i tot podríem dir que alguns d'ells son "turistes del foc")

També reivindicar els focs, perquè els focs fan poble. I conservar, cuidar aquesta tradició, el simbolisme del foc, l'esperit festiu... van de la mà amb un moment de l'any en què Blanes

és més que mai “el país de la llum i l’alegria” de Ruyra, uns dies de festa que et retrobes amb els amics o familiars que viuen fora o que feia temps que no veies. Unes nits d’estiu que els carrers i places es transformen en riuades plenes de gent i que les platges s’omplen de famílies i colles, algunes amb el ritual previ de compartir-hi el sopar. Els més entesos en focs es preparen per puntuar colors, formes, sons, composicions aèries i aquàtiques... i també el soroll, amb aquella traca final tant esperada, plena de colors

i ritme, i que en 60 segons concentra tots els ingredients que fan del castell de focs quelcom màgic.

No seria tot un encert que coincidint amb la 50a edició del Concurs des de les diferents institucions es treballi per aconseguir la declaració dels focs de Blanes com a Patrimoni Cultural Immaterial?

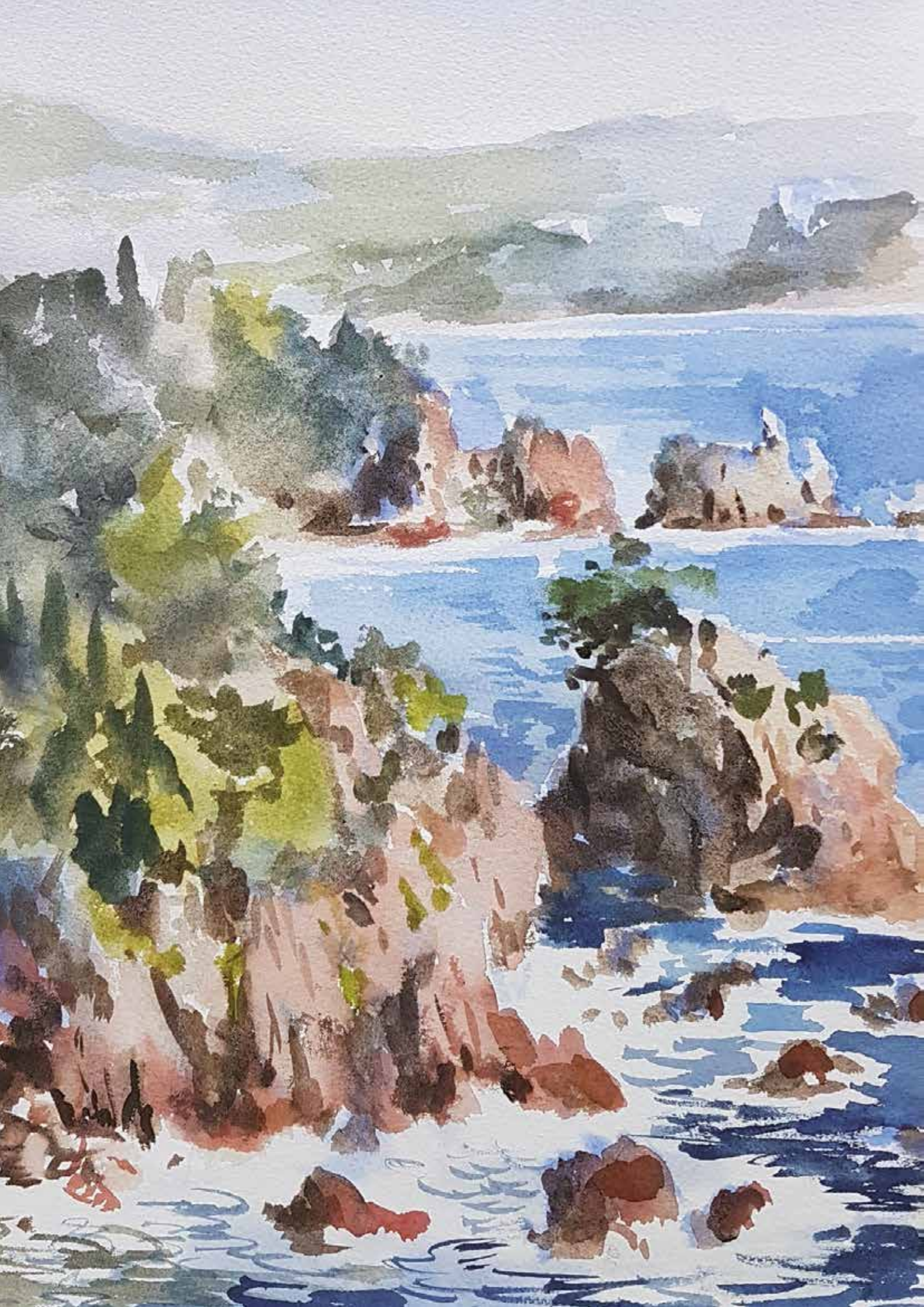
Aitor Roger

Historiador i tècnic de l’AMBL

▲ Júlia Gispert

◀ Sebastian Morales

03 El Bateig de la Costa Brava

(A la memòria de Joaquim Abril)

per Sebastià Rusalleda

L'any 2009, quan el Club Marina Casinet de Lloret va publicar el meu llibre Francesc Camprodon i Safont, autor de *Marina*, vaig fer constar que la tossuderia d'alguns a sostenir que, quan Camprodon va fer el llibret de *Marina* no va escriure "Costa la de Levante, playa la de Lloret" sinó "Costa la de Levante, playas las que lloré", no tenia sentit, perquè hi havia proves documentals que demostraven que, el 1855, quan es va estrenar la sarsuela, la platja de Lloret ja figurava al llibret de l'obra.

Pel que fa referència a la "Costa la de Levante" vaig escriure: *"Ara bé: i la Costa la de Levante quina és? Fixem-nos que a la partitura autògrafa d'Arrieta està en majúscula, la qual cosa vol dir que en el manuscrit de Camprodon probablement també estava escrit en majúscula, com volent indicar una costa en concret"*.

És aquí que la meua teoria pot tenir un punt de coincidència amb l'article de Josep Freixa, publicat al núm. 69 de la revista Actual.

És sabut que, a la Costa Brava, abans de ser batejada com a tal per Ferran Agulló, li van atribuir altres noms com ara "La Catalunya Grega" (Pella i Forgas) "La Costa de Corall" (Joan Llavaries), "La Costa Serena" (Ruyra i Gaziol) o abans "Costa de Llevant", denominació que no va fer fortuna per ser massa barcelonina, com ens recorda Gaziol.

*Doncs bé, estic convençut que la "costa la de Levante" que Camprodon tenia al cap quan va escriure *Marina* era la magnífica panoràmica de la punta de s'Agüia, vista des del Convent, que sens dubte en*

*les seves estiuades blanenques, havia visitat abans que el 1860 n'esdevingués propietari. En aquest punt puc coincidir amb Freixa. Hi discrepo, però, rotundament, respecte de les "platges plorades". En paraules d'Esteve Fàbregas: "Jorge no lloró en una playa anónima". És segur que la història i la platja que inspiren *Marina* són de Lloret.*

Hem de triar entre la Costa de Llevant i la platja de Lloret? Quedem-nos amb totes dues: Blanes i Lloret units per Francesc Camprodon".

Que aquest article, si cal, serveixi per a renovar l'admiració d'un lloretenc pels nostres amics blanencs.

Quan vaig publicar la biografia de Francesc Camprodon, el 2009, vaig tenir la sort de poder consultar els papers d'Emili Martínez i Passapera, l'avi Martínez, que la família Martínez-Planas va donar al fons municipal de Lloret.

Ara, quan tractaré de posar de manifest que la pila baptismal de la Costa Brava és Blanes i no Sant Feliu de Guíxols o Llafranch, han estat essencials els papers de l'arxiu d'Esteve Fàbregas i Barri, que la família ha donat a l'arxiu de Lloret on s'ha constituït el fons Fàbregas-Orench. D'aquest fons he extret tota la documentació que menciono en aquest article.

Una vegada més, hem de donar les gràcies als qui, generosament, deixen el llegat documental dels seus avantpassats a les mans de l'Arxiu. He de donar també les gràcies a l'Aitor Roger. El seu article "Ferran Agulló, cronista i historiador de la cuina catalana", publicat al núm. 11 de la revista *Blanda* m'ha estat de molta utilitat.

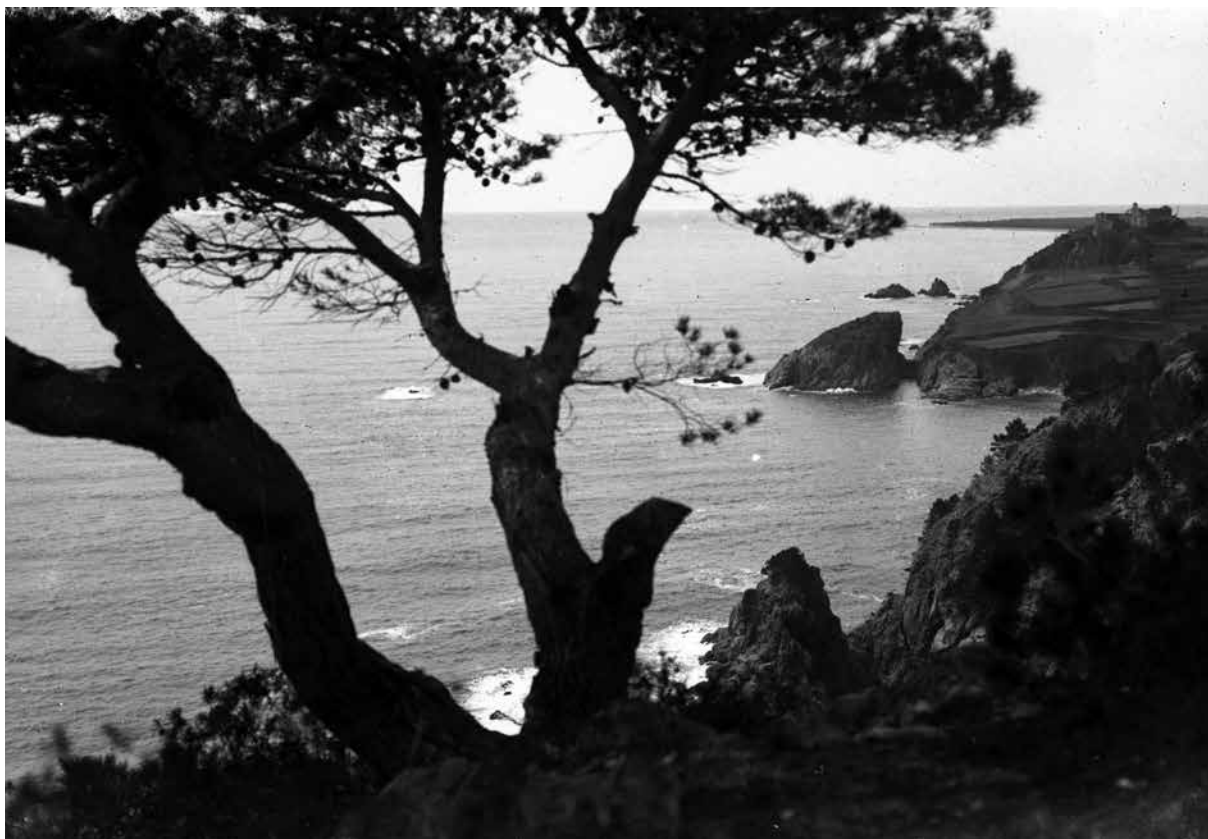
▲ El Convent des de sa Forcanera. 1910 c. Fons Josep Alemany Borràs (AMBL)

Espero fer veure que el panorama que tenien al seu davant Camprodon, a l'hora d'exclamar "*Costa la de Levante, playa la de Lloret*", i en Ferran Agulló, en proposar el nom de Costa Brava a la Costa de Llevant, era el mateix: la vista que va des de la platja de s'Abanell, a garbí, fins a sa punta d'es Moro, ja a Tossa, a llevant, vistos des del Convent, a la punta de Santa Anna a Blanes.

Aquest tros de costa catalana que arriba fins a França era, a principis del segle XX, la gran desconeguda dels barcelonins.

Entre les moltes causes d'aquest desconeixement, n'hi havia dues de principals: la primera, el desinterès dels barcelonins pel mar. Semblava ben bé que hi vivien girats d'esquena. La segona eren les pèssimes comunicacions que, tant per terra com per mar, hi havia. Aquest desconeixement del territori era el que feia que aquest lloc rebés noms ben diferents. Als ja mencionats *Costa de Levante*, *La Catalunya grega*, i *la Costa de Corall* hi podem afegir, *Costa del Nordeste de Catalunya*, *la Marina*, *la Marina de la Selva*, *la Marina de l'Empordà*, *la Costa Llevantina*, *el Mareny*, *la costa Columbar* i, en cas que cap agradés: "*Aquella parte del litoral catalán*".

Els primers que varen mostrar interès per aquelles costes verges van ser els nostres pintors. Són coneguts els lligams de Roig i Soler i en Junceda amb Blanes, els de Francesc Gimeno amb Fornells, de Rafael Benet amb Tossa, sense descuidar-nos d'aquell de qui es va oblidar en Josep Pla en el seu article "*Los descubridores de la Costa*" publicat a Destino el setembre de 1948, que va provocar una carta de protesta que deia així: "*Sr. Director de Destino. Asiduo del admirado José Pla, he leído con verdadera fruición el artículo titulado "Los descubridores de la costa", aparecido en el nº 581 de la revista de su digna dirección y como discípulo que fuí del gran acuarelista Juan Llaverias, me considero con el deber de mencionar la parte importantísima que tuvo mi querido maestro en el descubrimiento de la Costa Brava, sobretudo en la parte comprendida entre Blanes i Tossa donde pintó durante el mayor espacio de tiempo. Llaverias descubrió Santa Cristina en los tiempos en que la magnífica playa estaba poco menos que olvidada, cuando al cuidado de la capilla de la Santa sólo había un humilde ermitaño, quien con Llaverias, según él mismo contaba, compartía más de una vez comida y casa. Así fue recorriendo las bellísimas playas de la Boadella, la Morisca... Siguió por Tossa, Begur i l'Estartit. A*

▲ Panoràmica de la costa blanenca des del banc de la Jacobé, al paratge de Pinya de Rosa. Fons Modern Stil (AMBL)

raíz de esta excursión hasta l'Estartit, se celebró su primera exposición de pinturas de la Costa Brava, titulada "La Catalunya Grega" y fue su revelación como acuarelista, para detenerse ya definitivamente en la villa de Lloret pintando incansablemente sus hermosas playas hasta que la muerte le sorprendió entre sus pinceles y sus obras inacabadas descansando allí mismo, en la tierra que tanto amó en vida. Lloret no olvida que debe una gran parte de su popularidad al insigne maestro y acordó hace bastantes años dar su nombre a una de sus calles. Y nada más. Firmado A.B."

Una vegada descoberta la bellesa d'aquelles costes, varen ser molts els periodistes, escriptors i polítics que varen fixar el seu lloc de vacances a Blanes, que a més de les seves belleses naturals tenia la millor comunicació ferroviària amb Barcelona i Girona.

Tres d'aquests personatges són els polítics de la Lliga regionalista, *Lluís Duran i Ventosa* i *Joan Ventosa i Calvell*, i el periodista, poeta i escriptor gironí *Ferran Agulló*.

En *Lluís Duran i Ventosa*, fill del jurisconsult *Duran i Bas*, i un dels més actius promotors de la Mancomunitat de Catalunya que, després en

proclamar-se la segona república, va esdevenir la Generalitat, estava preocupat pel fet que Catalunya vivís d'esquena al mar.

Segons Vicenç Coma i Solel "a principio de septiembre de 1908, un grupo de la Lliga vino a Blanes para celebrar la terminación de una convención política con un succulento arroz en la fonda Vila. Presidía este grupo Duran i Ventosa. Para abrir el apetito, Fernando Agulló invitó a todos sus componentes a visitar las ruinas de un antiguo convento desde donde se contempla un fantástico panorama de la costa gerundense, limitado por la punta de Santa Ana (blandense) y el cabo de Tossa, panorama salpicado de numerosas rocas y playas, entre éstas las célebres de Lloret que inspiraron a Camprodon aquel famoso e inmortal pregón que canta el tenor en la ópera Marina",

Davant tanta bellesa desconeguda, *Lluís Duran i Ventosa* va decidir publicar l'article següent a *la Veu de Catalunya*, el dia 11 de Setembre de 1908.

"Sí, cal tornar a parlar-ne de lo que és una de les qüestions magnes de Catalunya. La de fer-la ser altre vegada una potencia marítima. És absolutament necessari per arribar-hi, retornar

▲ El Convent a principi de segle XX en un dibuix de Josep Alemany Bori. Fons Josep Alemany Borràs (AMBL)

a Barcelona el seu amor al mar, i un dia i altre serà precis insistir-hi per a veure les dificultats que s'oposen a aquest renaixement de les aficions marítimes dels barcelonins...

Més, com retornar als barcelonins la vista del mar? Un del millors medis fora el facilitar els viatges de recreo per les nostres costes i les de Mallorca, com contemplar avui aquests tresors que deixem sense aprofitar. **L'hermosura de la costa catalana de la Tordera a França i la de costa brava de Mallorca** no és possible apreciar-les bé més que des del mar. Altres panorames de costes poden ser admirats des de terra. La esplèndida corniche de la Côte d'Azur permet disfrutar, des de la carretera, les meravelles de la terra i del mar. Però les nostres costes no poden ser contemplades més que des del mar mateix. La costa catalana des de la Tordera a França i la de la costa brava de Mallorca no és possible apreciar-les bé més que des del mar mateix. Ni hi ha carreteres, ni per tot arreu fora fàcil fer-les.

Així és que relativament són ben pocs els catalans que han pogut contemplar els espectacles admirables de les grans muntanyes aixecant-se esbeltes del mar mateix.

I si això ens passa a nosaltres, els que hauríem de

tenir més a la mà els medis d'anar a disfrutar les esplendideses del mar i de la muntanya, més ha de passar als forasters, que se'n tornen sense tenir idea de les moltes belleses a quina vora han estat, però per la insuficiència de medis còmodes i barats, no han pogut anar a contemplar.

Res prova tant com la contemplació de la Naturalesa... L'admiració de les belleses naturals és un dels elements de major eficàcia en la educació moral i l'acció depriment de les grans urbs ha de ser contrarrestada per la tonificadora impressió de les hermosures de la naturalesa.

I és ben sensible que tenint-ne tantes i tan a la vora la combinació del mar i de les muntanyes de les costes catalanes de la península i de Mallorca, ens tinguem de veure privats de disfrutar-los per faltar-nos precisament lo que ja no depèn de la naturalesa, sinó dels homes, de nosaltres mateixos, podrien dir: medis fàcils de visitar-los".

És en la resposta a aquest article, publicat l'endemà mateix, a la secció Al dia del mateix diari i signat per Pol (Ferran Agulló) que s'utilitza per primera vegada el terme "costa brava" aplicat a la costa que va des de la Tordera fins al cap de Creus.

"Amic Duran: he llegit dues vegades el teu hermós escrit. La primera al matí, a l'hora de la impaciència dels diaris que ens pren i nervioseja als que tenim aficions de polític i periodista, esdevingudes obligació per les circumstàncies; a aquella hora del xocolata flairós, de les figues ensucrades que tempten, envastallades entre pàmpols, com els oriols xerraires que les picaven, molles de rosada, en eixir el sol. La segona, a l'hora de la posta, com homenatge a la teva oda a la costa brava, de finalitat pràctica, com totes les teves pensades.

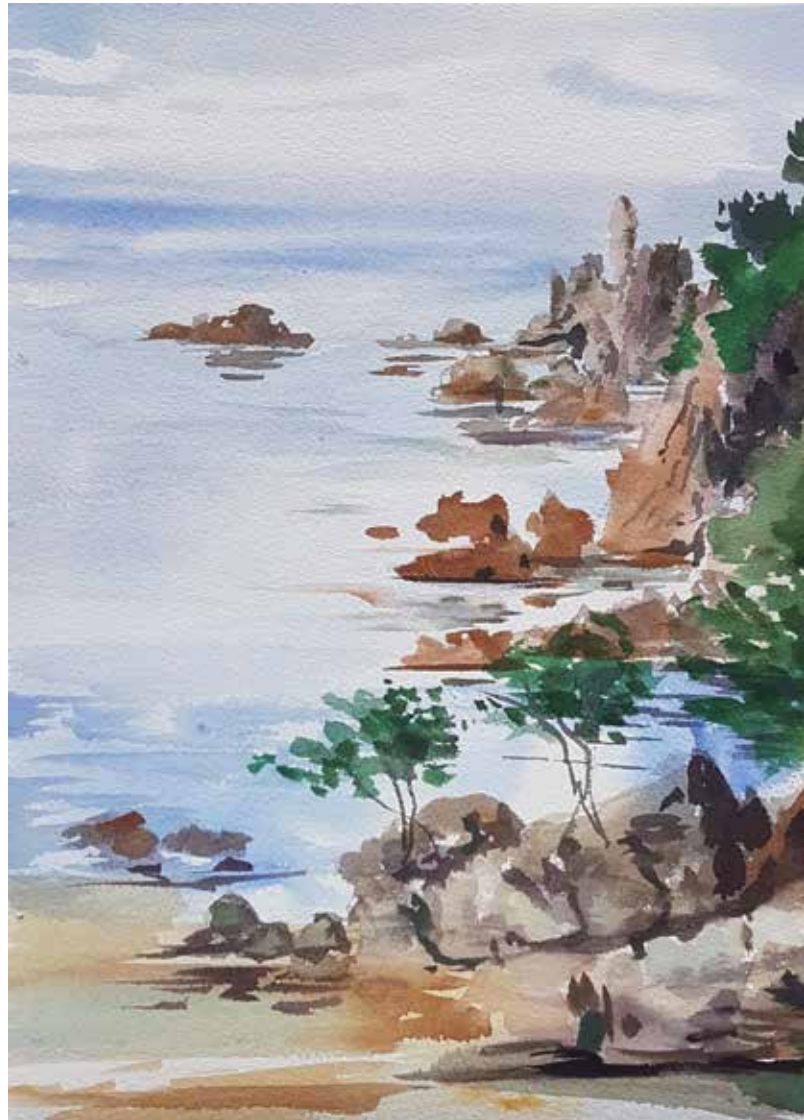
Era dalt d'un espedat feréstec que baixa al mar en terratrèmol de roques, per atzavares verdes i fonolls d'or; en son cim unes ruïnes d'un antic convent li donen to legendari; a llevant, una esplèndida decoració de caps i roques, puntes i freus, penyalars

i cales fins a les fantàstiques muntanyes de Tossa, esborrellades de bosquíries, corprenen a l'entusiasta admirador de la nostra costa; a garbí, la plàcida corba de les platges de Blanes i s'Abanell, fins a la punta de la Tordera, separades per un illot rocós que un istme ha ajuntat a la terra reposen la mirada i l'enteniment eixelebrats per l'espectacle de la costa brava; per la banda de terra, en gloriós amfiteatre, les serres de Pineda, Hortsavinyà, Palafolls, el Montnegre i, més allà, el Montseny, prenen tots els colors de l'arc de Sant Martí: són verdes, violades, blaves, grogues, i després de color taronja, i després daurades i després van esvaint-se en l'ombra de la nit com si es fonguessin... La vila encén uns llumets elèctrics, calen xarxes, mar endins, els sardinalers renegant dels dofins i de les roasses que boten mo-fant-se'n, entre les calades, i les ones batent escumoses al peu del penyalar gegantí, canten l'eterna balada del mar, sempre vella i sempre nova.

La teva oració merexia aquest tron superb.

Oh, la nostra costa brava sense parella al món: la de Mallorca és més dura, més fantàstica, més grandiosa: és feta pels temporals que el golf atia contra l'illa fa milions d'anys; la Costa D'or que es parteixen Itàlia i França és més dolça, més somniosa. Una faldada de flors; però la nostra, des de la Tordera al Cap de Creus i seguint el Port de la Selva fins a Banyuls, ho és tot: és brava i rienta, fantàstica i dolça, treballada pels temporals a cop d'onada, com un alt relleu i brodada pels besos de la bonança, com una exquisidesa de monja pacient per qui les hores, els dies i els anys no tenen valor de temps. Enlloc com aquí, amic Duran tu que amb mi les has vistes totes aquestes costes, el maridatge del mar i de la terra, els caps i les badies, les cales i els penya-segats de tots els colors i formes, els tons i les transparències de les aigües i sobretot la llum, aquesta llum clara, més viva, més bella que enlloc del món..."

"Priveu-me de mentir, vosaltres entre els vius, poetes amants de la nostra costa. Tu, Ruyra, el cisellador de "marines"; tu, Rahola, el cantor del golf de

▲ Treumal. Aquarel·la. Rirard Ferrer. 2019

Roses; tu, Marquina, el que has entès la veu de les onades; tu, Masifern, que hi has trobat inspiració i salut; tu... tots es que la heu vista, sentida i cantada la nostra costa, i tu, Llavaries que l'has sorpresa en tots els racons amagats, en totes les hores d'esplai amorós o de fúria apocalíptics: Hi ha res com la nostra costa?

N'hem de parlar més, amic Lluís, de la nostra costa: demà seguirem; permetem completar la teva patriòtica excitació. Després, en agraïment, te portaré unes embostes de corals i mareperles, de curculles

rissades, de cargols i nacres que, com tothom qui l'estima, guarden per sempre el ressò de la mar...

El dia 15 de setembre de 1908 publicava Ferran Agulló a la seva columna "Al dia"

"Amic Duran: jo no sé pas bé si els enginyers que projectaren el ferrocarril la varen encertar ajuntant les vies del litoral i l'interior a Massanes. La via de la costa hauria de seguir fins a Figueres i allí enllaçar amb la de l'interior cap a Girona. Però ara el mal ja no té remei.....Per ara i tant, s'han de facilitar les excursions per terra: un tramvia elèctric que de l'estació de Blanes vagi al poble, a Lloret i a Tossa, és el primer que es necessita. En aquest tros de costa ja hi és tot, i en aquest tros de costa hi ha Santa Cristina, l'encant de la Selva. Després, una bona carretera que vagi de Tossa a Sant Feliu i amb els tramvies d'aquesta ciutat a Girona ja queda facilitada la visita a la meitat de la costa brava."

Com podeu veure, Ferran Agulló ja utilitza "costa brava" com a indicació geogràfica: la meitat de la costa brava és la que va de Blanes fins a Sant Feliu i no la meitat de la costa que és o no és brava.

És evident que les paraules de "costa" i "brava" eren preexistents. Així *El Diccionario Marítimo* de 1835 ens diu : la costa puede ser, y se llama por los marineros, : alta, baja, llana, brava etc..

La costa gironina no porta doncs, com tantes altres, un nom merament literari. Hi ha en el món moltes "costes braves". La gironina es convertí, per obra i gràcia del poeta Agulló, en la Costa Brava per antonomàsia.

"El pervindre de Catalunya és el mar, sa més ample frontera; portell immens de totes les civilitzacions. La pobresa del mercat d'Espanya per una banda, i la fortalesa de França per l'altra, són fites infranquejables a son progrés. Per sort, tenim el mar."

Però cal, com he dit altres vegades, fer estimar el mar. Cal que els catalans s'acostumin al mar; que hi posin afició.

A vosaltres, els del turisme marítim, els de la Societat d'Atracció de Forasters, els homes de la mar i els cors que l'art i la naturalesa estimeu, a tots els homes de la costa confio una idea....La festa del Mar.

Com pot ser?... Jo només sé que la festa del Mar pot ser una cosa bella i una cosa profitosa. Aquestes costes hermoses on jeuen dolçament Blanes, Lloret i aquest recer de pau i poesia sense parió al món que se'n diu Santa Cristina. Jo hi pensava soleiant-me sobre les sorres d'or, llençant el pensament com una barca, onades endins, en el que podria ser la festa del Mar. Jo la veia un any a les roques gegantines del Cap de Creus, un altre any

◀ S'Amorra Amorra. Santa Cristina. Aquarel·la.
Ricard Ferrer. 2019

Cal conèixer la cala de Santa Cristina per a formar-se idea del que podria ser la Festa del Mar.

Figureu-vos una ampla cala de platja arrodonida, amb dos braços de roques que es fiquen mar endins com per abraçar l'aigua; i cap a garbí, com una barqueta vora un vaixell, una altra platja. La sorra és fina i neta; part d'amunt és tot un ample camp d'assutzenes de cor daurat i flaire exquisida. Els pins arriben, baixant del turonet de l'ermita fins a la platja; un camí serpeja entre ells, vorejat de fonolls i i llentiscles d'aleos i canyars; en una fondalada, a l'ombra dels arbres, una font; i enfilant-se pels altres indrets, vinyes i fruiters.

En segon terme, tot un anfiteatre de muntanyes esglaonades: a llevant van sortint els caps de la Boadella, de Lloret, dels Carts fins al de Tossa, negreus, imponents. I les aigües son blaves, roges, verdes de tots els verds, els blaus i els grocs; bé ho sap en Llavaries que les ha pintades tant i tantes vegades com el feia borgejar, a ell que n'és mestre. Quins fons més atraients, vora les roques, al voltat dels niells, entre els freus i els abims dels penya-segats!

Dalt del turonet dels pins, hi ha l'ermita de la Santa i l'era amb un pi centenari d'ombra frescal. Quin mirador sobre el mar!

I heus ací descrit a corre cuita la primera festa del mar

Haurà de ser el dia de Santa Cristina; ja d'antic s'hi fa la processó des de Lloret per mar, amb barques pintades, amb proes que volen recordar les dels vaixells fenicis. I ja d'antic s'hi acobla una gran gentada de Lloret, de Blanes, de Tossa, de Ca-

a la vessant de Sitges, recolzada en les solituds del Garraf, un altre any, recordant a Don Jaume, en el recer de Salou. Cada any en lloc diferent de la costa catalana portant arreu l'esperit nou i generós de la nostre aspiració i el ferm propòsit de confiar al mar el nostre pervindre.

I me premia la visió de la primera Festa. On, sinó aci, en aquesta cala admirable de Santa Cristina que té faldades d'assutzenes i fistons, de pinedes i anfiteatres de muntanyes de roques de tots colors i totes formes i un mirador sobre el mar com cap d'igual se'n conegui?

Jo us diré, amics que estimeu el mar, la visió de la festa.

lella, de Malgrat i de terra endintre. És un espectacle corpronedor la processó per mar i l'aspecte de la platja plena de llaguts, gussis i balandres. Quan era reina governadora donya Cristina, diu que, en compliment d'una prometença, hi venia cada any un vaixell de guerra a fer salves: encara hi ha clavat a les roques un canó vell al qual s'amarrava el bastiment.

Arribada la processó a terra, les barques ben guarnides i pintades, penons i banderes voleiant al vent i cantat l'ofici, el club de nadadors, i el Nàutic i el Real de Barcelona farien regates per la badia; la mainada s'enfilaria balancejant per les cucanyes, i després, a dalt, a l'era, dominant les ones s'hi llegiria un cant al mar, guanyador d'un bon premi ofert al poeta que millor el cantés.

I la platja bolliria d'animació: tendes de campanya, veles ben disposades sobre antenes llargues, barraques de boscatge, tot fora ple a vessar i els restaurants que ja hi ha, guarnits, la gent hi vessaria.

El sol aniria caient: com més camina el sol més bella és la cala de Santa Cristina.

...Les cobles anunciarien les sardanes, i el jovent, que ja hauria collit totes les assutzenes, puntejaria de bo i millor. I centes barques solquerien la badia i l'abundor del mar i la saó de los roques vindria a terra entre rialles i aplaudiments. Després, al faldar de la platja els orfeons entonarien cants de glòria al mar i, en fer-se fosc, totes les roques i tots els turons s'encendrien de festers i bengales, llençant cohets voladors i espetecs de tronades i bombes de tots colors. Qui el pogués descriure el màgic espectacle del vespre tornat dia per la llenya espetegant i la pólvora encesa!. El mar fora de foc, les roques brasses, volcans als pics, els arbres flors enceses i tot fantàstic i sorprenent...

Heus-la ací la primera festa del mar, tal com ha passat en visió per ma pensa en la sesta estival, vora l'aigua, fruïnt les belleses d'aquest lloc sense parió. Què els costaria fer-la?

Jo llenço la idea al vent com qui sembla. Oidà germini, floreixi i grani per l'amor al mar."

Qui és aquest personatge tan abrindat?

L'Aitor Roger ens el presenta al número 11 de *Blanda*. És Ferran Agulló i Vidal, que va néixer a Girona el 12 d'octubre de 1863. Als 16 anys va marxar a Barcelona a estudiar Dret i més tard es va casar amb una noia de casa bona de Sant Feliu de Guíxols, na Joana Sibil i Forest. Encara que va exercir d'advocat, la seva vocació era la literatura. Agulló era conegut pels seus articles al diari *La Veu de Catalunya*, on signava amb el nom de *Pol*. Una de les seves activitats preferides eren les excursions marítimes que practicava amb els seus amics, entre ells Francesc Cambó.

Malgrat que era secretari de la Lliga Regionalista, a Blanes mai no va fer política ni es va barrejar en qüestions locals.

Segons en Vicenç Coma i Soley, "era un gran soñador que imaginaba fabulosos negocios porque le gustaba vivir a lo gran señor. Desde 1901 hasta 1921, mantuvo casa todo el año, aunque su domicilio legal era un primer piso del numero 251 de la calle Consejo de Ciento. Antes de veranear en Blanes, lo hicieron en Sant Feliu de Guíxols, de donde era su mujer. ¿Por qué abandonaron el veraneo en Sant Feliu? Unos suponen que don Fernando se metió en un negocio de corcho que fue un desastre, y otros por el clima. Lo cierto es que echó profundas raíces en Blanes donde por la mañana se dedicaba a sus labores literarias y por las tardes al tresillo. Las sesiones duraban generalmente hasta las siete de la tarde y para esperar a la hora de cenar se sentaban en la acera del Primer Casino de Blanes, surgiendo animadas tertulias cara al Mediterráneo. Para completar su silueta blandenense, registremos que don Francisco Cambó vino a verle en contadas ocasiones, pero no se hospedaba en su casa, sino en la de su secretario Llussá, que con Mariano Ventosa y Calvell habían alquilado

en la polvorienta calle dels Massans, mucho menos agitada que el paseo de Dintre, donde vivía Pol”.

I ara arriba el moment d'anar desgranant els arguments que em porten a pensar que la pila baptismal de la Costa Brava va ser a Blanes i que el mossèn que la va batejar va ser Ferran Agulló.

L'Aitor Roger, en el seu article de Blanda, ens diu: “El lloc de bateig de la Costa Brava o el lloc des d'on Ferran Agulló es va inspirar per a fer-ho sempre han estat envoltats de polèmica. Existeixen diferents teories: la que defensa que Agulló va pronunciar per primera vegada el famós topònim en un àpat de la Colla del Cafè Colón, a la finca de Bonaventura Sabater, El Paradís, a la platja de Fornells (Begur); un altre que defensa que va “intuir” aquest nom a partir de les freqüents visites a l'esplèndid Mirador de Sant Elm, a Sant Feliu de Guíxols; i una tercera possibilitat, que situa el bateig al cim del Convent de Blanes ...

Blanes, i sobretot el promontori del Convent tenen molt a dir en el bateig de la Costa Brava. Sembla clar que si s'accepta que a Begur fou decidit, és també clar que a Blanes fou ambientat el bateig de la Costa Brava. Si bé es cert que algunes fonts i testimonis de l'època parlaren de la històrica tertúlia de sobretaula a la finca El Paradís, on probablement Agulló va deixar anar la proposta del nom de Costa Brava, no és menys cert que a Blanes és on estiuejaven els Agulló en aquells anys i que el seu antic convent franciscà és el principal protagonista de l'article del bateig (penso que si l'Aitor hagués conegut el contingut de les cartes d'en Ventosa i l'Estevet, hauria estat més agressiu en la defensa dels legítims interessos dels blanencs).

Tampoc ningú nega les clares vinculacions dels Agulló amb Sant Feliu de Guíxols; però sense menystenir el monument del mirador de Sant Elm, inaugurat el 1963: “Des d'aquesta trona de Sant Elm, Ferran Agulló intuï la idea de batejar la Costa Brava. La Ciutat de Sant Feliu de Guíxols li ofrena avui, 29 de setembre del 1963, aquesta recordança”.

Llorç de Mar, 4 de març de 1956

COMISION EJECUTIVA

Dr. Don Joan Ventosa i Calvell
(Articular)
Via Laietana, 168
BARCELONA

Respetable señor:

Acordati, si li plau, abans que tot, al nostre projecte de no ocasionar-li molestias innecesarias i d'esser breus.

Cometi'ns, senyor Ventosa, que ens autogestionem: Som una gent vana de Llorç de Mar, servidora de vostè, que celebrarem l'any passat el Cinquantari de «Marina», i per peron per el 1956, al peu del, el cinquantari d'aquelles dates en què el poeta Ferran Agulló i els seus companys donaren el nom de «Costa Brava» al litoral gironí.

Creiem que vostè de l'única sobrevivent d'aquella «Colla» de feligxer memòries i aquesta de la red que ens hagen atrevit a molestiar-lo. Ens agrada, però, fer les coses ben fetes, i, per tal de fixar amb la major precisió possible les circumstancies en què es produí aquells esdeveniments, desitjaria, si no són inapertinents i a vostè li plau, que ens informés, en quatre retelles, si la cosa va anar com diem o altrament.

Per familiar de Ferran Agulló no'ns ha informat (si bé no en tenim exacta memòria) que trobant-se aquest amb els seus companys entre els quals, probablement, hi foren present vostè, en un indret de la costa gironina, potser algunlloc, en acostaven a passar una dies

en la finca de l'any amic senyor Sabater, el poeta va manifestar-los que li calia un nom per a referir-se a la nostra costa, des de la revista «Nuevo Mundo» de Madrid, a la qual col·laborava amb el pseudònim de Roger. Cadesun dels presents, en una mena de concurs espontani, proposaren un npe. Cap, però, no els satisfeia, quan l'Agulló exclamà: «I per què no l'anomenem costa brava?» El nom, que ja sonava, puix que Agulló i Ventosa i Calvell l'havien donat ja des de «La Veu de Catalunya» a la costa de Mallorca (setia de 1908) merced a l'aprovació de la «colla» i, quasi immediatament, la generalització.

Ens excusa aquesta notícia? Fou a algunlloc o en altre indret? Podria precisar, més o menys, la data? Ens plau d'adjuntar-li un article que havem publicat en «El Noticiero» fa pocs dies, sobre aquests particulars, i una retella del nostre diàleg amb don Juli Martínez.

Agradiscams a la vostra i amb el projecte renovellat d'ocasionar-li més molestias, el saludem amb afecte als seus segurs i constants servidors,

Per la Junta del Cinquantari,

Esteve Fàbregas i Martí
Hospital, n.º 4
Llorç de Mar (Girona).

▲ Carta d'Esteve Fàbregas a Joan Ventosa i Calvell.
4 de març de 1956

Però aquesta afirmació no es recolza en cap document. És només una moderna tradició oral que no ha estat mai pacífica.

Per la seva part, Vicenç Coma i Soley afirma: *“no hay que darle más vueltas. El primer documento en que aparece el complejo gramatical de sustantivo y adjetivo es en el artículo del 12 de septiembre de 1908, firmado por Pol en La veu de Catalunya. Los redactores del semanario comarcal se apropian de ese adjetivo y tímidamente lo usan sin comprometerse a convertir la denominación en nombre geográfico.”*

Com veurem més endavant, el mateix Agulló, tres mesos després de crear el complex gramatical de substantiu i adjectiu (costa brava) ja utilitzava el complex Costa Brava amb majúscula com a indicació geogràfica.

Des del punt de vista administratiu les coses anaren més lentes: *El Correo Catalán* núm. 828 del 12 de juny de 1966 ens informa que, en aquesta data va aparèixer, per primera vegada, la indicació de Costa Brava a les carreteres espanyoles.

Coma i Soley ens diu que *“El escritor José Pla dijo en una de sus crónicas que Fernando Agulló empleó la denominación de la Costa Brava en un brindis (segons l’Estevet no va existir aital brindis) en el mas Paradís de Begur, con motivo de un éxito electoral, años antes de la fecha del artículo indicado, pero en una carta de Juan Ventosa y Calvell, asistente al aludido acto, el diputado no afirma rotundamente que tal cosa sucediera”*.

L’Esteve Fàbregas en el seu article *Agulló en Blanes*, *“Ante el cincuentenario de la Costa Brava, en el Recvll n° 828 afirma: “Aquella conversación íntima, llena de emoción familiar sobre el nombre que se le dará al recién nacido, había tenido lugar respecto a nuestra Costa en la finca Paradís que tenía en Fornells don Buenaventura Sabater. Hallábanse presentes don Fernando Agulló y aquellos dignos patricios que se llamaban entre sí “La Colla”*.

*“Cuando anunciábamos desde la prensa que en este artículo donde por primera vez aparece el nombre de costa brava, cabía la duda de si antes había aparecido en “Nuevo Mundo” de Madrid para referirse de una manera genérica a nuestra Costa desde aquella revista, en la que colaboraba Agulló con el seudónimo de Roger, que les diera un nombre para el litoral gerundense. Una minuciosa lectura que debemos al buen amigo e ilustre poeta Lope Mateo nos reveló que en ninguna ocasión antes se había citado en Nuevo Mundo la costa brava”. Nuestras referencias respecto al bautismo quedan confirmadas. Mientras no se pruebe de una manera documental e indudable que las cosas ocurrieron de otro modo dejamos sentado que el nombre **costa brava** -que en 1908 vemos ya en letras iniciales en mayúscula aplicado al litoral gerundense, nació en Begur y que fue empleado por primera vez desde la prensa en el artículo de Pol, localizado en Blanes (12 de septiembre de 1908)”*.

En aquest punt he de discrepar del que diu l’Esteve Fàbregas precisant que la primera vegada que va sortir el nom de Costa Brava a la revista *Nuevo Mundo* va ser el 17 de desembre de 1908 i, posteriorment, l’1 de juliol de 1909, el 17 de març de 1910 i l’última vegada el 16 de març de 1911. Després fins als anys 20 en què va desaparèixer la revista, ja no va tornar a sortir mai més.

Fins aquí us he resumit tot el que s’havia publicat sobre el bateig de la Costa Brava.

1. Sortosament, hem localitzat la correspondència entre en Ventosa i Calvell i l’Esteve Fàbregas, que ens donen indicis i posen uns quants dubtes sobre el bateig empordanès de la Costa Brava.

La primera carta és de Ventosa a Emili Martínez, datada el 6 de març de 1956 i diu:

“Sr. D. E. Martínez Passapera

Avui mateix contesto la carta del Sr. Esteve Fàbregas en la que em demana precisiones, que no crec

que li pugui donar tan concretament com ell desitjaria, respecte al bateig amb el nom de "Costa Brava" de la nostra incomparable costa des de la Tordera fins a la frontera, o, més ben dit, fins a Colliure i Argilés. De tota manera, procuraré parlar amb algú que pugui completar els meus records."

La carta d'Esteve Fàbregas, a la qual fa referència Ventosa diu així:

"Sr. Don Joan Ventosa i Calvell

Via Laietana 168

BARCELONA

Lloret de Mar, 4 de març de 1956

Respectable senyor, accepti si li plau abans que tot, el nostre propòsit de no ocasionar-li molèsties innecessàries i d'esser breus.

Permetin's, senyor Ventosa que ens autopresentem: som uns quants veïns de Lloret de Mar, servidors de vostè, que celebrarem l'any passat el centenari de Marina, i preparem per el 1958, si Déu vol, el cinquantenari d'aquelles dates en que el poeta Ferran Agulló i els seus companys donaren el nom de "Costa Brava" al litoral gironí.

Creiem que vostè és l'únic sobrevivent d'aquella colla de feliç memòria; i aquesta és la raó que ens haguem atrevit a molestar-lo. Ens agrada, però, fer les coses ben fetes, i, per tal de fixar amb la major precisió possible, les circumstàncies en que es produí aquella efemèrides, desitjaríem, si no som impertinents i a vostè li plau, que ens informés en quatre ratlles, si la cosa va anar com direm o altrament.

Per familiars de Ferran Agulló se'ns ha informat (si bé no en tenen exacta memòria) que trobant-se aquest amb sos companys, entre els quals, hi fora present vostè, en un indret de la costa gironina, potser a Aiguablava, on acostumaven de passar uns dies en la finca de llur amic senyor Sabater, el poeta va manifestar-los que li havien demanat un nom per a referir-se a la nostra costa, des de la revista "Nuevo Mundo" de Madrid, a la qual

col·laborava amb el pseudònim de Roger. Cada un dels presents, en una mena de concurs espontani, proposaren un nom. Cap, però, els satisfia, quan Agulló exclamà: I per què no l'anomanem costa brava? El nom que ja sonava, puix que Agulló i Duran i Ventosa l'havien donat ja des de La Veu de Catalunya a la costa de Mallorca (estiu de 1908), merescué l'aprobació de la "colla" i, quasi immediatament, la general adopció.

És exacte aquesta notícia? Fou a Aiguablava o un altre indret? Podria precisar més o menys, la data? Ens plau adjuntar-li un article que havem publicat en "el Noticiero" fa pocs dies sobre aquests particulars i unes ratlles del nostre dilecte amic don Emili Martínez.

Agraïdíssims a la bestreta i amb el propòsit renovallat de no ocasionar-li més molèsties, el saluden amb afecte el seus segurs i amatents servidors

Per la junta del cinquantenari,

Esteve Fàbregas i Barri"

I ja ens trobem quasi al final de la nostra recerca. Només ens falta el contingut de la carta de Ventosa que ens ha d'aclarir, o no, el misteri del bateig de la Costa Brava. Heus-la aquí

"J.Ventosa Calvell

Barcelona, 12 de març 1956

Senyor D. Esteve Fàbregas i Barri

Lloret de Mar

Distinguit amic:

He rebut la seva carta de 4 del corrent en la que em comunica el proposit que tenen vostè i uns quants altres veïns de Lloret de Mar, de celebrar, l'any 1958, el Cinquantenari del bateig amb el nom de "Costa Brava" de la costa catalana compresa entre la Tordera i França.

Ara bé, jo no sé si les coses ocorregueren d'una manera tan concreta i precisa com vostès suposen. L'article del Noticiero que m'envia i en el que es fa

referència dels articles publicats per l'Agulló i per en Duran en 1908, no em sembla que confirmin l'atribució exclusiva de la denominació Costa Brava a la compresa entre la Tordera i França. "Costa Brava" fou, al principi, un nom aplicat d'una manera genèrica, primer a Mallorca i després a la nostra costa catalana, que reuneixen característiques semblants, determinades pel cataclisme geològic que donà lloc a la configuració actual del nostre mar i de les nostres illes.

Després la denominació "Costa Brava" s'ha aplicat exclusivament a la nostra costa catalana, perquè a Mallorca, no podia tenir un caràcter diferencial com a Catalunya. Allí, l'interès turístic comprenia tota la illa, i ací concretament a la costa.

De totes maneres, crec que es pot afirmar sense desfigurar els fets, que la denominació "Costa Brava" aplicada a la costa catalana que va des de Tordera a França, va sortir de la nostra colla, formada per en Cambó, en Duran, l'Agulló, en Puig i Cadafalch, en Llussà, en Pere Rahola, per mi i per alguns altres.

Tots nosaltres havíem estat en contacte constant amb aquella comarca; especialment en Cambó i l'Agulló, pel seu naixement, els altres, per les circumstàncies de la nostra actuació política. En 1905 vaig presentar la meua candidatura pel districte de Torroella de Montgrí, que comprenia l'Estartit, l'Escala, les Medes, i en 1907 vaig ésser elegit pel districte de Santa Coloma de Farnés, del que formaven part Blanes, Lloret de Mar i Tossa. Ja abans en 1903 ó 1904, havíem fet una excursió marítima per tota la costa catalana fins la frontera francesa.

En aquell temps, per la dificultat de les comunicacions, molts barcelonins desconexien les bel·leses de la costa gironina.

Sense que ho pugui afirmar d'una manera rotunda, crec que realment, en una de les nostres excursions, trobant-nos a Begur, a la finca anomenada "Paradis", que en la platja de Fornells tenia el nostre amic Ventura Sabater, va tenir lloc la conversa en

la qual es va batejar amb el nom de "Costa Brava". En tot cas, el cert és que en les nostres converses així l'anomenavem, i que el nostre grup, i especialment l'Agulló, varen iniciar i estendre en els seus escrits la difusió d'aquesta denominació, després generalment adoptada.

Naturalment, no hi ha cap acta notarial ni una inscripció al Registre que ho acrediti: però jo em crec autoritzat per acceptar, en nom del nostre grup, del que sóc un dels poquíssims supervivents, l'honorós padrinatge de l'afortunada denominació d'aqueixa Costa, que avui és universalment coneguda i admirada com un dels llocs més meravellosos del món.

Rebi, amb la meua enhorabona per l'iniciativa de celebrar els seu cinquantenari, la cordial salutació del seu amic. J.Ventosa".

L'Esteve, en donar-li les gràcies per la seva resposta, diu

"Respectable i estimat senyor:

Ens ha complagut molt la seva extensa i amable lletra del dia 12 d'aquest mes sobre la gènesi del nom Costa Brava, i no sabem com agrair-li la seva informació, que ens serà utilíssima

Té raó en observar que les coses no ocorren d'una manera tan concreta i precisa com apareix a l'article del Noticiero. En realitat les coses tenen una matització i una complexitat difícil d'encaixonar. Sens perjudici de publicar un fullet arrodonit, aquests articles a la premsa van destinats, principalment, a cridar l'atenció d'aquests pobles de mar sobre l'origen del nom genèric amb que s'han fet famosos i que aviat farà cinquanta anys. Calia, per tant, presentar-los la veritat d'una manera esquemàtica i que no es prestés a confusions.

El tindrem al corrent de tot el que es projecti i es faci, i tothora estimarem les seves valuoses suggerències.

En nom de don Emili Martínez, dels meus companys, senyor Ventosa, repetir-li el nostre agraïment, el nostre afecte, i la nostra condició d'amateurs servidors de vostè. Esteve Fàbregas."

▲ Carta de Joan Ventosa Calvell a Esteve Fàbregas. 12 de març de 1908

I és arribat el moment de dir quina és la meua opinió de tot el que s'ha escrit sobre el bateig de la Costa Brava i on va ser la pila baptismal que va inspirar a Agulló.

Jo crec, com l'Aitor Roger, que Blanes i sobretot el promontori del Convent tenen molt a dir en el bateig de la Costa Brava. El juny de 1908, en un viatge de plaer per les costes catalanes fins al Cap de Creus i la costa de tramuntana de Mallorca, fa exclamar a en Lluís Duran i Ventosa que **"la hermosura de la costa catalana de la Tordera a França i la de la costa brava de Mallorca, no tenen parangó en el món"**. És en la resposta a l'article de Duran i Ventosa, escrit des del promontori del Convent de Blanes, que Ferran Agulló utilitza, per primera vegada el nom de costa brava, referit a l'espectacle que veu des de la punta de Santa Anna: **Oh, la nostra costa brava sense parella en el món: la de Mallorca és més dura ...** És en aquest moment, 12 de setembre de 1908, que Ferran Agulló bateja la Costa Brava, tenint com a testimonis la cala de Forcanera, la punta de s'Agüia, sa Palomera i la platja de s'Abanell.

A l'afirmació de Ventosa Calvell: *"Crec que es pot afirmar sense desfigurar els fets que la denominació "Costa Brava", aplicada a la costa catalana que va des de la Tordera a França va sortir de la nostra colla"*, queda coixa, si no s'hi afegeix que va ser Agulló qui la va introduir a **la colla**.

El mateix Ventosa ho admet quan diu: *"En tot cas, el cert és que en les nostres converses així l'anomenàvem, i que el nostre grup, i especialment Agulló, varen iniciar i estendre en els seus escrits la difusió d'aquesta denominació"*.

Si així l'anomenàvem vol dir que ja estava batejada, ja tenia nom, quan va entrar al Paradís.

D'acord amb la documentació que he pogut recollir, l'evolució que va seguir el topònim fins a esdevenir Costa Brava va ser la següent:

◀ *Santa Cristina. Aquarel·la.*
Ricard Ferrer. 2019

Tordera a França i la costa brava Mallorca... Aquí en Ventosa adjectiva com a brava la costa de Mallorca, però la costa catalana continua sense adjectivar.

12 de setembre de 1908

Per primera vegada algú, en Ferran Agulló, adjectiva la costa gironina: Oh, **la nostra costa brava** sense parella al món. La de Mallorca és més dura...

15 de setembre de 1908

En la seva columna de *La Veu* utilitza el complex gramatical "costa brava" com a identificació geogràfica "... ja queda facilitada la visita a la meitat de la costa brava"

17 de desembre de 1908

En Ferran Agulló, al setmanari *Nuevo Mundo* de Madrid escriu: "*Barcelona se organiza para convertirse en centro de excursiones... a la Costa Brava, sin rival en el continente*". (Com veieu, Agulló en tres mesos va passar de minúscula a majúscula sense fer gaire escarafalls).

Maig de 1908

Conferència al Centre Excursionista de Catalunya. "Estudis sobre la **Costa emporitana de Tossa a la Selva**. D'aquí es dedueix que el conjunt de la costa gironina encara no tenia nom.

11 de setembre de 1908

Lluís Duran i Ventosa a *La veu de Catalunya* escriu: L'hermosura de la **costa catalana de la**

17 de març de 1910

Ferran Agulló torna a escriure a *Nuevo Mundo*... "*la ciudad de Sant Feliu de Guíxols, la más rica y populosa de la Costa Brava*" "*hasta el Cabo de Creus, la maravilla de la Costa Brava*"...

16 de març de 1911

I per últim a les "*crónicas catalanas*" de Ferran Agulló ens informa de la tramuntanada que

no va afectar “a las barcas que pescaven a Levante del Cabo Tordera, frente a Costa Brava”.

1917

Al llibre d'Agulló *Marines*, totes les cites a la Costa Brava que a La Veu estaven escrites en lletra minúscula apareixen ja en majúscula “Costa Brava”.

Com podeu veure, la introducció de la Costa Brava va ser molt ràpida: creada a mitjan de juliol de 1908, al cap de tres mesos ja era emprada.

Permeteu-me que us exposi les meves conclusions:

Expressions com :

“si bé no en tenen exacta memòria”

“jo no sé si podré respondre la carta en que em demanen precisions que no crec poder donar tan concretament com ells desitgen”

“jo no sé si les coses ocorregueren d'una manera tan concreta i precisa”

“sense que ho pugui afirmar d'una manera rotunda”

“en tot cas, el cert és que en les nostres converses així l'anomenàvem i que el nostre grup, i especialment Agulló, varen iniciar i estendre en els seus escrits, la difusió d'aquesta denominació, després generalment acceptada”

“naturalment no hi ha cap acta notarial ni una inscripció al registre que ho acrediti, però jo em crec autoritzat, en nom del nostre grup, a acceptar l'honrós padrinatge de la afortunada denominació d'aquesta Costa”

Em porten a concloure que quan la Costa Brava va entrar al Paradís, ja estava batejada, primer amb l'aigua del mar de Blanes i després per la de tots els pobles que es banyen a les costes

gironines i si en Ventosa no podia recordar si les coses ocorregueren d'una manera precisa és perquè Agulló ja havia iniciat la difusió de la denominació Costa Brava abans i, per tant, la celebració al Paradís era una més de les que feien freqüentment amb els polítics i lletraferits de la zona en les quals es parlava de tot. A aquella, en Ferran Agulló els va comentar que el nom amb què donaria a conèixer les costes gironines a les seves “*Cronicas Catalanas*” al *Nuevo Mundo* seria el de Costa Brava i tots hi varen estar d'acord. El que és clar és que aquella qüestió no aixecava passions: ja he mencionat que només quatre vegades –i de manera molt poc rellevant– podem trobar la denominació Costa Brava a les “*Crónicas Catalanas*” de *Nuevo Mundo*, “*Barcelona, estación de invierno*” “*La carretera mediterránea*” “*Turismo marítimo*” i “*La tragedia del mar*” i estan escrites quasi en llenguatge telegràfic, molt allunyat del llenguatge abrandat del dia que amb els seus amics de la Lliga va pujar al Convent.

Concloc: no hi cap document que permeti dubtar raonablement que va ser Ferran Agulló qui el 12 de setembre de 1908 va batejar la Costa Brava des del Convent de Blanes contemplant un panorama que abraça des de la platja de s'Abanell fins al cap d'es Moro, a Tossa, la qual cosa no impedeix que altres indrets de la costa puguin representar també les excel·lències de les costes gironines.

Acabo amb el lema de l'heterodox mossèn Griera:

**“Qui més en sàpiga,
que més hi digui!”**

Sebastià Ruscalleda

04 Pàgines viscudes d'en Quimet Illas, en *Falet*

per Maria Àngela Sagrera

En Quimet Illas i Illas, per als blanencs en Falet, va néixer en una casa del carrer de Mar, amb el temps carrer de Roig i Jalpí, el 26 de juliol del 1909, el mateix dia que, a Barcelona i a altres pobles de Catalunya, començaven els fets de la Setmana Tràgica¹. Era també el dia de Santa Anna i Blanes qui sap si devia celebrar la Festa Major.

Ha complert doncs, el darrer estiu, 110 anys amb un estat de salut, segons els seus fills, raonablement bo.

Tota la seva llarga vida ha viscut en aquest cèntric carrer de Blanes, proper a mar i proper també al lloc on, durant molts anys, s'hi va fer la "Plaça", el popular mercat diari blanenc. Va anar a escola, va fer d'espardenyer i mecànic fins que va decidir ser botiguer per continuar i fer gran un petit negoci familiar. Es va casar amb la Dolores Ribas Bota, de can Malhivern, família pagesa de Raval. Té dos fills, dos nets i dos besnets.

És el pregoner de més edat que ha tingut la Festa Major blanenca (105 anys) i, a dia d'avui, també és el català de més edat.

Mirar enrere en la seva vida esgarrafa: ha viscut tres monarquies, una república, dues dictadures, una guerra civil i ha estat contemporani, també, de dues guerres mundials. Si ens situem en

l'àmbit local, a Blanes, el vertigen es repeteix: ha vist com el seu poble ha passat de 4.000 a 40.000 habitants, amb canvis fonamentals -alguns de dràstics- en els costums, l'economia, l'habitatge, les prioritats, el menjar, l'urbanisme, les relacions humanes i les familiars ...

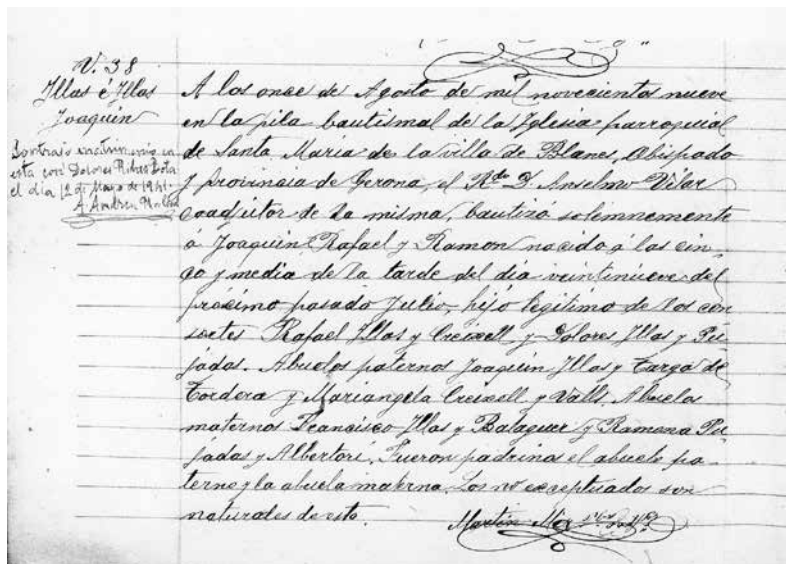
Ell els recorda prou bé, aquests canvis. La seva ment privilegiada i lúcida li permet recuperar-los d'una manera anàrquica i, alhora, clari-vident, i això fa que escoltar-lo esdevingui un autèntic plaer pel que representa de viatge en el temps i a cadascun dels molts racons de la seva memòria.

Em dic Quimet Illas i Illas i tinc 110 anys.

Vaig néixer l'any 1909 aquí mateix al costat de casa² que era, antigament, cal Mañach, al cantó d'una escaleta on vivia "es Muixarret". Llavors era el carrer de Mar i més endavant va ser de Roig i Jalpí. Els pares eren en Rafel Illas i Creixell (d'aquí ve el nom de Falet, perquè de petit li deien Rafelet) i la mare na Dolores Illas i Pujadas. L'àvia paterna era de cal Putxet i l'avi matern de can Tem, família de pescadors. Vaig ser el gran de quatre germans, tres nois i una noia. El pare anava "en marc" i la mare tenia una botigueta d'alimentació ... i quatre criatures per cuidar!

¹ Els fets de la Setmana Tràgica van succeir entre el 25-26 de juliol i el 10 d'agost del 1909. Van ser dies de vagues i greus aldarulls, amb l'objectiu de posar fi a la mobilització de reservistes en la Guerra de Melilla.

² A l'actual carrer de Roig i Jalpí, abans carrer de Mar.

Partida de naixement d'en Quimet.
Llibre de Baptismes de la Parròquia
Santa Maria, anys 1909-1923

Vaig anar al col·legi d'Els Padres, llavors molt més petit que ara ... On vas a parar! Els pares no tenien res, eren molt pobres, però no van descuidar mai l'escola i tots els germans vam anar a estudi, jo fins als 12 anys. Considero que, en aquella època, tot i que no hi havia la llibertat d'ara, vaig tenir molt bons professors, com el "padre" Segimon, que estava al Parvulari, el "padre" Puig, que feia l'Elemental, i el "padre" Colomer que, ara no recordo per quin motiu, una vegada em va donar una bona bufetada.

Blanes era un poble pescador i terrassà. D'indústria poca ... I molts espardenyers ...!

A casa hi devia haver tan poca entrada de diners que, ja de petit, vaig haver d'ajudar. Davant de can Badia hi havia una espardenyeria que en deien a can Viñas. Així doncs, quan sortia de col·legi, en Viñas ja m'esperava per posar vetes. I així guanyava algun cèntim i aprenia un xic l'ofici.

Amb els amics jugàvem al carrer. Aquí a la plaça³ de davant de casa hi havia una pilastra amb tres

llums per il·luminar-la. "On ens trobarem?", dèiem ... Als tres llums! Jugàvem a "runy", que era un joc de corredisses, a "baleta", a rutlla, a capbitlló, a bitlles ...

Aquesta plaça tenia uns bons plàtans i era la continuació del passeig de Dintre, no com ara. Cada dia s'hi feia el mercat. La gent hi comprava fesols i cigrons remullats per a l'escudella, bròquil, col i carn de gallina i de "tocino" que venien una bona colla de carnisers: es Mañach, en Pep Maria, en Pepito de ca l'Enric, en Julià, en Queldra ... Era un veïnat amb molt de moviment perquè el mercat o la "Plaça", com en diem a Blanes, li donava vida. I, a més, hi havia moltes botigues, l'una a tocar de l'altra: as carrer Ample, fent xamfrà, trobaves en Joan Soley i Vila, que era sabater i en Josep Soley i Comas, que venia grana i herba per als cavalls; es forn de can Marès, que el portaven dos germans solters; can Duardo, que era barber; can Norantacinc⁴, també espardenyers; ca l'Adela de Plaça⁵, que era una botiga d'alimentació; can Calella⁶, que eren espardenyers i tenien una àvia que, com que

³ Es refereix a l'actual Plaça d'Espanya.

⁴ Can Sagrera.

⁵ Can Borràs.

⁶ Ca l'Abril.

▲ La plaça dels "tres llums" (actual Plaça d'Espanya), cap el 1900. Col·lecció Joan Salvador Gelabert Rigau

havia estat a Cuba, sabia fumar puros ... Després, més cap a casa, ca la Consuelo, can Tonet, ca la Parrada, ca la Costurera, ca la Modesta Bibiloni ... Alguns d'aquests negocis ja eren més tardorencs. I dos cafès: l'un era can Bastard, on ara hi ha Els Terrassans que, de fet, era una botiga de comestibles grandeta amb un cafetonet petit al darrere; i l'altre, el cafè d'Els Terrassans, que era on ara hi ha la Caixa i que tenia, a dalt, una sala de ball. Just al costat hi havia can Girbau, que venien roba en peça -pensa que totes ses dones sabien cosir i es feien la roba de la casa, no com ara que tot es compra fet-. I ca l'Ull de bou, aquí a Roig i Jalpí on ara fan pollastres, que tenien cabres i venien llet ...

De cèntims, pocs. Eren ben escassos: un cèntim, dos cèntims, cinc cèntims, deu cèntims, dos rals, mitja pesseta i la pesseta. I de bitllets, ja pots comptar, que pocs que en corrien. Pensa que hi havia gent que no es casava perquè no podia ...

► En Quimet amb dos dels seus tres germans, l'Àngela i en Ventura. Tenia 11 anys. Col·lecció família Illas Ribas

▲ En Quimet i la Dolors passejant pel moll. Any 1977.
Col·lecció família Illas Ribas

Ara bé, érem pobres però morts de gana, no. L'escudella era el plat diari. I també menjàvem banyons, patates, "ros" (arròs), beviem llet, un xic de carn i també peix, que era molt més bo que ara: bogues, tabancs i, sobretot, uns rogerons que eren boníssims ...!

De fet, es vivia amb molt poc i es vestia de manera molt senzilla. Els pedaços no estaven mal vistos perquè la roba s'aprofitava molt. No s'estrenava gaire. Tant el pescador com el terrassà duïen faixa, no com ara que tothom vol estar prim i es fa servir cinturó. El pescador, com a peça habitual, portava marinera, que era com una camisa ampla de color blau fosc, i també es duïa "gribaldina", una espècie d'americana llarga, oberta i sense botons, com si fos un "traje" de diari. Això sí, hi havia bons sastres: en Garranyiga (en Serrat) a sa Carbonera; es Sastret, a sa Muralla, i, més endavant, l'Oliva o un que venia de Santa Coloma que tenia el taller al carrer Ample ... I als peus, sabata poca. Espardenyes, esclops (que eren de fusta) o socs (amb la sola de fusta i la muntura de pell o roba). Al carrer de l'Esperança, a la vora de can Llàgrima, hi vivia un matrimoni que no tenia fills. En deien a cas Coix Cullrell, perquè no caminava bé; doncs

era un dels millors fabricants de socs del poble. D'espardenyes en portava tothom i d'esclops i socs, els pagesos i la gent amb menys possibilitats. Per força hi havia d'haver tants espardenyers a Blanes ...! Els homes cosien les soles i les dones, mentre es feia l'escudella (que trigava dues o tres hores a bullir) amb el "clourador" cosien l'empenya a sobre de la sola. Les soles podien ser de llata, que era més ordinària, o de cànem, més bo, més durador, però més car. Moltes vegades es treien els bancs de fusta al carrer i se n'hi podia ajuntar una colla de quatre, cinc o dotze espardenyers a cosir soles; i així es menjaven una part del dia. Això era Blanes quan tenia cap a 4.000 habitants (en Quimet entona una cançoneta de l'època que feia així: ... "sabates, espardenyes, botines i esclops ...")!

En aquest Blanes encara no hi havia port, però sí bones barques i molt bons pescadors: cal Sargento, can Tomàs, en Taiacús, can Cintet ... Dominaven totes les arts pesqueres: "tresmais", sardinals, potera, xarambeco, el bou ... Aquí, a diferència de Lloret i Malgrat, per varar ses barques, es feia servir una parella de bous que, al racó de sa Palomera, entraven a mar i les arrossegaven fins a la sorra. Molta gent anava a tirar l'art, sobretot persones grans i aquells que no tenien refugi monetari. Hi havia també indústries de salaons de peix (de sardina i d'anxova) a cas Macacu, a can Pep Basté, a can Panxito Basté,

La llum elèctrica va suposar una cosa grossa, un gran "adelanto". Un senyor de Jalpí, que li deien "el cavaller", va ser el primer que va crear una empresa elèctrica per aquí els voltants, les Forces Elèctriques Jalpí. Abans, a les cases, ja t'ho pots imaginar: llums de "carburu", el Petromax i espelmes. També, a cada casa, hi havia llar de foc, però no per fer maco com ara, per "escaufar" ...! I, abans d'anar a dormir, posàvem una rajola al foc, l'embolicàvem i tenies el llit calent. L'aigua es treia del pou, que també tenien moltes cases, o s'anava a buscar a la font. Jo anava a la del carrer de l'Esperança ... Me n'he fet un tip d'anar-hi ...!

En Quimet al terrat de casa seva als anys 70. Col·lecció família Illas Ribas

Un altre “adelanto” van ser els cotxes. Un dels primers que recordo és un Hispano Suiza de can Massó, una gent rica que vivia a la primera casa del carrer Ample, davant de mar. I també un camió Fiat italià que van comprar a can Brillas. Ells feien transport de mercaderies amb carros i cavalls i portaven la gent a l'estació en tartanes. Hi cabien 6 o 8 persones i a l'hivern hi feia un fred que pelava.

L'any 23 (1923) va venir la SAFA, que va ser un gran progrés per a l'economia de Blanes i rodalies ... On vas a parar!: durant vuitanta anys tres mil persones treballant-hi ...! Jo no hi vaig treballar. I t'explicaré per què. A casa, a la botiga, venia un xofer de Girona a portar oli (perquè en aquell temps tot es venia a granel). Aquest home també havia fet de mecànic i tenia un amic a França que havia muntat un taller i buscava personal. Així que, amb dinou anys, me'n vaig anar a treballar a França, al petit poble de Lavardac, al costat de Bordeus. Hi vaig estar un any perquè ja havia de fer el servei militar. Després de l'any de “mili”, que vaig fer a les “Atarassanes” de Barcelona en el “Séptimo Regimiento de Artillería Ligera”, vaig anar de motorista en una barca grossa perquè no hi havia feina fins que vaig poder entrar a treballar en el taller mecànic que el pare de la Glòria Matas havia muntat al carrer de la Salut. I, ja que hem parlat de la SAFA, pensa que, al principi, la gent no hi volia anar pas a treballar perquè tenien por de la manipulació de certs productes; després ja s'hi van anar acostumant. Quan l'home entrava en una fàbrica, la dona estava satisfeta i saps què deia?: “Pa per la vida”!!!

En Quimet, a la fàbrica can Tosas, a finals dels anys 40, al costat de la màquina que va idear per millorar-ne el rendiment. Col·lecció família Illas Ribas

◀ En Quimet i la Dolores el dia del seu casament l'any 1939.
Col·lecció família Illas Ribas

Tot i que en conjunt la vida era pobra, la gent s'entretenia. Per qui no sabia on anar hi havia les tavernes, on es prenia un got de vi, i els cafès (però, us penseu que els cafès eren com ara ...?. “Vaya calor...!”. Recordo sa Cotorra, un que hi havia a sa Muralla, que tenia taules i cadires amb el cul de balca: s'hi jugava as truc i s'hi bevia xarop, orxata, granadina, un cafè o, si no podies, mig cafè. I la gent també es divertia. Els diumenges solia haver-hi ball (al Casino, als Terrassans ...) i, a vegades, anàvem al cine, primer a can Vila i després al Fortuny. Quan hi havia alguna festa grossa, com la Festa Major, es muntaven els envelats i allà s'hi feien uns grans balls. Les dones hi anaven sempre molt mudades, feien molt de goig ... I els homes, amb coll i corbata ...! I també hi havia els Balls de ram a les barriades: sa Massaneda, l'Esperança, s'Auguer, carrer Ample ... Es llogava un “organillo” i, a l'estiu, un o dos dies a la setmana, es feia ball. A la Dolores la vaig conèixer al ball d'Els Terrassans. Ella era molt balladora, com tots els pagesos; jo no tant, m'han agradat més les sardanes

L'any 36 vaig em van mobilitzar i vaig estar a Arenys de Mar fabricant material de guerra. L'Estat, que era el govern republicà, ens donava, a tots els que treballàvem en les indústries de guerra, un pa cada setmana. A casa ja l'esperaven ...! Només qui ho ha passat sap el que és una guerra! I la postguerra, pitjor encara!

Amb la Dolores ens vam casar l'any 1939 a l'Esbarjo, perquè la Parròquia havia sigut cremada durant la guerra. I de viatge de nuvis, ja pots pensar, vam anar dos dies a Barcelona. Ens vam quedar a viure a casa, amb els pares i, amb una diferència de nou anys, van arribar els fills, primer en Francesc i després la Maria Àngela.

L'any 42 vaig entrar a treballar a can Tosas que, juntament amb Els Teixits⁷ i la SAFA, era una de les indústries importants de Blanes. S'hi feien corretges de transmissió i unes peces de pell de bou que servien, sobretot, per als telers. A les fàbriques grans hi havia sempre un taller mecànic. Així que em van venir a trobar per si me'n volia fer càrrec. Vaig dir que sí. Deien, i no m'agrada gens presumir, que era un bon operari. Van ser set anys fent peces i motlles, inclús vaig millorar alguna màquina, fins que vaig dir prou: pensava que fer-me vell en una fàbrica no era el que volia; a més, el pare seguia anant en marc amb es bussi⁸, la mare i la Dolores portaven la botiga i em va semblar que feia més falta a casa. Mira, no sé com explicar-ho, era jove i tenia ganes de treballar. També pensa que es començava a remenar algun cèntim amb el turisme i vaig pensar: ...“és per aquí que has d'anar ...”. I em sembla que no em vaig equivocar pas ...!

⁷ Es refereix a la fàbrica tèxtil “Pastells y Rigordosa”, coneguda popularment com “Els Teixits”, que va existir a Blanes, al carrer dels Massans núm. 50, entre els anys 1892 i 1958.

⁸ Segons en Quimet era la barca més petita, anava a rem i era prou manejaable i estable per a un sol pescador.

▲ En Quimet, la Dolores i el seu fill a Sant Francisco el dia de l'aplec l'any 1944. Col·lecció família Illas Ribas

▲ En Quimet a la porta de la botiga. El guarniment del carrer és degut a la visita a Blanes de la Mare de Déu de Fàtima l'any 1950. Col·lecció família Illas Ribas

Així que, als quaranta anys, vaig començar a fer feina a la botiga. La casa es va fer tota nova. Pensa que, abans de fer obres, a la planta baixa hi havia la botigueta i el menjador i al darrere hi teníem les botes de vi. Amb l'obra nova el negoci es va fer molt més gran i la "vivenda" la vam traslladar a dalt. Si penso en tot el que hem venut ...! Comestibles, articles de perfumeria (fins i tot vaig arribar a fabricar colònia ...!), cafè (que també torràvem), coses de farmàcia (magnèsia, esparadrap, aspirines, cotó, aigua oxigenada, bicarbonat ...), "carburu" (en bidons de 40 o 50 quilos), petroli, oli, espelmes, ciris, vins, licors (que van ser la venda principal de l'estiu, ja en temps del turisme) ... I gent que venien "a apuntar", a fiar ... Mare de Déu ... ! M'ha agradat molt fer de botiguer, parlar amb la gent, amb els viatjants, anar fent canvis i millores... Saps que vam ser la primera botiga d'alimentació de Blanes que va posar el sistema d'autoservei ...? Era una botiga que feia goig! M'hi vaig estar fins als noranta anys i encara a vegades hi somio ...

Del món d'avui m'agrada molt la desimboltura de la gent, però el jovent trobo que en té una mica massa. I els "aparatos" moderns per "lo" pràctics que són i el benestar i satisfacció que donen a la persona. Aquests telèfons mateix ... home!!!

Sempre he intentat emmotllar-me a les coses noves ... Soc vell però "lo" modern m'agrada. En canvi, no m'agrada veure com tothom demana, tothom exigeix. La gent es pensa que les coses baixen del cel i no és així. Som un país ni ric ni pobre, si treballem anem bé, però si no, res ... Tot ha canviat per bé, la gent viu millor, però s'hi ha de posar el coll.

He quedat sord, curt de vista i em fa mal on em van operar (en Quimet m'explica la caiguda que va patir quan tenia 108 anys i les seves conseqüències) però no em puc queixar. És clar que m'agradaria fer el que feia abans, però no puc. Jo era d'aixecar-me a les 7.00 h, esmorzar i, a primera hora, cap al moll o a Sant Francisco. A l'hivern, ben abrigat, i a l'estiu, en calces curtes. Anar a banyar a les 8,00 h, ho he fet fins als 102 anys, cada dia de l'estiu, amb una colla del veïnat. I anar a l'Arxiu i al Casino a fer-la petar ... Ara, com que vaig assegut, em porten a fer una volta cada dematí. M'agrada entrar a les botigues, parlar amb la gent i fer "recados". Prenc dos cafès cada dia. A casa me'l donen descafeïnat però a fora me'l prenc normal (abans no n'hi havia pas, de descafeïnat, era cafè i prou !!! I qui no tenia cèntims comprava malta, que era blat torrat!). Sempre m'ha agradat molt. I de menjar, què m'agrada?... Ara, res ! O se m'ha

▲ En Quimet i la Dolores a la Plaça d'Espanya a finals dels anys 90. Col·lecció família Illas Ribas

espatllat la boca o s'ha espatllat es peix. De fet, menjo molt poc ... Per sopar mateix, una mica de llet amb una torrada i un xic de melmelada i a dormir aviat, a les 21.00 h ja soc al llit.

Compartir amb en Quimet i els seus dos fills dues llargues tardes i acompanyar-lo en el seu particular passeig per la memòria ha estat un privilegi. Creiem en la importància de recollir i preservar històries de vida com la seva i, sobretot, d'escoltar, escoltar, escoltar ... Ell parla molt a poc a poc conservant un xic del "salat" que a Blanes -aclareix- es feia servir però no de manera exagerada, com ara es pensa el "barcelonisme"... S'atura de tant en tant, i cada

▲ En Quimet amb els seus dos besnéts el Nadal del 2018. Col·lecció família Illas Ribas

represa de la conversa és un regal en forma de recordança. I repeteix contínuament, en un to gairebé sever, parlis del que parlis d'anys enrere ... *Situeu-vos en aquella època!!!*, sense ser gaire conscient que ell, i només ell, és capaç de fer-ho.

Voldríem acabar el nostre article amb una història que li agrada especialment explicar i que justifica el títol que hem triat per encapçalar-lo:

Fa ja molts anys, quan jo era noi, no hi havia tants diaris com ara. Sortia una revista infantil que es deia "Patufet"⁹ on hi escrivia en Josep Maria Folch

⁹ Els articles de Josep Maria Folch i Torras es publicaren a la revista Patufet des del 1915 fins al 1938, sempre amb la col·laboració del dibuixant Joan G. Junceda.

▲ Pregó de la Festa Major de l'any 2014. Col·lecció família Illas Ribas

▲ Celebració al Casino el dia de Santa Anna del 2015. Col·lecció família Illas Ribas

- ◀ *Pregó de la Festa Major de l'any 2014.*
Col·lecció família Illas Ribas
- ◀ *Celebració familiar l'any 2015.*
Col·lecció família Illas Ribas
- ◀ *Amb la Secció d'Imatges de l'Arxiu l'any 2014.*
Arxiu Municipal de Blanes (AMBL)

i Torras amb un article set-manal que es deia “Pàgines viscudes”: contes, historietes que llegia tothom. Doncs el que us explico són això, pàgines viscudes ...

Les “Pàgines viscudes” d'en Falet no pretenen ser la seva biografia. Aquest seria, a dia d'avui, un repte impossible. Com en el Patufet, volen ser, senzillament, fragments de la seva realitat quotidiana que ha gaudit, segons diu ell mateix, amb *la feina, la família i el passeig*.

Una llarga realitat que desitgem que sigui encara per molts anys.

FONTS CONSULTADES

1. FONTS ARXIVÍSTIQUES

- Llibre de Baptismes de l'Arxiu Parroquial de la Parròquia Santa Maria de Blanes, anys 1901-1923.

2. FONTS ORALS

- Entrevista a Joaquim Illas Illas.
- Converses amb Francesc Illas Ribas i Maria Àngela Illas Ribas.

3. FOTOGRAFIES

- Àlbums de la família Illas Ribas.

4. PÀGINES WEB

- <http://www.xtec.cat/malons22/personal/paginesviscudes.htm>

AGRAÏMENTS

Joaquim Illas Illas, Francesc Illas Ribas, Maria Àngela Illas Ribas, Arxiu Municipal de Blanes.

Maria Àngela Sagrera

05 Joaquim Ruyra i Oms, propietari rural

per Josep Turón (Palafolls 1923 - Blanes, 2014)
In Memoriam

LES PROPIETATS RURALS DELS RUYRA

Qui escriu aquestes línies va néixer a Palafolls, a la masia de can Florit, propietat de la família Ruyra. En el poble, els Ruyra hi tenien tres magnífics masos: can Tortós, can Batlle i can Florit, d'estructura goticocatalana. Totes tres masies juntes formaven el conjunt agrari més important del municipi.

Can Tortós estava ubicat sota el castell, a la vessant nord, prop de l'esplanada del riu Tordera. Aquest mas era immens, amb molta terra de regadiu treballada en part pels masovers i una altra bona part arrendada a gent del poble. El bosc s'estenia d'una banda a l'altra de la muntanya del castell, fins al pla de solell, més enllà de la Ciutadella, un veïnat d'origen feudal. És per aquest motiu que aquest sector de bosc es coneix amb el nom del Villori. Tot estava plantat, principalment, de sureres.

El segon mas, **can Batlle**, era el més ric i havia estat sempre residència del "Batlle del destret", quan els feudals de Palafolls eren dominadors de la contrada. La família Ruyra hi tenia residència, a banda dels masovers, i era el mas que tenia les terres més riques de regadiu. El pla d'en Batlle, amb una sinya inesgotable que funcionava de dia i de nit, era la flor dels camps del poble, i també el treballava molta gent del veïnat amb arrendament. La casa estava situada

al costat del solell del castell, prop del poble, ara parcel·lat i urbanitzat.

Can Florit, casa meua, i per a mi el mas més clàssic i més ben situat, tenia al seu voltant un quintà de més de trenta quarteres –ara també tot parcel·lat– plantat de vinyes mimades pel besavi Josep i l'avi Joan, que gaudien d'un prestigi reconegut.

Una revista agrària dels anys vint del segle passat la batejà com "la masia del bon vinet". Igualment, el pla d'en Florit era molt gran i tenia un gran nombre d'arrendadors, tot i que el mas no tenia gens de bosc.

Les altres propietats agràries de les Gavarres – el mas Sàbat i Casagran, que jo sàpiga – eren especialment ramaderes i forestals, amb extensíssims boscos de sureres. Si llegim la descripció ruyriana d'*Entre Flames* sobre l'incendi del massís de les Gavarres del mes d'agost de 1928 i de les seves conseqüències, ens farem càrrec de la magnitud de la tragèdia i de la mobilització que Ruyra va organitzar entre els polítics i els mitjans socials per conscienciar a tothom de la necessitat de pal·liar les tremendes pèrdues. L'incendi, a més de cremar els boscos, va destruir un munt de suro pelat, que en aquell moment tenia un preu molt elevat.

Ruyra va donar suport als masovers en tot el que necessitaven, tot donant exemple de la solidaritat que ell mateix demanava.

◀ Can Batlle. Palafolls. 2019.
Fotografia Josep Dalmau

Es fa palès, doncs, que l'hereu de can Creus, l'escriptor Joaquim Ruyra i Oms, era un riquíssim propietari rural. Només tenia una germana, la senyora Pilar, que després es va convertir en la nostra mestressa. Però anem a pams i fem una mica d'història. Francesc Ruyra, pare del futur escriptor, exercia d'advocat a Girona, la ciutat on va néixer el seu fill i on va iniciar els seus estudis. La casa pairal era a Blanes, al carrer Ample. Joaquim Ruyra estudià la mateixa carrera del pare, però no la va exercir mai. L'estada a Barcelona i l'amistat incondicional de la seva família amb els Turró de Malgrat, especialment entre els dos nois, en Ramon Turró i en Quimet Ruyra (en Quimet Creus) -tots dos entusiasmats per la ciència i la cultura-, donà com a resultat que s'engresquessin a anar a Madrid a conèixer l'ambient literari l'un i el científic l'altre. Tots dos amics van viure amb intensitat la bohèmia regnant, i la creació romàntica i apassionada dels escrits en castellà de Ruyra del moment així ho mostren. Tot i això, el lloc de Ruyra era a Blanes i retornà, doncs, a Blanes, la seva llar, per establir-s'hi i desenvolupar la seva personalitat com a literat i propietari agrícola. N'és una prova la seva literatura en llengua catalana de la qual fou i n'és el Mestre.

Un detall interessant que voldria remarcar és que a totes les masies de can Creus, a la part més visible de la teulada, hi havia una artística creu de ferro forjat. Cal dir que el nom de can Creus l'adoptaren els Ruyra d'un avantpassat seu d'origen francès anomenat Délacroix.

Masovers de mas Florit

A finals de la dècada dels seixanta del segle XIX, el meu besavi matern, en Josep Puig, vivia amb la seva mare vídua en una casa de la plaça de sant Genís, també de la tipologia tradicional de masia gòtica. Aquesta casa encara avui s'anomena can Florit. Quan el besavi pensa a casar-se, decideix llogar una masia a Palafolls propietat del senyor Francesc Ruyra i la gent del poble en traslladar-s'hi a viure el meu besavi (en Florit) també va batejar la masia com a can Florit. Encara avui, després de més de seixanta anys de no viure-hi continuem sent coneguts com els Florits: en Pepet, el meu germà Joan i la meva germana Mercè, que, tot i que fa quaranta anys que està casada a can Robert, també és la Mercè Florit.

El meu besavi Josep –que va morir quan jo tenia onze anys– va fer-se càrrec de la masoveria i es va dedicar especialment al cultiu de les vinyes. Els tractes en aquell temps eren sempre “a mitges”. En tallar els raïms, els portàvem en carro i semals a Blanes fins al magatzem, i ens pagaven a cadascú per meitats el preu total. Els amos es quedaven una part de la collita per a ús particular, que costumava a ser la millor, la que donava el reconegut “bon vinet” de can Florit. El mateix passava amb les altres collites i el bestiar. Amb tot, el tracte entre el besavi i el senyor Francesc Ruyra sempre fou correcte.

A finals del segle XIX va morir el senyor Francesc Ruyra. L'avi Joan ja estava casat i també l'hereu Ruyra, el senyor Quimet, que

havia contret matrimoni amb una senyoreta de l'alta noblesa catalana, donya Teresita de Llinàs. La seva vida consistia en les visites a famílies amigues, sortides i espectacles selectes, reunions de dames caritatives, missa diària... En fi, la vida pròpia de l'alta societat de Barcelona de finals de segle.

El senyor Joaquim Ruyra, si bé molt ric i cultivat, era del tipus de noblesa rural, en el sentit que es relacionava molt amb la gent del poble, amb els masovers i pagesos que treballaven les seves propietats, amb la gent del bosc o els mariners, que ell, enamorat del mar, estimava particularment pel seu especial parlar blanenc, i que admirava per les seves dures i perilloses tasques. Només hem de recordar la magistral narració d'*El rem de trenta-quatre*. Joaquim Ruyra aviat va organitzar un gran cercle cultural amb jovent del poble: es fundà el setmanari *Recvll*, avui encara ple de vida, interessat per la política, el teatre, la poesia, la literatura i la història.

Marit i muller coincidien en la seva gran devoció cristiana, la qual cosa demostraven sempre i a tot arreu. La seva formació i temperaments eren, però, completament diferents. Ell, calmós, aprengué -sempre es creia malalt, especialment del cor-, exageradament escrupolós i perfeccionista, d'esperit, rural... Ella, urbana, impulsiva, gens diplomàtica. Ella era acurada en el vestir, ell un bon xic deixat. Fumador empedreït, anava amb els vestits cremats i bruts de cendra i els dits grocs de nicotina. Era doncs difícil una convivència tranquil·la i pacífica, i d'aquest aspecte se n'ha fet molt de ressò en les seves biografies.

En morir el senyor Francesc els tractes foren ja entre el senyor Quimet i l'avi Joan. Continuaven igual, a mitges, amb la diferència que hi havia més relació personal entre les famílies. El fet de viure a Blanes i ocupar-se personalment

▲ Can Batlle. Palafolls. 2019. Fotografia Josep Dalmau

de les finques (ja que no exercia d'advocat) feia que tots els problemes, tant els personals com els de la marxa de les collites, fossin més íntims i se solucionessin d'una forma directa i més comprensiva. Val a dir que en aquests afers donya Teresita sempre hi col·laborava. El seu esperit cristià i practicant, igual que el seu marit, feia que en qualsevol problema familiar, principalment en malalties i naixements, s'hi bolqués amb tot el seu cor i voluntat. Era tanta la seva voluntat que l'àvia Caterina, mare de la meua, va contar-me molts vegades anècdotes de la seva generositat. N'explicaré algunes:

La primera és que en assabentar-se que havia nascut la mare, anà a can Florit a veure l'àvia i la criatura per oferir-li el seu ajut i afecte. En veure una nena tan maca va dir: "A aquesta preciosa criatura per què no li poseu el nom de Montserrat?". En aquells anys, fa quasi cent anys, al poble no hi havia cap Montserrat. I l'àvia li va dir a la seva sogra, la padrina: "Ja veieu què ha dit donya Teresita". Així va ser com la nena es va dir Montserrat, un nom del qual la mare estava enamorada i que ha escampat a tota la família, la meua filla inclosa.

Una altra anècdota l'hem de situar en el temps en què la meua àvia anava sovint a vendre a

▲ Can Tortós. Palafolls. 2019. Fotografia Josep Dalmau

la plaça de Blanes. Abans d'anar-hi entrava un moment a can Creus, la residència dels Ruyra, al carrer Ample, i oferia a donya Teresita si li feia peça alguna cosa. Ella li agraïa tant que mai en sortia de buit. Moltes vegades, per no fer un menyspreu, prenia alguna fotesa. Sempre havia sentit dir a l'àvia que de mestresses com ella no n'hi havia enlloc.

Voldria afegir un tercer fet que succeí a can Batlle. En Genís Ribot, el masover, enviudà molt jove amb un fill molt petit. En Genís era el majordom dels Ruyra a Palafolls. El matrimoni Ruyra tenia estada a la casa i hi passaven alguns dies coincidint amb la Festa Major, en temps de batre o de tallar els raïms, i s'interessaven de tal manera pels seus problemes que van proposar al majordom que es casés amb una noia que ells coneixien molt i que es deia Maria Fonoll (després coneguda com la Marieta Batlle). Aquesta noia li va donar quatre fills més: en Quimet, la Maria, en Joan i la Brígida. En l'elecció del nom d'aquesta darrera noia també va participar donya Teresita. En el poble -que jo sàpiga- no n'hi ha hagut cap més.

La tradició de l'àpat de Festa Major

Quan la senyora Pilar Ruyra, germana del senyor Quimet, es va casar amb l'hereu del Vilar (Mateu Vilà), la participació directa entre la família de can Florit i el senyor Quimet i donya Teresita fou més esporàdica. Cal aclarir que l'avi Creus havia deixat per legítima a la seva filla Pilar can Florit i les seves terres. El senyor Joaquim Ruyra i Oms era fill de la unió de dues

▲ Can Batlle. Palafolls. 2019

famílies veïnes del carrer Ample, riquíssimes i de gran potència econòmica a Palafolls. Els Oms tenien una casa de pagès on hi destacava una magnífica torre quadrangular modernista, ricament agençada.

Hi havia la tradició el dia de la Festa Major de Palafolls, el 8 de setembre, que cada família anava a dinar a casa dels masovers. La família Ruyra-Llinàs, amb la nena afillada, a can Batlle; la família Vilà-Ruyra i els seus fills, a can Florit, i la família Oms, a cal Masover, en Jaume Pica, cosí germà de la meua àvia Caterina. Després de l'àpat, en Genís Ribot de can Batlle, amb el carro ben guarnit, passava per can Florit -a tan sols dos-cents metres- i amb els dos carros agençats feien pujar les dues famílies i se n'anaven a ca l'Oms, a uns dos quilòmetres de distància. A la Torre els esperava la resta de familiars per prendre cafè i fer tertúlia els Ruyra, els Vilà i els Oms. Així fou durant molts anys, tal com m'ho han explicat els meus avis i els pares.

Voldria acabar aquestes notes amb una singularitat. El senyor Quimet Ruyra s'interessava pels modismes que utilitzaven els pagesos en les converses habituals, encara que parlessin de qualsevol cosa, i també pel noms dels masos, llocs i gent. Totes aquestes coses ell les reflectia en les seves narracions. Em deia la mare que fins i tot es feia pesat preguntant a l'avi (home llest i instruït que havia estat més de deu anys treballant a Barcelona en temps de la fil·loxera, quan es moriren les vinyes), per totes les expressions que deien en atiar les eugues per

fer-les llaurar o tirar el carro. El senyor Ruyra l'interrogava sobre què i com parlaven amb els veïns, sobre l'opinió que tenien dels polítics, dels comerciants, dels bancs (que llavors feien fallida), sobre com es portaven l'alcalde, el secretari, el capellà, els mestres...; o sigui, que s'interessava per tot d'una manera molt intensa.

Els goigs de la Verge de les Ferreries o Santa Maria de Palafolls

El veïnat del qual acabo de parlar ha conservat algunes poesies o dites populars inspirades en el seu paisatge. Una d'elles és la que parla de les seves masies, com la de can Ribes, que van donar de la seva pedrera la pedra necessària per

fer l'església que s'inaugurà el 1908. Aquest text diu així: "A can Florit, el bon vi. / A can Croses, l'era gran, / A cal Tit, la solellada. / I a can Batlle, la flor del camp. / A can Ribes, canten gallines, / que quan senten la mort / canten més fort!"

Com a punt final de la narració particular que faig d'alguns dels fets que la meua família visqué amb els senyors Ruyra-Llinàs i que recordo haver sentit explicar a casa, voldria ressaltar l'amor que tenien a tot el poble. Ho demostren els versets dels goigs que Joaquim Ruyra va fer a la Mare de Déu de les Ferreries, que daten de l'any 1916 i que foren musicats pel mestre Cumelles.

Josep Turón

Goigs de la Verge de les Ferreries o Santa Maria de Palafolls

- Joaquim Ruyra i Oms -

Nada sou del tronc d'Adam
I li dàreu nova vida
De la soca fins el ram.
Laudatòries lletanies
Us endreci el cor humà
Verge de les Ferreries
Deu-nos fortitud i pa.

Cada poble de la terra
Com a seva us posa nom
Us en posa cada serra
Cada lloc, cada tocom.
Seves vostres fesomies
Vol la pols que us infantà
Verge de les Ferreries
Deu-nos fortitud i pa

Nat tot just petit vilatge
Dins el pla de Palafolls
Vostre eximi patronatge
Implorava de genolls.
Les ventures i alegries
Sap que són a vostra mà
Verge de les Ferreries
Deu-nos fortitud i pa

Sota vostra guarda santa
El vilatge anà creixent.
És encara xica planta
Més ja bada flors al vent.
Flors d'amor i cortesies
Temples bells us dedicà.
Verge de les Ferreries
Deu-nos fortitud i pa

Nostres cases benaurades
Preserveu de torbs i llamps
I allunyeu les pedregades
Que desolen nostres camps.
Pestilències i heretgies
No deixeu pas arribar
Verge de les Ferreries
Deu-nos fortitud i pa

Quan l'amplíssima Tordera
Plena d'aigua boquejant,
Dins la gola un llamp de fera,
Va les motes assaltant
Les terribles correnties
Aparteu del nostre pla.
Verge de les Ferreries
Deu-nos fortitud i pa

06 Un costum simbòlic: El dinar de morts servit per Joan Baptista Jalabert, adroguer de la vila de Blanes (1729)

per Pep Vila

«¿Oyen los muertos lo que los vivos dicen luego de ellos?»

Luis Cernuda

Joan Baptista Jalabert/Gelabert Aixidas fou un adroguer de Blanes que va fer l'aprenentatge en diverses adrogueries de Girona i de Barcelona. A Blanes no sabem si tenia botiga oberta, perquè d'aquesta època no es conserven a l'Arxiu Municipal ni els padrons d'habitants ni tampoc les imposicions del cadastre. En un article que va sortir publicat en aquesta mateixa revista (Blanda, núm. 7 de 2002, pàg. 86-92), vaig fer un resum de les seves activitats professionals.

Sabem, entre altres coses pels protocols notariais blanencs, que l'any 1738 en Joan Baptista Gelabert rep una casa en herència i que paga el cadastre corresponent dels béns de la seva àvia Margarita Sabater Morell Camps i Andreu. Entre 1739 i 1740 aquesta persona figurava com a un dels regidors de l'Ajuntament responsable de fer complir els arrendaments que feia la vila dels productes bàsics, de primera necessitat, i que el dia 30 de març de 1756 va signar davant d'un notari una atestació contra els administradors de la confraria de la Minerva de Blanes per un problema puntual, a propòsit de la retirada d'uns emblemes que figuraven en un tàlem de la confraria. En aquest paper reconeix que tenia 60 anys fets i que en aquell moment encara era

regidor de l'Ajuntament. Gelabert va morir el 4 de juliol de 1759, a l'edat de seixanta-sis anys, fill legítim de Joan Baptista Gelabert, sastre, i d'Emerenciana Aixidas. Havia nascut pels volts de 1699.

D'aquest home s'ha conservat un llibre de comptes, en poder del senyor Jordi Roig de Blanes, al qual vull agrair públicament les seves atencions, on apuntava fets diversos: naixements de fills, llocs on havia treballat, receptes d'adrogueria, pastisseria, rebosteria, licors, despeses que tenia, relacions d'ingressos, lloguers, fets curiosos dels quals fou testimoni, poesies religioses i profanes, etc.

Per la seva condició d'adroguer, Joan Baptista Gelabert servia molta grana seca per als bateigs de llavors («tirar batejada»), venia torrons, begudes aromatitzades, ciris per a les commemoracions civils i religioses, productes d'adrogueria per tenyir, conservar o per netejar, etc. En aquesta avinentesa comento i transcriu un parell d'anotacions d'aquest llibre de comptes. Gelabert tenia un oncle que era rector de Palafolls. Com que la primera dona d'aquest adroguer es deia Català, possiblement aquest capellà, Josep Català, era germà de la dona i, per tant, cunyat seu, o bé fou un oncle d'una altra

◀ Aquesta és una de les poques fotografies conservades de la celebració d'un convit de morts en una casa particular de la Garrotxa. Fixeu-vos en la gent allí entaulada: tots porten caputxa negra en senyal de dol. Fou publicada per Josep Gelabert en el seu llibre *Guia il·lustrada d'Olot y ses valls: la petita Suïssa catalana*, Sant Feliu de Guíxols, Octavi Viader Impressor, 1908

branca de la família. Els arxius parroquials de Palafolls tampoc no conserven documentació d'aquesta època i se'ns fa difícil establir el seu parentiu. Gelabert anota en el seu quadern les despeses de l'enterrament i també del dinar de morts que fou servit en el funeral del seu oncle (16-9-1729).

Els dinars de morts o àpats funeraris

Els dinars de morts formaven part dels costums funeraris catalans, especialment durant el segle XVIII i XIX, encara que posseïm notícies sobre aquest costum des de l'època medieval. En altres èpoques, per moltes raons, la mort era molt més sentida i viscuda (anava a dir temuda). La vida de llavors comportava molts més sofriments i patiments, i a voltes morir era també una alliberació. L'estudi del cicle de la mort amb les seves nombroses representacions donaria per fer una tesi doctoral. Només cal llegir, per exemple, la narració de Joaquim Ruyra *La vetlla dels morts* (dins de *Pinya de Rosa*) per entendre aquesta presència real en el cor dels homes i les dones.

Aquests tipus d'obsequis eren una reminiscència dels antics costums funeraris romans. En el *Convivium* romà es consumien aliments sobre la tomba del difunt. Era una altra ocasió perquè amics i familiars es retrobessin. La presència d'aixovars i ofrenes a les tombes es feia perquè el difunt s'ho pogués emportar al més enllà. En aquesta tradició hi havia una part simbòlica, que significava la comunió amb l'ànima dels morts. Oferir als presents uns aliments commemorant l'absència del difunt formava part del ritus funerari en moltes cultures de l'antiguitat. Encara avui durant la festivitat de Tots Sants honorem els morts menjant panellets i castanyes torrades. Posseïm abundosa documentació d'aquesta celebració, que preferentment es feia a les comarques

▲ Draps amb pintures del segle XVIII, de tema macabre, emprats per guarnir l'església parroquial de Valls. Costumari Català de Joan Amades

de la Selva, Garrotxa, Empordà, Cerdanya, Catalunya Central, Osona, Barcelonès, etc. Aquest cerimonial va entrar en decadència a inicis del segle XX. També s'ha de dir que en aquestes reunions on hi eren convidats parents, amics, veïns, capellans, escolans, etc. es cometien tot tipus d'abusos, ja que hom menjava i bevia més del compte, es barrejaven

homes amb dones, es feien discursos a favor del mort de vegades hiperbòlics i allunyats de la realitat, etc. La *laudatio* cap al difunt era una autèntica ensabonada als amos de la casa on s'havia estat cridat. Hi havia gent que també es feia convidar per poder menjar calent almenys en una diada assenyalada.

Per altra banda, algunes famílies, per tal d'aparentar i lluir davant de parents, d'amics i d'altres famílies del poble, gastaven en aquestes celebracions més del que posseïen i s'havien d'endeutar. A la llarga, aquests dinars llargs, que duraven hores i hores, es convertien en una font de problemes.

En altres moments de la nostra història, com que les comunicacions eren lentes i difícils, a l'hivern el clima era dolent i aviat es feia fosc, hi havia la necessitat de donar aliment sòlid als familiars i amics que s'havien desplaçat de lluny per assistir al funeral. Molts s'havien de quedar a dormir a casa de parents del difunt. També es donaven «ofrenes» als pobres, gairebé sempre en forma de pans. Per tal que el lector es faci una idea de com funcionava aquesta litúrgia, amb un cerimonial establert, transcriu el testimoni de l'escriptor costumista Miquel Torroella i Plaja (Fitor, 1858-1936), autor de *Cuentos que son històrias* (sic).

Costums

«El dia dels funerals o de las honras que solen ser sempre de tres capellans, els del poble y'ls dos vehins [...], al tornar de la iglésia, l'amo de la casa, ab una tovallola penjada al coll y un xicot ab una gibelleta plena d'aygua, posats al peu de la porta d'entrada, esperan los forasters que van entrant, quins se rentan y aixugan las mans y de dret a la sala, ahont se los hi serveix dinar separats dels de la casa.

Aquell dia los plats són de terrissa vermella, que de no tenir-los la casa ja haurà trovat qui los hi deixés per aquell acte. [En altres llocs podien ser blancs amb una cenefa negra de dol a les vores]; res de carn de pluma, ni de pèl: llegums y carn de llana; regularment se mata un xay o una ovella, és qüestió de tirar més o menos fort al rosegar-la.

Al acabar el dinar l'amo puja a dalt, dóna las gràcies en nom del difunt als convidats; los hi fa entrega d'un pa a cada hu més o menos gros, segons l'importància de la casa, y se dóna per terminat aquell acte, últim tribut públich dat al pare, a la mare, a la dona o al fill mort».

Així s'acomiadava el dol. En altres llocs oferien un pa d'ànimes i una ampolla de vi als pobres. Hom feia una capta a l'església perquè les ànimes poguessin trobar el repòs etern. També és prou interessant el testimoni de Manuel Sala Bouda, un escriptor local de Sant Feliu de Guíxols, autor d'articles aplegats a *Contes i costums empordanesos* (1983). Vegem què ens explica sobre el seguici de l'enterrament:

«En dita època, com que no existia encara el servei de cotxes fúnebres ni el d'establiments de serveis funeraris, la conducció del fèretre al cementiri es feia a pes de braços, i la família o els veïns havien de cuidar de tots els detalls de sa organització, i un d'ells que no podia passar per alt era la preparació de l'*Ofrena*, la qual cosa consistia en posar, en un cistellet de jocs blancs, pa, vi i —això segons la casa— algunes viandes més o menys abundoses arreglat a la posició de cadascú, i tot tapadet amb un tovalló blanquíssim i ben planxat. El tal cistellet era portat per un pobre captaire... que anava davant de la presidència del dol, o sigui al darrera la caixa mortuòria.... Acabada la cerimònia de l'acompanyament, el portador del cistellet es quedava amb el contingut».

Despeses del funeral

Jelabert apunta les despeses que va tenir per l'enterrament del seu oncle: propines per als capellans, compra de ciris, candeles, caritats, trasllats d'alguns béns del capellà:

Compta del que se ha gastat per lo senyor uncla, rector de Pallafols (fol. 73v)

-Primo per las propines del[s] capellans del combregar	14 sous
-Ítem 1 lliura siris blanchs a 1 sou, 16 diners y per 2 atxes	15 sous, 6 diners
-Ítem per lo diner y candela he gastat	1 lliura, 8 sous
-Ítem pe caritats lo dia del enterro	2 lliures

Quedo a deura quatre lliuras, dich (4 lliures) per fer portar dos matalassos a Sant Janis

[Sant Genís]	2 diners
Ítem per refer tres matalassos y fil	13 sous, 9 diners

Despeses ocasionades per l'àpat de morts

No sabem quants convidats van assistir al funeral. El tec, però, a jutjar pels comprovants que deixà anotats, fou copiós. Es va comprar forment, un moltó, una vedella, vi, fideus, arròs, cols i espècies, grana seca, enciam. El blat es va haver de portar al flequer a moldre i després a pastar. Qui ho cuinava? De vegades eren de la casa, en altres ocasions s'havia de llogar un cuiner o una cuinera. Matar un xai, una vedella comportava la seva feina.

Compta del [que] tinch gastat per las onras del condem [quondam] Josep Català, prevere y rector de Pallafols (fol. 74v)

-Primo vuy als 16 setembre 1729, tinch comprat dos corteras de blat a 4 sous la cortera, val.	8 sous
-Ítem tinch comprat un moltó pe la valor de	2 lliures, 16 sous
-Ítem per mitja cortera blat a 4 lliures, 4 sous, val	2 lliures, 2 sous
-Ítem per fer pastar tot lo blat al flaquer	1 sou, 2 diners
-Ítem dos corterolas vi a 8 diners la meitadella	1 lliura, 1 sou, 4 diners
-Ítem per fer anar un oma a Sant Janís y fer-li portar dos corteras y mitja de blat al molí	8 diners
Ítem per fideus, arròs, cols y espècias	1 lliura, 4 sous, 6 diners
-Ítem per 6 arroves avellanes a 3 diners la lliura, val	19 sous
-Ítem tinch pagat a Jordi Domènech per la casa de quatre mesos a 14 diners per mes,	2 lliuras, 16 diners
-Ítem tinch donat a Magí per anar a Sant Janís	2 sous
-Ítem per pomes, nous y enciam	3 sous, 6 diners
-Ítem per una vedella	2 lliures, 2 sous

Pep Vila

BIOGRAFIES

Emília Augé

La modista dels vestits de paper

01 La modista dels vestits de paper

per Emília Augué

Voldria agrair a la Fina Rodríguez, la Trini Gil, la Paquita Saúl, la Maria Teresa Turón, la Lola Domper, la Montserrat Bayé, l'Antoni Coll... el fet que hagin volgut compartir totes aquestes vivències amb els lectors de la revista *Blanda* i que hagin portat a l'Arxiu moltes de les fotografies que apareixen en aquest article. Les imatges que hi apareixen il·lustren millor que les meves paraules tot el que us he volgut explicar en aquest article: l'amor per la feina de modista i els anys que vam dedicar a fer els vestits de paper al Club Sant Jordi.

Hi ha altres persones que també formen part d'aquesta història i que volem recordar aquí, com la Juanita Torres, la Maruja i en Joan Cases "Banyoles", que li feia d'acompanyant, vestits de nuvis, la Margarita Ruiz i altres que ara no recordo o que ja no són amb nosaltres.

Aprenentatge

Jo sempre dic que ja vaig néixer modista. Els meus pares es deien Joan Augé i Rosa Mas. Vaig néixer el 6 de desembre de 1925 al carrer Mirador de s'Auguer, un barri de pescadors. El meu germà Francisco va aprendre l'ofici amb màquines tricotoses de gènere de punt a Canet, on teníem família. La feina el va portar a València amb només 21 anys, on el van fer encarregat.

Des dels 10 anys que he fet de modista. Primer el taller el tenia a casa, a s'Auguer, i després, quan em vaig casar amb en Joan Vilà, el taller va ser a casa dels Vilà. Finalment, vaig obrir una botiga al carrer Bellaire. Es deia Viau, els cognoms del meu marit i el meu. Pensava que en un futur seria per a la meva filla, però ella se'n va anar a viure a Amèrica.

Com he dit a l'inici d'aquest article, jo sempre he sigut modista (de naixement), però també podem explicar la història dient que en vaig aprendre a ca la Paulita Balaguer, a l'Esperança. N'hi havia d'altres de modistes al poble, com na Vetlleta, a la Muralla. També hi havia alguns sastres, com els germans Serrat i l'Oliva. Amb la Paulita érem parents de lluny, i recordo que la mare i ella havien fet juntes la Primera Comunió. Ja de petita, tenia 10 anys, pensava que anar al col·legi era perdre el temps. Li deia a la mare que l'únic que fèiem en tot el dia era estar al pati i mirar al cel per si s'acostava algun avió a bombardejar. De menuda ja li deia a la mare que volia anar a aprendre "de labor", com en dèiem abans. I el dia que vam anar a ca les Paulites vam dir una petita mentida. Quan ens preguntaren l'edat que tenia vam dir que gairebé 11, quan n'acabava de fer 10. Pensàvem que així potser m'agafarien i no ens posarien cap impediment per l'edat. Aviat vaig demostrar les meves aptituds per cosir. Amb 13 anys vaig fer el meu primer vestit de núvia, però llarg encara no.

▲ Primera Comunió. Blanes. 1935. Col·lecció Emília Augé

▲ Retrat de petita. Col·lecció Emília Augé

A ca la Paulita hi havia més noies treballant. Els tractes que van fer amb mi era que després de 2 anys d'aprenent, si tot anava bé i veien que progressava, em farien oficial. Abans dels 13 anys ja era oficial. Només em pagaven 1 pesseta la tarda, però aquells anys poca cosa més podies fer per ajudar la família. Recordo que anàvem a emprovar a domicili. La senyora Paulita, quan havia d'anar a alguna casa, per exemple a casa de la senyora Rocafort, sempre volia que l'acompanyés; així l'ajudava amb les agulles i em deia que em fixés com ho feia ella.

Acabada la guerra, el 1939, va morir el pare. Era pescador. Havia d'anar a la guerra. Recordo sentir el nunci pel carrer anunciant que mobilitzaven la quinta del pare, la del 18.

Hauria d'anar a l'Ebre, on tindria lloc una de les batalles amb més víctimes de la guerra. Vam preparar-ho tot perquè marxés. El pare, preocupat per nosaltres, va treure els pocs estalvis que tenia a la Caixa per si li passava alguna cosa i no tornava, que com a mínim tinguéssim alguns diners. Però just el mateix dia que havia de marxar va caure malalt. Una pulmonia doble el deixà al llit, sense respirar, i sense atenció mèdica. A Blanes no hi havia metges i tampoc va servir de res anar a buscar remeis a la farmàcia i a les curanderes. El dia que entraven els nacionals a Blanes, el 2 de febrer de 1939, l'enterràvem. Tenia 42 anys. L'església estava tota cremada. Tampoc hi havia imatges. El bagul estava despulat i no duia Sant Crist. El Comitè havia passat per les cases per recollir

▲ Paulita Balaguer i Rosa Mas, mare d'Emília Augé.
Blanes. 1910 c. Col·lecció Emília Augé

totes les imatges i quadres de sants per cremar-los, però la mare havia amagat un petit Sant Crist, que vam poder posar sobre el taüt en la cerimònia d'enterrament.

La mare, amb 35 anys, es quedava vídua i sense diners, perquè els pocs estalvis que tenia després de la guerra ja no van servir. La mare no es va casar mai més i la seva sogra, la meva àvia, ja no es va separar de nosaltres. Havíem de buscar ingressos econòmics per casa. Jo tenia 13 anys i recordo que la mare explicava que havia sentit que a la fàbrica de gènere de punt de can Genís oferien 13 pessetes a la setmana. Jo només cobrava 6 pessetes anant a cosir. La Paulita insistia que no hi anés, a can Genís, i li deia a la mare que si marxava seria com si

em trenquessin la carrera de modista, que jo tenia bones perspectives. “No ho facis! Tingues paciència! Després ja et compensarà tot aquest temps d’aprenentatge”, li deia. I així va ser com vaig seguir cosint. Per jo també m’espavilava i a les nits feia feines per a algunes veïnes: faldilles o robeta per a les que tenien fills.

Quan la senyora Paulita es va jubilar, moltes de les clientes que tenia ella van passar a mi. A la dècada dels quaranta vaig estar 3 anys (dels 15 als 18 anys) cosint per als senyors de SAFA, les famílies Marcó, Nubiola i Casals. Anava a casa seva, als “xalets” que tenien prop de la fàbrica, i ajudava a fer els vestits, els pijames, la roba per a les criatures... Em donaven un duro cada tarda. 5 pessetes! I a les nits, a casa meua, seguia fent feina amb els encàrrecs que tenia. No em sabia greu treballar tantes hores, perquè m’agradava fer aquesta feina de modista. I als matins també anava a can Burcet “paleta”. Cada vegada tenia més feina i la mare ho va tenir clar: teníem un parent que era fuster i ell podria fer la taula i tot el necessari per tenir el meu propi taller de modista i fer les feines des de casa. Vaig estar treballant a casa dels 18 als 25 anys, fins que em vaig casar i em vaig traslladar a viure a Raval. D’un barri de pescadors vaig anar a viure a un de terrassans.

La tradició deia que la dona havia d’anar a ajudar l’home a fer les feines del camp, però el meu marit ja sabia que jo era modista i que al camp no hi aniria. La seva germana, la Maria-casada amb en Quimet Ponsdomènech- havia fet de modista i havia tingut el taller a l’entrada de la casa, on hi havia les botes de vi per vendre. Quan em vaig casar i vaig anar a viure a can Vilà, al cap de dos anys, jo també vaig posar el taller en el mateix lloc. El meu home era fill d’una família de pagesos, de terrassans, com diem a Blanes. Tenien un pla a la zona del riu Tordera i una vinya al Vilar. El sogre, Jaume Vilà, fou president de la Càmera Sindical

▲ El matrimoni Joan Vilà i Emilia Augé. Col·lecció Emília Augé

Agrícola en el període de la Segona República i després de la guerra i fins al 1946 va ser el president de la Germandat i Cooperativa dels pagesos. La Maria Pou, la meua sogra, en canvi, era de família de pescadors, de cal Sargento, amb un quillat de pesca.

La botiga Viau

Quan els meus fills ja eren més grans, 7 anys el meu fill i 12 la meua filla, vaig posar botiga al carrer Bellaire, en una casa que era de la meua mare. Ella, la mare, quan era jove havia treballat a la SAFA però quan va tenir els fills va deixar aquesta feina per anar a vendre peix. Quan va morir el pare ho va seguir fent. Va comprar aquesta casa vella per guardar-hi les caixes del peix i el gel, i no haver de portar-

ho tot fins a s'Auguer. Quan la mare ja no la va necessitar en vaig arreglar la planta baixa i vaig posar-hi la botiga. Va estar 24 anys oberta. La vaig batejar amb el nom de Viau, que volia dir Vilà-Augé. Pensava que la meua filla voldria continuar al capdavant de la botiga, però ella tenia uns altres objectius a la vida.

A la botiga tenia molta clientela, que quedava contenta. La Paulita Balaguer, per afalagar-me i contenta com estava que hagués après de petita a casa seva sempre em deia: "De París la torre Eiffel, de Londres el Big Ben y de Blanes el taller d'Emília Augé". Però jo sempre dic que ja vaig néixer modista. Ho crec profundament. Vaig venir al món ja preparada per fer aquest ofici.

De tots els vestits que he fet, jo sempre muntava les mànigues, que és una operació delicada, i una altra noia les cosia. A la botiga hi va

Col·lecció Lola Rubira Maurici ►

treballar la Montserrat Clos. Em vaig jubilar als 60 anys. Sempre havia cosit i no parava mai quieta. En jubilar-me vaig estudiar astrologia i vaig fer cursos de creixement personalment. També m'ha agradat escriure.

Els vestits de paper

Amb la jubilació començava una nova etapa i necessitava fer alguna activitat que em mantingués activa. Si era alguna cosa relacionada amb la costura, molt millor. Un grup de dones més o menys de la meua edat van veure una desfilada de roba a Palamós o

▼ Presentadors de la desfilada, en etapes més recents. Col·lecció Antoni Coll

▲ Col·lecció Emilia Augé

▲ Col·lecció Lola Rubira Maurici

▲ Col·lecció Emilia Augé

▲ Col·lecció Emilia Augé

Platja d'Aro, però era una desfilada diferent de les altres, perquè tots els vestits estaven fets de paper. En van quedar meravellades i es preguntaren si seria molt complicat fer-los. Aquella idea es convertí en un repte per a elles i em van demanar la col·laboració com a modista. Jo m'acabava de jubilar i de seguida vaig acceptar aquesta proposta: les ajudaria a tallar i a confeccionar els vestits de paper com una activitat més de les que realitzaven en el Club de Jubilats Sant Jordi de Blanes, que depenia de Caixa Catalunya. Tenien unes instal·lacions espaioses i modernes a la zona del Control, al capdamunt del carrer Anselm Clavé. Ara en el seu lloc hi ha les dependències de Càritas Interparroquial. Això va passar a finals de l'any 1985 i el 1986 vaig començar la feina de la confecció dels vestits de paper al Club. Hi vaig estar fins al 1998, en total 12 anys!

▼ Col·lecció Emília Augé

▲ Col·lecció Maria Teresa Turón

▲ Col·lecció Emilia Augé

▼ Col·lecció Maria Teresa Turón

▲ Col·lecció Maria Teresa Turón

Vaig començar tota sola com a modista. La majoria de dones ja sabien cosir. Era normal que les noies aprenguessin costura de joves, per poder-se fer la roba, preparar l'aixovar del casament, es guanyaven la vida fent "arreglos", cosint per a alguna modista... perquè abans s'aprofitava molt la roba. Una altra cosa era saber fer el "corte". Jo en vaig aprendre amb la pràctica dels anys. Per fer els vestits de paper feia servir el sistema de tall i confecció Martí. Aquest popular mètode de costura el va crear la modista i empresària de Sant Quirze de Besora Carme Martí el 1896, que ben aviat es va escampar arreu del món. Ens ho vam passar molt bé! Tenia la possibilitat de crear i dibuixar. Vam aprofitar molt aquells anys. Vam ser com una família. Llavors els vestits de paper eren tota una novetat a Blanes i eren pocs els pobles que en feien. Teníem Mollerussa com a referent, que des de 2009 que tenen un fantàstic espai, el nou Museu de Vestits de Paper. Ja fa més de

▲ Col·lecció Antoni Coll

▲ Col·lecció Emília Augé

▼ Col·lecció Antoni Coll

cinquanta anys que a Mollerussa, per Santa Llúcia, patrona de les modistes, organitzen el Concurs Nacional de Vestits de Paper. Al llarg de l'any també fan exposicions i desfilades i fan exhibicions i ensenyen la feina a escoles de costura, de disseny i a les persones interessades per conèixer aquest art.

La meva principal por era que el paper s'estripés quan el cosíssim a màquina, però vaig veure que folraven la fliselina i vaig suposar que podríem afrontar el repte de fer vestits de paper.

Durant els primers temps, els anys que jo vaig estar al Club, van passar-hi moltes dones que s'animaven a fer els seus vestits de paper i que

▲ Col·lecció Fina Rodríguez

després, el dia de Sant Jordi, els estrenaven i participaven a la desfilada. Totes les dones hi ajudaven amb les seves idees, però calia adaptar-les i portar a terme només aquelles que es podien plasmar utilitzant el paper. El paper s'havia de tallar, de vegades tenyir amb lleixiu, planxar-lo, decorar-lo... No era una feina senzilla i calien mans i destresa.

I arriben les primeres desfilades. Recordo que durant uns quants anys al passeig de Mar s'hi havia fet una passarel·la. Venia moltíssima gent a veure els vestits. Per la Festa Major Petita també vam actuar moltes vegades. I també vam anar a desfilat a molts altres pobles: Lloret, Palamós, Palafrugell, Granollers... Recordo especialment un vestit espectacular, el de la Dama del Paraigües, que el va passar a la sala de La Paloma, a Barcelona, la Lola Rovira, que també en sabia molt de fer vestits i va ajudar des de l'inici. Formàvem una bona colla! Totes

▲ Col·lecció Maria Teresa Turón

▲ Col·lecció Antoni Coll

▼ Col·lecció Antoni Coll

aquestes dones ens podrien explicar mil i una anècdotes viscudes en aquestes desfilades i les hores passades confeccionant els vestits. La tarda que fèiem la desfilada al Club era una jornada molt especial. Jo no hi vaig desfil·lar mai. A mi m'agradava el treball de modista, pensar com serien aquells vestits. Deixava la part de desfil·lar per a altres dones que sí que els agradava fer-ho. El local del Club es convertia en una vertadera passarel·la de moda, de vegades amb entarimat i cadires a cada costat, on els avis i àvies s'afanyaven a situar-se a bon lloc per no perdre's cap detall. L'Antoni Coll ens feia les presentacions i s'encarregava d'explicar el procés d'elaboració de cada vestit, fins al detall més petit.

◀ Col·lecció Antoni Coll

per exemple els recitals de poesia, una coral que dirigia en Parrillas, classes de ioga i de memòria, ball cada divendres, excursions... Com ja us havia dit, després de 12 anys vaig voler donar pas a altres persones, que van continuar fent vestits de paper. I de vestits també se'n van fer al Casal de la Gent Gran de la plaça d'Espanya i van organitzar-se desfilades amb els dos grups, també a la plaça dels Dies Feiners, però aquesta ja és una altra història.

I avui què faig? Podria dir que aprendre cada dia noves coses m'ajuda a viure. I això és el que em proposo fer cada dia quan em llevo: seguir aprenent.

Seguir aprenent cada dia

El meu home es va posar malalt i quan va entrar a l'hospital vaig decidir deixar la tasca dels vestits per poder cuidar-lo.

Ara les coses són molt diferents. Avui gairebé ningú cus i si les peces de roba "cauen" malament, millor encara! Jo acabo de fer 94 anys i ara tampoc puc cosir, perquè no puc posar el dit a la canilla.

Cadascú s'expressa artísticament a la seva manera i si, a més, això permet guanyar-te la vida, molt millor. Els meus fills també son creatius: el fill és mestre de fusteria, i la meua filla dissenya joies i fa fotografia a Nova York. El meu germà també ha sigut dibuixant i fins i tot va tenir algun premi.

L'època dels vestits de paper va ser tot un esdeveniment per Blanes. No se'n veien, de vestits fets de paper. Vam fer felices a moltes persones i nosaltres mateixos també vam gaudir molt durant tots aquells anys. El Club va donar la possibilitat de trobar una oferta d'oci digna per a moltes persones jubilades i pensionistes. Algunes de les dones que fèiem vestits també vam participar en altres activitats del Club, com

Emília Augé

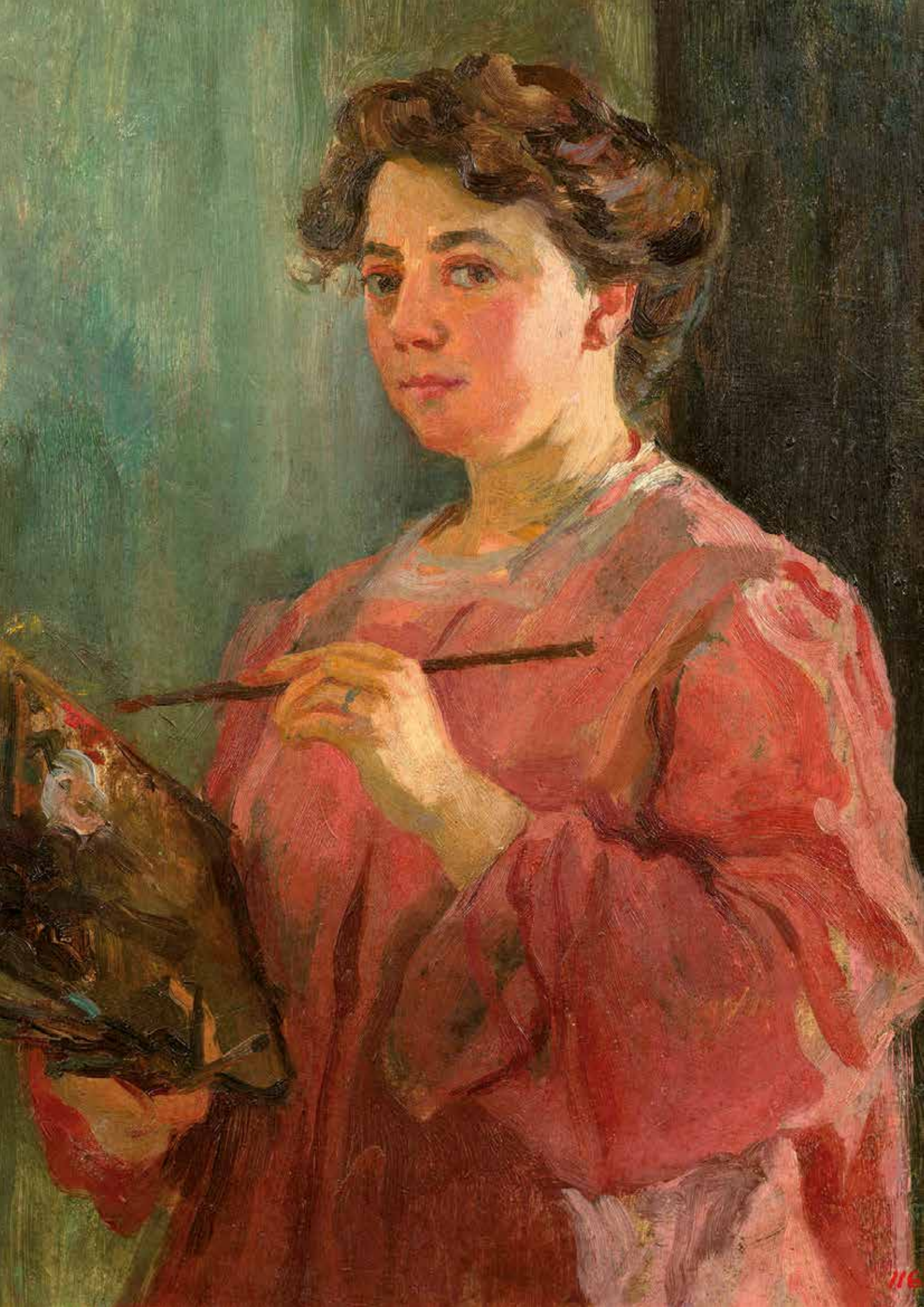
▲ A la dreta, Rosa Mas. Homenatge als avis. Club Sant Jordi.
Col·lecció Emília Augé

FONS DOCUMENTALS

Aitor Roger

**Les Fемinals. Dones pioneres en el fons Josep Alemany Borràs:
Carme Karr, Lluïsa Vidal, Dolors Monserdà i
Carme de Burgos**

01 Les Feminals. Dones pioneres en el fons Josep Alemany Borràs: Carme Karr, Lluïsa Vidal, Dolors Monserdà i Carmen de Burgos

per Aitor Roger

Des de l'Arxiu fa temps que treballem per posar a la palestra la figura de les dones, blanques o vinculades a la vila, i que han quedat silenciades al llarg de la història. I ens agrada especialment fer-ho a partir dels documents que es conserven a l'AMBL. Una d'aquestes dones és la pintora Lluïsa Vidal Puig (Barcelona, 1876-1918), a qui ara dediquem dos articles en el número 22 de la revista Blanda. Consol Oltra –veritable especialista d'aquesta artista modernista– ens ofereix una visió de Vidal que centra el focus d'atenció en Blanes, amb noves dades i interessants documents fins ara poc coneguts. Nosaltres intentarem obrir una mica més l'objectiu i veurem com Vidal formava part d'un grup ampli de dones que des de diferents àmbits van ser pioneres en el moviment feminista a Catalunya i Espanya.

Segurament, la primera vegada que vam sentir a parlar de Lluïsa Vidal va ser a partir de la biografia que escriu Marcy Rudo el 1996 en què la rescata de l'oblit, i amb l'exposició itinerant de la Fundació la Caixa –que també visita Girona– l'any 2001. Amb la celebració de l'Any Joaquim Ruyra el 2003 ens cridà l'atenció la seva presència al catàleg. Uns anys després (el 2009), aparegué un article de l'estudiós local Domènec Valls a la revista Actual en què tornava a parlar de Lluïsa Vidal, “un personatge força desconegut a Blanes”. Als treballs en profunditat sobre la seva vida i obra de Rudo,

s'hi afegixen els de Pruden Panadès o Consol Oltra.

Des de l'Arxiu ja hem fet altres treballs per donar a conèixer l'obra d'artistes i dones amb càrrecs de responsabilitat. Podríem mencionar l'aquarel·lista anglesa Rachel Russell, una de les primeres estrangeres que fixen la seva residència a Blanes; la pintora sabadellenca establerta a Blanes els anys trenta, Maria Teresa Bedós; Maria Castanyer, pregonera i escriptora, o la fotògrafa Anna Maria Barnés –que feia tàndem artístic amb Esperança Ros.

L'ingrés del fons Alemany a l'Arxiu va suposar la incorporació de nous documents que ens parlen de la tasca de Lluïsa Vidal dins la revista *Feminal* i la d'una altra dona imprescindible en el moviment feminista d'inici de segle XX, la Carme Karr. La coneixença amb una de les seves descendents, que viu a Tossa, ens refermaren l'interès que sempre havíem tingut per investigar les aportacions d'aquestes dues dones en el món cultural, en la defensa de la professionalització de la feina de les dones i dels drets civils. I la feina de recerca ens ha portat fins a altres dones, que en major o menor grau van ser companyes de projectes de Vidal i Karr, i que també les trobem representades en el fons Alemany. Són dones com l'andalusa Carmen de Burgos, considerada la primera periodista professional espanyola, o Dolors Monserdà, la

ELS CURSOS DE LA SENYORETA LLUÏSA VIDAL

En el taller del carrer de Salmerón, qui fou el malograt Isidre Nonell i es avay de

El Comitè d'obres del Patronat de Mataró qui ha vingut a Barcelona a estudiar l'obra social femenina.

la nostra simpàtica col·laboradora, se reuneixen els diumenges al costat d'alguns senyores y senyoretas barcelonines y estrangeres pera un curs d'apunts del natural.

L'èxit, cada dia més marcat, d'aquests cursos tan útils, es una palpable demostració no solament dels mèrits de l'artista professora, sinó de les aficions artístiques que van cunint entre les dones de nostra capital y del progrés de la cultura de la dona en Catalunya.

Allí, dona bo de vèuretes reunides, copiant el model baix els ulls y ls consells de la mestra, entre elles regna una gran simpatia y una veritable fusió d'ideals artístics.

El taller de la notable pintora barcelonina donya Lluïsa Vidal, col·laboradora de FEMINAL, durant un curs d'apunts del natural pera senyoretas. — (Ballell, f.)

◀ Els cursos de la senyoreta Lluïsa Vidal, aparegut a Feminal l'abril de 1912

primera dona que presideix uns Jocs Florals el 1909 i que publica una novel·la en català, *Teresa*, l'any 1876.

Feta aquesta introducció, resulta necessari explicar breument qui va ser Josep Alemany i quin és el nexa d'unió d'aquest periodista amb totes elles.

Alemany i el projecte Il·lustració Catalana

L'escriptor i activista cultural **Josep Alemany i Borràs** (Blanes, 1868–El Masnou, 1943) creix en el catalanisme, que a Blanes s'havia desenvolupat sota l'aixopluc de Josep Cortils i Vieta. Alemany participa activament a fer créixer el quinzenari i després setmanari *La Costa de Llevant*, que comprèn un període cronològic que va de 1894 fins a 1922. També col·labora en els principals periòdics del país. Així, es converteix en cronista polític dels fets catalans a *Las Províncias* de València, en el director de *La Il·lustració Llevantina*, que vol esdevenir el portaveu “de les terres germanes de Catalunya, València, Mallorca y Rosselló”, i del periòdic *La Selva*, portaveu del districte de Santa Coloma de Farners.

Pel que fa a la poesia, els primers versos d'Alemany surten editats en el periòdic de Palma de Mallorca *La Ignorancia*, que dirigia Mn. Antoni Alcover. El primer premi en els Jocs Florals d'Olot, amb la poesia *Al jovent català*, l'esperona a continuar escrivint i es

◀ Lluïsa Vidal. Il·lustració “A posta de sol”. Feminal, juliol 1912

presenta a altres certàmens literaris de diferents poblacions catalanes, fet pel qual resulta premiat en diferents ocasions.

Durant molts anys participa activament en l'organització dels Jocs Florals de Barcelona. A més, va ser administrador i membre de l'Acadèmia de la Llengua Catalana. Entre altres, és autor de *Blanes. Ensaig d'estudi crítich, Estudis y crítica del periodisme*, del recull de poesies *Grans de sorra* i de les obres teatrals *Lluyta social* i *Lo noy de bordo*.

Alemany mor a la localitat del Masnou el 28 de novembre de l'any 1943, als setanta-cinc anys. La seva obra s'ha pogut conservar, estudiar i donar a conèixer gràcies a la donació que van fer els seus descendents l'any 2000.

Gran part de la seva activitat professional la desenvolupa a ***Il·lustració Catalana***, la revista on també fa d'administrador de 1903 a 1917. Tal com consta en els estatuts conservats dins el fons personal d'Alemany, la societat anònima *Il·lustració Catalana* fou constituïda a Barcelona, amb escriptura datada el 17 de gener de 1903, davant del notari Ricard Permanyer. L'objecte social d'aquesta entitat era principalment la publicació i explotació d'un periòdic il·lustrat i "en general la de qualsevulla obra que'l Consell d'Administració tinga per convenient, aixís com tot negoci empresa del ram d'impremta, llibreria o editorial que crega útil als interessos de la Societat." Aquesta iniciativa cultural neix sobretot gràcies a la iniciativa de l'editor Francesc Matheu i es converteix en una capçalera referent a la Catalunya de principi de segle fins a l'any 1917, en què va haver de tancar. Feta a Casa Thomas, empresa pionera en l'ús de la tècnica del fotogravat, sembla que la revista no va resistir les dificultats materials de la Primera Guerra Mundial i el número 759 del mes de desembre de 1917 fou l'últim exemplar que va sortir.

▲ Lluïsa Vidal. Autoretrat. Carbonet sobre paper. 33x40 cm
Col·lecció particular

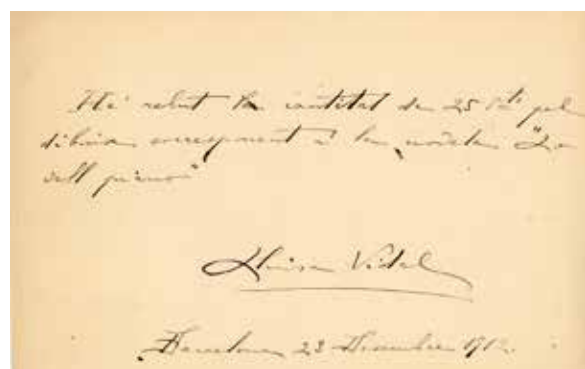
Il·lustració Catalana tenia la seu al carrer de Mallorca, 287 de Barcelona. Als 8 anys de l'aparició de la revista, es van fer unes targetes postals editades per la casa Thomas i que havien de servir per donar-la a conèixer encara més. En una d'aquestes targetes s'hi podia llegir que en subscriure's a la revista "entrarà a casa vostra un alè de la cultura catalana." Apareixia cada diumenge, amb "nutrida informació gràfica, tant de la nostra terra com del estranger." Art, ciència, literatura, actualitat del món i números extraordinaris, com el que sortirà l'últim diumenge de cada mes a partir de 1907, titulat *Feminal*, i que estava "dedicat especialment a la dona, ab major nombre de planes, tirades en color, y ab un folletí literari, que's ven a per tot arreu a una peseta." De *Feminal* i d'alguna de les seves impulsores en parlarem més endavant.

Una de les sèries més interessants entre la documentació que es conserva en el fons

Alemany i Borràs és la de la correspondència. N'hi ha de particular, però bàsicament fa referència a la seva activitat literària i com a administrador de la *Il·lustració*. També es conserva una àmplia sèrie documental amb rebuts al·lusius als treballs de redacció de textos o als pagaments als artistes per la feina d'il·lustrar alguns dels treballs que apareixen a les pàgines de *Lectura popular* o la *Il·lustració*. Per exemple, trobem els rebuts pels articles que va fer Lluís Via, Josep Elias Juncosa, Anton Busquets Punset o Joan Maragall. També els rebuts de les il·lustracions fetes per Francesc Sardà, Ricard Opisso, Jaume Pahissa o Josep Triadó. Destaquem els que fan referència a l'obra de Josep Maria Xiró per a *L'Atlàntida*, que va ser la primera gran edició il·lustrada d'una obra verdagueriana i que apareix com a obsequi als subscriptors de la *Il·lustració Catalana*. Xiró cobra 100 pessetes per les obres lliurades el 1904 i 200 pessetes corresponents als dibuixos de 1905. Segons explica la Dra. Pilar Vélez, Xiró "va saber traduir la cosmovisió verdagueriana amb una poètica i una força visionària extraordinària com ho havia estat la del poeta".

Hi ha informacions curioses d'altres rebuts dels encàrrecs a pintors per il·lustrar alguns dels articles de la revista o cartes per demanar l'alta o baixa de la subscripció. També trobem documents d'alt valor històric, sobretot si tenim en compte els qui els signen i les obres a què es refereixen. Per exemple, trobem les condicions per a la primera edició de la novel·la *Pilar Prim* de **Narcís Oller**, el fundador de la novel·la catalana moderna, detallades a mà pel mateix autor, o sobre els drets de publicació de *La punyalada*, de Marià Vayreda.

Narcís Oller va rebre mil pessetes de la societat *Il·lustració Catalana* pels drets d'autor de la novel·la *Pilar Prim* i per les dues primeres edicions de les que cedeix els drets. La primera

▲ Rebut de Dolors Monserdà, Carme Karr i Lluïsa Vidal pels treballs per *Il·lustració Catalana* i *Feminal*.
Fons Josep Alemany Borràs (AMBL)

edició que havia de fer i explotar pel seu compte la revista era de mil sis-cents exemplars i una segona de mil quatre-cents exemplars, amb el lliurament de 25 exemplars de cada edició a l'autor. La revista tenia el dret exclusiu d'explotació de la novel·la en català fins al primer de gener de 1909 i el document amb

les condicions detallades per Oller el signa l'escriptor a Barcelona en data 21 de febrer de 1906.

Fem menció de dos documents més, que ens semblen prou curiosos i dels quals volem deixar testimoni. El primer es deu a l'especialista en temàtica marinera Emerencià Roig Raventós, que estiuejava a Blanes i que demana al seu amic Josep Alemany que li envii "la Catalana durant 4 mesos a Blanes. Carrer de l'Esperança 68."

Un altre document interessant és la carta de 26 d'octubre de 1905 en què l'escriptor Josep Maria Folch i Torres –autor uns anys més tard de les *Pàgines viscudes* (1915-1938), narracions per a adolescents publicades a la revista *En Patufet*, on apareixien els dibuixos d'un altre gran artista i estiuejant blanenc, Joan G. Junceda– que demana ser inclòs a la llista de subscriptors a les obres del "malaguanyat Vilanova." El 1906 *Il·lustració Catalana* comença l'edició de les Obres Completes d'Emili Vilanova, que la formarien 10 volums.

I per acabar aquesta mostra, un altre rebut, aquest datat el 20 d'octubre de 1907 i que puja a 200 pessetes. Està signat per Ramon Casas i es tracta de l'import que li paguen per un original per a la portada de la *Il·lustració* i per un cartell.

Com veiem, en la nòmina d'escriptors que mantenen lligams amb la redacció de la *Il·lustració* hi apareixen molt poques dones. Amb l'aparició de *Feminal* aquesta situació va canviar. Fins aquell moment la majoria de dones feien aparició en la documentació quan actuaven en representació del seu marit escriptor o per gestionar els drets de les obres en morir el seu espòs. És el cas que exposarem a continuació. Es tracta del document entre **Maria del Pilar Aulet**, vídua de Vayreda, i Francesc Matheu, com a director gerent de la Societat Anònima *Il·lustració Catalana*. El document està datat i signat a Olot el 15 de març de 1903. El pintor i escriptor havia mort en aquella ciutat el 6 de febrer. En el text es convé la cessió del dret exclusiu de publicar "no sols en lo periodich sino en lo volum o volums que tinga per

Lluïsa Vidal. Il·lustració ►
"Figurines".
Feminal, desembre 1909

convenient y en la forma que millor li parega, la novela *La punyalada* que deixá escrita son difunt espós D. Marián Vayreda”. El contracte té una validesa de quatre anys i el preu és de 400 pessetes.

Les Feminals

Al darrer terç del segle XIX veiem aparèixer dones que des de diferents sectors lluiten pel dret a l'educació i pels drets civils, com pot ser el dret a poder votar. Voldríem recordar, tot i la breu vida que va poder tenir (només dos anys), que el 1885 va tenir lloc a Barcelona la inauguració de l'Acadèmia de Ciències, Arts i Oficis per la Dona, impulsada per Clotilde Cerdà i Bosch, situada al número 10 de la Rambla Canaletes. Com va explicar l'especialista en història de les dones Isabel Segura en el marc d'una conferència sobre Carme Karr i Dolors Monserdà, amb la participació també de Montserrat Palau Vergés i organitzada per l'Ateneu Barcelonès aquest 2019, l'accés de les dones als estudis universitaris no és una realitat fins al 1911. L'incipient moviment feminista s'havia dividit en dues branques, l'obra i la burgesa, que coincidien en les qüestions fonamentals. Simplificant els diferents posicionaments feministes, podríem dir que la líder de les treballadores era Teresa Claramunt i la de les burgeses, Carme Karr.

L'any 1907 apareix *Feminal* com a suplement de la revista *Il·lustració Catalana*. N'aparegueren 128 números, amb Carme Karr a la direcció, i amb una periodicitat mensual. Durant els seus 10 anys de vida va perseverar en el seu caràcter feminista i en la finalitat que la dona catalana elevés el seu intel·lecte, com es pot llegir en l'escrit de salutació del primer número, un exemplar que es dedica a la poeta Maria Josepa Massanès. En aquest primer exemplar la pintora Lluïsa Vidal il·lustra amb tres dibuixos

el relat *Nit de lluna* de Dolors Monserdà. Les múltiples col·laboracions de Vidal amb altres dones destacades del seu temps van contribuir a la seva projecció i, sobretot, a un enriquidor creixement personal.

Des de finals del segle XIX ja comencem a trobar el nom de diverses autores en el món literari, però viure de la literatura com una professió encara havia de trigar a arribar i sovint amb notables entrebancs. En el cas de les dones, si volien escriure, havien de ser obres exclusives per a les dones, una literatura per a les dones. Si volien viure de l'escriptura el seu repte era doble: demostrar que eren igual o més bones que els homes i que la seva obra pogués arribar a tots els públics.

Per entendre millor tots aquests canvis i veure com a inicis del segle XX apareixen el nom de moltes més dones que escriuen i volen incorporar-se plenament en un món que fins aquell moment estava dominat pels homes, us recomanem la lectura de l'article de Montserrat Palau Vergés “De quan les dones que escrivien eren homenots”. Com ens detalla Palau, “el regne de la paraula era masculí i les autores gosaven penetrar-hi. D'entrada, per la seva gosadia, van rebre els adjectius habituals, des de ximpls fins a homenots, i no les tenien en consideració. I si en algun cas havien de fer-ho, perquè l'obra era tan bona que no la podien ignorar, llavors l'autora simplement havia de ser una dona que escriu, no una persona completa. Hi havia una obra, però al darrere hi havia una dona, només una dona. Ser dona o ser escriptora, una tria. O una transgressió.”

Malgrat aquestes circumstàncies adverses i malgrat trobar-se amb més d'una pedra en el camí, veurem dones excel·lents i fent allò que lliurement havien triat, algunes com a entreteniment però d'altres ja com a una veritable professió.

Sabem que **Dolors Monserdà**, abans de començar a escriure va voler preguntar al seu confessor si fer-ho era una “perversitat”. Sabem, també, que l’escriptor Narcís Oller no va llegir cap obra de Moserdà fins que aquesta va morir i que després es penedí de no haver-ho fet abans i que reconegué la seva vàlua com a escriptora. O, com a mínim, Oller deia que no l’havia llegida mai, perquè una carta entre ell i l’autora conservada a l’Arxiu Històric de Barcelona ho desmentiria. O el cas de Caterina Albert, que comença a escriure amb el pseudònim masculí de Víctor Català després de l’escàndol que va suposar que guanyés els Jocs Florals del 1898 a Olot i fer-ho amb un monòleg sobre una mare que mata el seu fill.

Un altre document molt interessant per entendre el marc mental de molts homes escriptors – i no només els escriptors – i la visió que tenien de les dones que es dedicaven a escriure, considerades poc femenines, és una carta que Narcís Oller –una altra vegada, Oller– que escriu a Víctor Català, després de conèixer-la personalment: “Però que diferent, que diferent vaig trobar a vostè, escaient damisel·la de posat senyorial i rostre pàl·lid i més repolida encara que moltes ciutadanes del que ensems ses robustes creacions, ens la feia imaginar l’embusteria de dos o tres empordanesos que vantant-se de conèixer-la me l’havien pintada com un homenet, cavalcant sovint en un “matxo tremendo” i amb l’escopeta al coll, a la caça de l’isard i del llop per les afraus més aspres i solitàries del Pirineu.”

A poc a poc, la societat comença a acceptar aquests canvis, encara que delimitant el “talent” femení en un àmbit concret: la bona

200 ptes

Se D. Joseph Alemany

Molt ho men y
de ma consideració més
distingida: Com enten
a fi el'any, lo estamenc
que al fer vejos de comptes,
recordis inclourhi l' de
la meua Guiteria que
ocupa 14 Números de La

Il·lustració Catalana

Aldjunt li enclach
un anunci per a inserir
a dita Revista, lo venint
dimenys el dia 23 y l' comen
çant el dia 30 del mes
actual.

Atixis maters favor' l' fa
vor d'enviarne deu exem
plars de la Guiteria que
al lo descompte y me fan
als libreters, y quin im
port junt als altres deu

que m'enviaven a avan
de la publicació; poden
descomptar al fer la li
quidació; com igualment
lo del anunci.

Per més resta de D

Dolors Monservola Vola

de Abadissa

17/ 17 Novembre de 1906

Carta de Dolors Monserdà a Josep Alemany, administrador d'Il·lustració Catalana. 1906.
Fons Josep Alemany Borràs (AMBL)

educació de les noves generacions. També ho creien moltes de les primeres dones feministes a casa nostra i així també s'expressa l'any 1906 Lluís Via, poeta i director de la revista Joventut, en el pròleg del llibre de contes *Bolves* de Carme Karr: "Ella té d'ajudar-nos a fer art, ella té d'ajudar-nos a fer patria, començant per saber educar dignament els fills que li fem posar al món. Mentre així no sia, no tenim dret a queixar-nos d'opressions mentre petits egoismes i prejudicis tinguin apreses les nostres dones".

I si continuem parlant de la vinculació de moltes d'aquestes dones amb la *Il·lustració* i *Feminal* podríem seguir exemplificant-ho amb alguns documents que es conserven a l'Arxiu Municipal.

Entre els rebuts amb els imports satisfets per encàrrecs de la *Il·lustració*, voldríem destacar el dels drets de publicació de la novel·la *La Quitèria*, de Dolors Monserdà, vídua de Macià, que puja a 200 pessetes i està datat a Barcelona el 22 de desembre de 1906.

També conservem publicades diferents conferències de Monserdà en *lo solemne acte de la inauguració de la capella del SS. Sagrament de Sant pau del Camp i restauració dels claustres* (1908), *Sobre l'acció catòlica social femenina* (1910), la que va donar a *les cosidores inscrites al Patronat pera les obreres de l'agulla* (1910) o l'opuscle *El feminisme a Catalunya* (1907)

Altres rebuts que trobem en el fons Alemany són els que signa la pintora **Lluïsa Vidal**. El primer, datat a Barcelona el 23 de desembre de 1912, on es detalla que ha cobrat les 25 pessetes "pel dibuix corresponent a la novel·la *Lo vell piano*. L'altre rebut de Vidal que es conserva ens proporciona la informació següent: "He rebut la quantitat de 25 pessetas pel dibuix corresponent a la novel·la *"La fi de la lloca"*. 31-12-1910".

En data 7 d'agost de 1907 **Joaquim Ruyra** escriu a Josep Alemany i li comenta que fins ara ha corregut "*la Seca y la Meca*", però que fa dos dies que ja ha arribat a Palafolls amb el propòsit de passar una temporada de repòs a Blanes. L'informa que ja té enllestit l'article que li havia demanat per a *Feminal*. Uns dies després, el 19 d'agost, també des de Blanes, Ruyra escriu a l'"honorable y molt atenta" Carme Karr per donar-li mil gràcies per totes les atencions rebudes amb motiu del petit article que ha escrit per a *Feminal*. També aprofita per informar-la que ja ha rebut la seva postal d'agraïment per l'escrit i que va coincidir amb la senyora Lluïsa Vidal, "que me les repetí verbalment en nom de V." Davant de l'enviament d'un nou escrit, li explica que ell n'ha fet la correcció i li recorda que adverteixi al corrector de les proves que "s'atengui a les meves correccions, perquè si n'esmenés algunes segons el seu sistema y en quedessen d'altres del meu el total resultaria un cent peus." L'article es publica al número 5 de *Feminal* (25.08.1907) i porta per títol "La bellesa en les coses usuals". Ruyra hi explica que "el poble que té amor a la bellesa de les coses usuals, adquireix a poch a poch el bon gust y la rica y ordenada imaginació, d'hont nexen els grans artistes y filosofhs." Acaba dient que en aquest escrit no ha fet sinó "apuntar idees a salts" i està segur que "en aquesta materia, sobre la qual te'ls ulls tan oberts l'instint femení, les lectores de Feminal, m'hauràn entès a mitja paraula. Y, en veritat, el meu propòsit no ha sigut altre qu'aplaudir y estimular en elles la disposició, que ja tenen, de conreuar la bellesa dels objectes usuals, nobilíssim instint, que les fa mares en un alt sentit: mares d'art, d'elevació moral, de civilització."

Carme Karr és convidada a participar del *Comitè de damas* del **Primer Congrés Espanyol d'Higiene Escolar**, que se celebra a Barcelona el 1901, i que es reuneix en el Col·legi de

Metges, al número 9 de la plaça de Catalunya. En el fons Alemany es conserva la invitació que li fa arribar la secretària del Comitè, Maria Baldó de Serra, que fou mestra i gran defensora del feminisme i el republicanisme.

El 14 de juny de 1907 se celebra a l'Ateneu Barcelonès una vetllada en honor de la il·lustre escriptora andalusa Blanca de los Ríos de Lampérez. El saló de conferències s'omple. Prenen la paraula Carles de Fortuny, president de la Secció de Literatura de l'Ateneu; Carme de Castellví, comtessa del Castellà; Dolors Monserdà; els poetes Carner, Viura i Bofill recitant treballs de les poetes catalanes; Maria Mauroner i Mercè Armet, acompanyades al piano per **Maria Teresa López**, vuit cançons originals de Narcisa Freixas i Carme Karr. La vetllada organitzada per *Feminal* s'acaba amb la lectura d'un treball sobre la dona a Catalunya i la finalitat de la revista. Anima la dona catalana a concórrer amb "tan interés i constancia als esplais de cultura com a les festes mundanes". En el fons Alemany conservem el retrat de Maria Teresa López, que apareix publicat al número 3 de la revista.

Carles de Fortuny també col·labora a *Il·lustració Catalana*, on li publiquen alguna de les seves novel·les, com *Daltabaix*, el 1907, i a *Feminal*, amb articles com "Influències femenines", on anima les dones a seguir endavant amb la seva tasca, perquè "com és il·lustració assolirèu, més feconda serà vostra influència." I afegeix: "Vostra missió es de pau i es d'amor." De Fortuny, "amic y company en lletres" es conserven un parell de cartes de 1907 dirigides a Carme Karr, on li comunica que li envia algunes notes per a la revista perquè "arregli com millor li plagui."

En una altra carta, **Enric Prat de la Riba** dona les gràcies a Carme Karr pel missatge de felicitació pel seu nou càrrec com a president de la Diputació. Ho aprofita per a comunicar-

li que l'obra que fa Karr "mereix l'aplauso y l'encoratjament de tots els bons catalans."

La cosina de Carme Karr, l'escriptora francesa Violette Bouyer-Karr, també col·labora en el projecte de *Feminal*, i a més la tenia al corrent del que passava a França i a Europa. Se'n conserva una carta, datada el 1907.

En un altre document, l'escriptor de Santa Coloma de Farners **Ivon l'Escop**, pseudònim de Ricard Aragó i Turón, es dirigeix a Karr per parlar del projecte de la Lliga del Bon Mot i la repercussió que els actes que organitza tenen a la premsa i entre la classe dirigent. La carta l'escriu des de Santa Coloma el 10 d'octubre de 1908, el mateix any que fundà la Lliga del Bon Mot per combatre la blasfèmia i els mots grollers. Agraïeix que *Feminal* s'hi sumi i que treballi per la causa. Ell prefereix mantenir-se en l'anonimat, perquè "en aquest combat de glòria i honor tots som soldats rasos". Segons explicà el seu nebot, el també escriptor Narcís Jordi-Aragó, "per dissimular la seva joventut i la seva condició de clergue, es va amagar sota el pseudònim d'Ivon l'Escop, format pel nom de Joan en eslau i el cognom del protagonista d'una novel·la francesa. Com que el cognom prové del verb grec skopeo, Ivon l'Escop voldria dir Joan el que observa o Joan el que vigila."

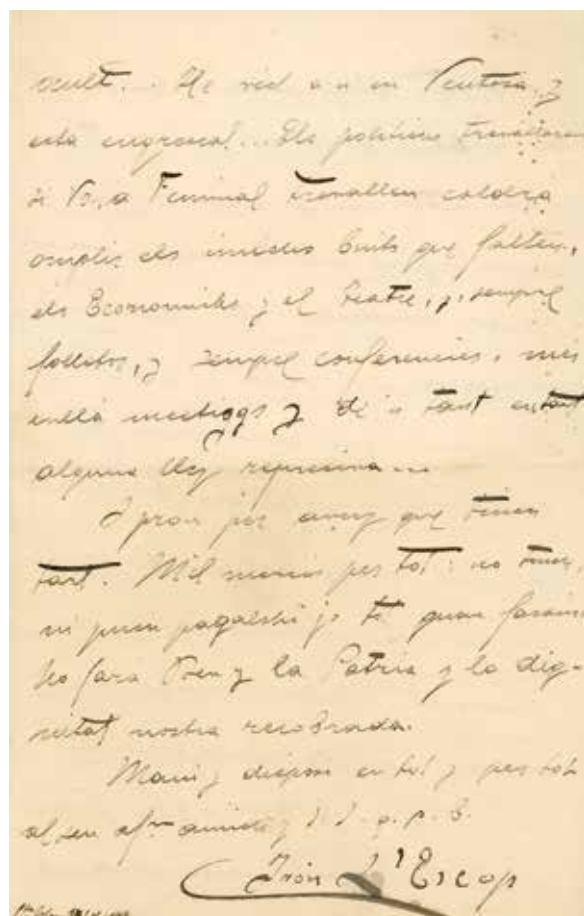
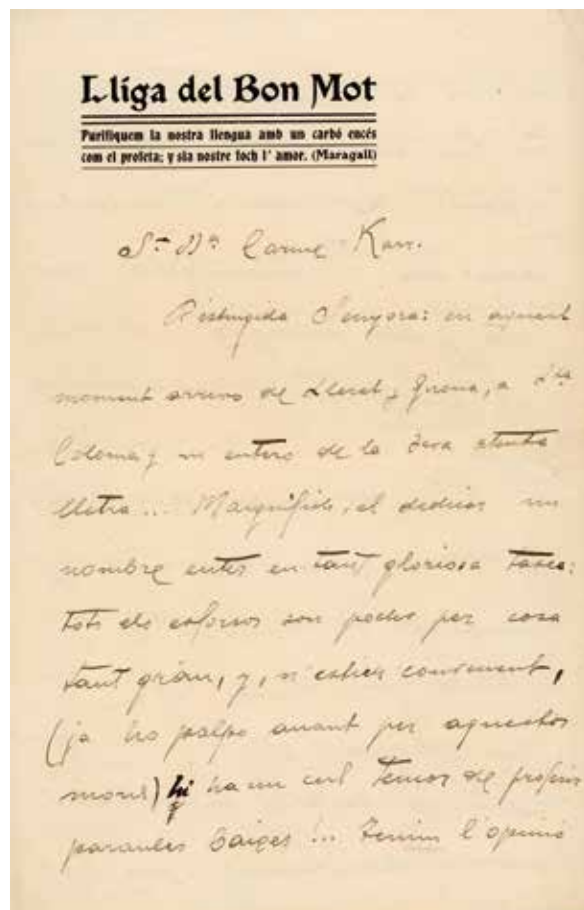
Entre els molts escriptors i personalitats que van donar suport a la seva campanya en defensa de la llengua i de la paraula –Dolors Monserdà, Carme Karr, Joaquim Ruyra, Josep Carner, Eugeni d'Ors, Carles Rahola o Josep Maria Folch i Torres– també hi ha Joan Maragall. Aquest suport el comprovem a l'encapçalament de la carta, on es llegeixen les paraules del poeta "Purifiquem la nostra llengua amb un carbó encés com el profeta; y sia nostre foch l'amor." La Lliga del Bon Mot també comptà amb oficines arreu del territori i un doble Comitè Central de senyores i cavallers. S'editaren

fullets, cartells, es fan conferències, aplecs... I no només a Catalunya, també a Madrid, Múrcia o Pamplona. Ivon L'Escop també publicà amb aquest pseudònim *El llibre de les dones*.

De Dolors Monserdà, i dirigides a Carme Karr, també hi ha un parell de cartes que parlen bàsicament de l'aparició de *Feminal*. La felicitat "entusiastament per la hermosa i brillant aparició (...) plena de bon sentit, cosa difícil de trobar tractantse de feminisme". També parla dels articles i il·lustracions, com les de la pintora Lluïsa Vidal, unes "hermoses il·lustracions, que han sigut molt celebrades, amb gran justícia"; de la subhasta de llibres i la venda de col·leccions de postals amb autògrafs que organitza la revista; d'un quadre de la senyoreta Terrades; o del "prodigi" de fotografia de la poeta **Maria Josepa Massanés**.

Precisament, un oli de Lluïsa Vidal on immortalitza la Josepa Massanés es converteix en el primer retrat femení que s'incorpora a la Galeria de Catalans Il·lustres. Per aquest polèmic encàrrec de 1913 –Massanés havia mort el 188–, Vidal va cobrar 1.500 pessetes de l'Ajuntament de Barcelona.

Del primer d'octubre de 1915 es conserva un esborrany de la carta de 6 pàgines que Karr dirigeix al director de la publicació Biblioteca Nova de Barcelona com a presidenta del **Comitè Pacifista de Catalunya**, adherit a la Ligue Internationale de la Paix et de la Liberté. Allà explica que "les dones de Catalunya treballarem, sembrarem sense fatiga, la llavor dels nostres ideals d'Amor i de Pau." I és que dins del Comitè Pacifista, on hi pertanyen personalitats com Eugeni d'Ors, Rahola i Trèmol, Carles de Fortuny o Serra i Pagès hi nasqué una branca femenina. Aquest Comitè Pacifista femení de Catalunya, presidit per Carme Karr de Lasarte i amb Dolors Monserdà de Macià com a presidenta d'honor, el completen exercint de vocals

▲ Carta d'Ivon L'Escop (Ricard Aragó) a Carme Karr. 1908.
Fons Josep Alemany Borràs (AMBL)

Maria Condeminas de Rosich, Lluïsa Vidal, Àngela Izaguirre, Teresa Portolés de Amorós, Maria Grau de Hausmann, Maria Lluïsa Ponsa o Antònia Farreras, com a secretària. Es tracta d'un grup de dones catalanes "que senten l'ideal d'un sol amor per a l'humanitat, responnent a la crida de llurs germanes, les pacifistes d'altres nacions, se constituïren en Comitè, disposat a treballar per a la Pau, desde nostre país, y en ell – sobre tot." Sintetitzen la seva tasca en les "paraules dolcíssimes que Jesucrist digué als apòstols dels ideals: "Estimeu-vos els uns als altres."

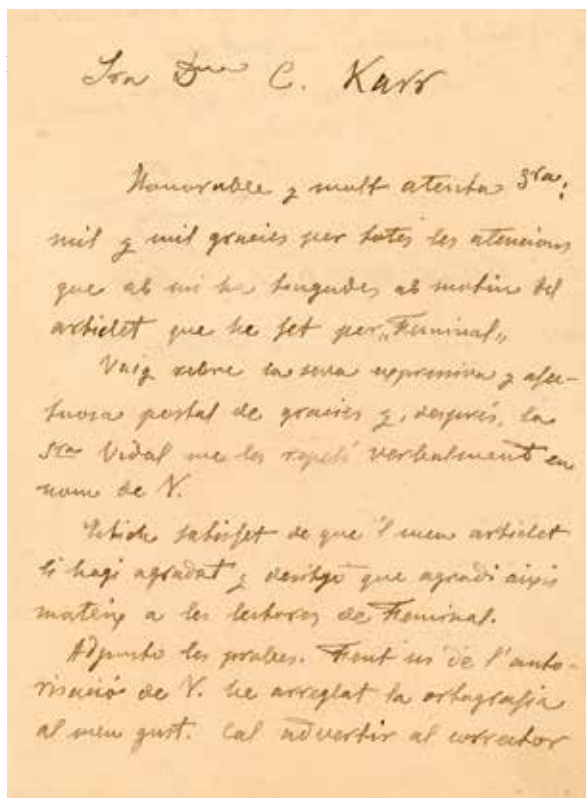
El 1907 **Isabel Serra** és la corresponental de *Feminal* al Marroc, des d'on envia les seves cròniques i fotografies. Al fons Alemany es conserva el retrat amb l'orla –retall en paper original d'una revista italiana– que es fa servir per encapçalar l'article que surt publicat al número 6 (29.09.1907). Precisament, un escrit d'Isabel Serra, "Retorn", l'il·lustra un dibuix de Lluïsa Vidal on es reconeix Blanes amb sa Palomera. (30.08.1908) Núm. 17 **Feminal**.

L'escriptor **Narcís Oller** escriu el 30 de maig de 1907 una carta a Carme Karr. Deduïm que entre ells hi ha hagut alguna desavinença i Oller intenta explicar el seu comportament perquè no entén el concepte que té Karr d'ell. Tot i així, li ho perdona "perquè fa molt poch que vostè me coneix." Reconeix que ell pot pecar de lleuger en la improvisació, però que mai ho és en els seus actes, ja que medita abans de fer una cosa i que quan la fa ja no hi ha marxa enrere. Li demana que ara el deixi "viure en pau y no m'enprenyi més en lo que no pot esser, com l'om no dona peres". Es disculpa i li diu que vegi en aquesta franquesa d'escriure-la "una mostra ben clara y palpitant del companyerisme y bon afecte" que li professa. No era la primera ni la darrera topada amb una altra dona escriptora, com ja hem apuntat més amunt en parlar de la seva relació amb Monserdà i Albert.

▲ Lluïsa Vidal. La sardana. Oli sobre tela, 31x34 cm

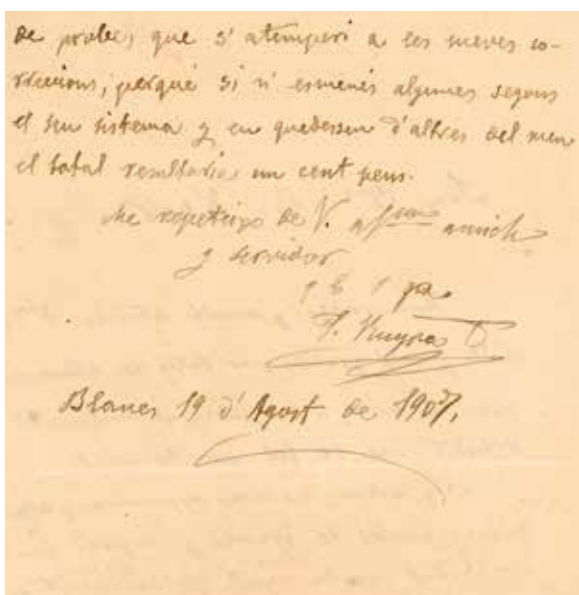
L'activista **Carme de Burgos Seguí** també apareix en els primers números de *Feminal*. L'article del número 5 de la revista titulat "Les esparteres andaluses" és seu. Les cartes que li envia les encapçala amb el seu nom acompanyat del de *Redactora del Heraldo de Madrid (Colombine)*. S'hi fan valoracions de com han aparegut publicats els escrits, es dona compte de l'enviament de nous articles, de les biografies d'altres senyores periodistes, del seu estat de salut o fins i tot es compadeix que Carme Karr hagi de traduir-la, perquè "a veces no me fijo y la escritura refleja mi mala pronunciación de andaluza." La Carme de Burgos està al cas de l'aparició del primer número i l'ha vist. Li ha agradat molt però pensa que "en catalán su esfera de acción es demasiado limitada." Reconeix que, tot i entendre "algo el catalan" – el seu avi matern, Lorenzo Seguí, era d'origen català –, "me fatiga la lectura." Però li complau que Karr la cregui capaç de ser "l'amiga de les catalanes" I li diu:

◀ Carta de Joaquim Ruyra a Carme Karr. 1907.
Fons Josep Alemany Borràs (AMBL)

dèmia per a dones que havia creat Clotilde Cerdà i que les pressions reials i dels sectors més conservadors de la societat barcelonina van obligar a tancar feia poc més de vint anys.

Lluïsa Vidal

"Si, mi querida tocaya; para mi no hay ciertos prejuicios de patria, región, política etc. Y soy amiga de todas las que trabajan, las que valen y sobre todo de las que luchan. La resignación estúpida y la indiferencia son los males que mas aborrezco."

Del mes de gener de 1911 hi ha una carta de **Francesca de Bonnemaison** on li envia unes fotografies – no les conservem – i dades de l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular per a la Dona, en forma d'article, escrit per Ramon Rucabado. L'Institut reprenia la idea de l'Aca-

▲ Retrat de Lluïsa Vidal. Col·lecció particular

Ara i aquí només farem uns breus apunts biogràfics d'una pintora que va excel·lir pels seus retrats de dones, olis i sanguines de gran força i cromatisme. Us recomanem aprofundir en la seva vida amb la lectura de les obres de Marcy Rudo i Consol Oltra, autora de l'article que es publica a Blanda 22.

▲ Fotografia germans Vidal. Cap a 1915-18. Asseguda a l'esquerra la Lluïsa, darrera seu la Rosina. Asseguda a la dreta la més petita, la Teresa, al seu costat el Frederic i darrera la Marta

La Lluïsa neix a Barcelona el 1876, la mateixa ciutat on va morir el 1918, víctima de la grip espanyola. Era filla del prestigiós ebenista i decorador Francesc Vidal i Jevellí i de Mercè Puig i Buscó, una dona culta i ben instruïda, entesa en música i que parlava cinc idiomes. El 1898, amb 22 anys, i després dels primers estudis pictòrics amb Arcadi Mas i Fontdevila, Lluïsa exposa als Quatre Gats, on va ser l'única dona. El 1901 es trasllada a París durant un any i mig. El 1914, quan una altra exposició seva obté un gran èxit a la Sala Parés, els estralls de la primera Guerra Mundial desperta el col·lectiu pacifista i trobem Vidal com a vocal del Comitè Femení Pacifista de Catalunya, creat el 1915. Lluïsa va retratar moltes de les col·laboradores de la revista *Feminal*, amb la qual cosa ens regala la que potser és una de les galeries de retrats

femenins més importants d'aquell moment. També era la responsable d'il·lustrar el relat que apareixia cada mes a la revista. Ho va fer des de l'inici de *Feminal*, el 1907, i fins al 1915.

L'estiu de 1902 la família Vidal lloga una casa a Blanes, davant del mar, un espai tranquil i lluminós on Lluïsa, en tornar de París, troba la inspiració i la llum per als seus quadres. A Blanes els Vidal no només deixen petjada artística amb els retrats. El pare és l'encarregat de portar a terme el disseny testamentari de l'americano Fèlix Massó, que deixa una important suma de diners per a construir unes noves trones a la parròquia Santa Maria.

A principis de 1903 visita Blanes l'arquitecte Antoni Gaudí, acompanyat per Miquel Utrillo i Claudi Massó Verdaguer, fill del difunt i a ini-

▲ Fotografia d'un estiu a Blanes. Persones desconegudes, potser amics de Blanes

▲ Lluïsa i la Teresa Vidal en cotxe. Cap 1915-18

cis de 1906 ja estaven construïdes i col·locades les trones a l'església de Blanes. Aquell mateix any, després d'uns mesos de desconcert i canvis continuats d'estat d'ànim, el senyor Vidal s'enfonsa en no superar la mort d'una de les seves filles

La Lluïsa s'incorpora al projecte que porta a terme la Francesca de Bonnemaïson a l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular per la dona, que crea el 1909. El 1911 obre una acadèmia de pintura per a dones, al carrer Gran de Gràcia, a l'estudi que havia pertangut a Isidre Nonell.

La Lluïsa Vidal va morir a la primavera de 1918 com a conseqüència de la grip espanyola, que no tenia cura, una malaltia que també s'emportà altres pintors com Gustav Klimt o Egon Schiele.

▲ Lluïsa Vidal. La violoncel·lista descansant. 1909. Oli sobre tela. 171x197 cm. Museu Vil·la Casals. Sant Salvador del Vendrell. La protagonista és la seva germana Frasquita Vidal.

Dolors Monserdà

El 2019 s'han commemorat els cent anys de la mort de Dolors Monserdà i s'ha volgut reivindicar la figura de la primera novel·lista catalana, una novel·lista amb intenció didàctica, més preocupada pel missatge que es volia transmetre que per l'estètica. Dolors Monserdà i Vidal fou també pionera del moviment feminista, que defensava dones cultes i emancipades dels marits i de l'església.

La Dolors va créixer en una família burgesa de Barcelona, la ciutat on va néixer el 1845. El seu pare era relligador de llibres i a la rebotiga hi sovintejaven les tertúlies amb coneguts es-

Lluïsa Vidal. Retrat de l'escriptora Dolors Monserdà de Macià. 1914. Carbonet sobre paper. 59x40,5 cm. Museu Nacional d'Art de Catalunya, Barcelona.

criptors i personalitats del moment. En aquest ambient cultural Dolors pren consciència de la situació que viuen moltes dones, Feminista catòlica, considerava que el paper de la dona burgesa era protegir la dona treballadora. Normalment signava com a Dolors Monserdà de Macià, utilitzant el cognom del seu marit, Eusebi Macià, fill d'una família d'argenters.

Dolors Monserdà va ser premiada a diferents certàmens dels Jocs Florals, i va ser la primera dona a presidir-ne uns, el 1909. *La Montserrat* (1893) va ser la seva primera novel·la i també la primera escrita en català per una dona. La crítica considera *La fabricant* (1904) com una de les seves millors obres, on hi plasma la vida quotidiana a la ciutat en aquell començament de segle XX. Monserdà també va col·laborar en premsa i en nombroses revistes, com *Diari Català*, *La Renaixença*, *La veu de Catalunya*, *Ofrena*, *Or y Grana* i *Feminal*. I l'any 1910 va crear el Patronat d'Obreres de l'Agulla.

La seva filla Dolors va estar casada amb l'arquitecte modernista Josep Puig i Cadafalch. Era germana del pintor Enric Monserdà i Vidal, autor de la reforma i decoració del Saló de Cent de Barcelona o del Monument de l'Àngel i l'interior de Sant Pere del Bosc, a Lloret.

Carme Karr

Nascuda a Barcelona el 1865, de pare francès i mare italiana, va ser una de les principals defensores del feminisme català de principis del segle XX. La Carme va treballar perquè les dones disposessin de les eines necessàries per una igualtat de drets i poguessin, per exemple, exercir la professió que desitgessin. La trobem dirigint la revista *Feminal* durant 10 anys, del 1907 al 1917, i col·laborà al *Diario de Barcelona*,

▲ Carme Karr en una fotografia d'Adudoard apareguda a *Feminal* el 1912.

L'Avenç, *Juventut*, *La Veu de Catalunya*, *Or y Grana*, *Día Gráfico* o *Las Provincias*. Per donar només algun exemple de la seva tasca ingent, quan coincidint amb l'èxit de l'exposició de Lluïsa Vidal a Sala Parés el 1914, Carme Karr, sota el pseudònim de Joana Romeu, expressa a les pàgines de *Feminal* el seu enuig pel tractament sexista que rep per part d'alguns crítics d'art.

A més dels articles periodístics, Karr també va conrear la literatura i la composició de peces musicals. Fou pacifista, defensora del catalanisme i una prolífica conferenciant: la primera dona a parlar a l'Ateneu Barcelonès. Centrà els seus esforços en temes com la defensa del vot femení, la millora de l'ensenyament o els drets laborals, sempre amb la dona com a centre de la seva acció.

▲ Tombola Feminal. 1908. Rebut signat per Joan Garriga Massó. Fons Josep Alemany Borràs (AMBL)

Carme Kerr fundà La Llar, residència per a professores i estudiants; impulsà l'associació Acció Femenina i, el 1929, va dirigir el Pavelló de la Dona a l'Exposició Universal de Barcelona, la ciutat on va morir el 1943, a la seva casa de Sarrià, profundament afectada per les conseqüències que es van derivar de la Guerra Civil i la victòria feixista.

Entre els molts reconeixements rebuts després de la seva mort, la Generalitat de Catalunya ha instituït els premis Memorial Carme Karr per a la igualtat d'oportunitats home-dona en els mitjans de publicitat i d'informació periodística catalans.

Carmen de Burgos y Seguí

Nascuda el 1867 a Almeria, està considerada la primera periodista professional espanyola i la primera que treballa com a corresponsal de guerra, a Melilla. Fou pionera en la defensa de l'objecció de consciència, progressista, feminista, -terme que a ella no li agradava utilitzar-, i radicalment independent. Va fer

▲ Carmen de Burgos. 1901 c. Foto Company

campanya per al sufragi femení i la Llei de divorci. Un dels pseudònims que utilitzava per signar els seus articles era el de Colombine. Ja l'any 1903 té una columna diària al madrileny *Diario Universal*. I el 1907 és admesa, juntament amb Consuelo a Álvarez Pool, a l'Asociación de Prensa de Madrid.

Carmen de Burgos fundà la *Tertulia Modernista*, una trobada setmanal que reunia escriptors, periodistes i artistes que es trobaven de pas per Madrid. La Carmen es relaciona amb autors i artistes com Galdós, Blasco Ibáñez, Juan Ramón Jiménez, Tomás Morales, Alonso Quesada, Julio Antonio, Julio Romero de Torres, Sorolla o l'escriptora portuguesa Ana de Castro Osório. Carmen de Burgos va tenir una estreta relació amb Gómez de la Serna, amb qui no es va casar mai, però amb qui comparteix projectes i aficions. La Carmen es va afiliar al Partido Republicano Radical Socialista i el 1931, ja amb la proclamació de la Segona República, ingressa a la maçoneria com a Gran Mestra de la lògia Amor, que ella mateixa va fundar.

Una de les seves novel·les més populars és *Puñal de claveles* (1931), inspirada en els tràgics fets coneguts amb el nom del crim de Níjar, el 1928. A *La mujer moderna y sus derechos* (1927) explica que el que ella defensa "no es la lucha de sexos ni la enemistad con el hombre, sino que la mujer desea colaborar con él y trabajar a su lado".

Carmen de Burgos va morir el 1932 i fou enterrada en el cementiri civil de Madrid. Durant el franquisme el seu nom s'inclou en la llista d'autors prohibits.

Aitor Roger

Carta de Carme Karr a Carmen de Burgos. ►
Fons Josep Alemany Borràs (AMBL)

Carmen de Burgos
Redactora del "Heraldo de Madrid"
(COLOMBINE)

Señor Dª Carme Karr

Querida amiga; desde
primero de mes estoy en
cama enferma de la
garganta, y no he podido
contestar antes sus atentas
y afetuosa cartas.

He visto el primer
número que me ha gustado
mucho, pero creo que en
catalán su esfera de acción
es demasiado limitada.

Si estoy mejor les
enviaré este mes la pri-
mera cronica, y procurare

ver al fotógrafo y
persuadir que me de la
para portar de recuerdo.

Respecto a mi cola-
boración no se inquiete
querida amiga. yo
digo de mi trabajo, es
cierto, y me perjuici-
aría que se me piera a
escribir qué en alguna
parte; pero ante todo
 soy mujer. V. me es
muy simpática y si en
algo puedo ayudarle
tendré gran placer.

Respecto a "Abis-
Challie", quisiera que
V. la escribiera. Ella
es inglesa. Lo deciré

NOTÍCIES DE L'ARXIU

Donacions

Notícies de l'Arxiu

Exposició: Església, parròquia i societat a Blanes al segle XX

**Unes cartes d'amor del fons documental Rafael Bataller
inspiren una novel·la a l'Argentina**

Visites al Castell-Palau dels Vescomtes de Cabrera

Exposició itinerant "Cases Noucentistes"

Tastet "Ovi & Nit", amb fotografies de Juli Barber

Presentació Blanda 21

Participació en el projecte DONA'm

**Mor Anna Maria Barnés, una de les pioneres
de la fotografia a Blanes**

Breus

Donacions 2019

Fernando Sancha. Club de Fútbol Racing Blanenc

- Una cinta de vídeo VHS. Escola de Fútbol 1986-1987.
- Carnets d'esportistes (aleví) 1989 – 1990.
- Àlbums de fotografies- Prop de 600 imatges del període (1985-1992).
- Programa 8è. Torneig internacional de Futbol Trofeu A. F. Blanes.

- Calendari de competicions. Temporades 1987-1994.
- Programes del Trofeu Xavier Casadevall i 3er Torneig Internacional de Futbol.
- Revista *La Tribuna*. Núms: 1, 2, 3, 4, 5 i 6.
- Revista notícia de la candidatura a la Medalla de l'esport per Xavier Casadevall.
- Programa electoral. Blanes. 1988.
- Llistat de tècnics i jugadors de la temporada 2001/02 categoria juvenil.
- Cartells Memorials Temporada 2001/02 i Trofeu Xavier Casadevall (2001).

Casa Ardales

- DVD de l'espectacle "Fem Blanes Fem Parròquia"

Maria del Vilar Vilà

- Àlbums amb fotografies dels actes del 25è aniversari Coronació del Vilar (1980).

Carme Vives / Pepeta Guich

- Placa antiga del clavegueram de Blanes.
- Patrons dels gegants de Blanes, en Gastó i na Caterina, confeccionats per la modista Pepita Guich.
- Recordatoris de Primera Comunió.
- Targeta postal de l'Esbart Joaquim Ruyra.
- Els vuit goigs dels patrons i capelles de Blanes.
- Programes Premis Recvll.
- Facsímil 75è Aniversari de la revista Recvll, núm. 1
- Fulls parroquials: 1960 i 1962.
- Cartell del Segon Centenari del Vot de Vila.
- Diversos, programes, recordatoris i estampes de temàtica blanenca.

Germans Alfons i Annita Nonell

- Fotografies antigues dels seus avantpassats. Algunes fetes a Cuba.

Associació de Veïns de Raval

- Cartell del cantant Esteban.
- Calendaris AV. Raval 2010 i 2012.
- Fulletons Trobada Catifaires de Catalunya 2009 i 2016.
- Cartell de Sant Jordi. Homenatge a Salvador Vives 2010.

Mercè Lopez Giralte (Palma)

- Diapositives amb vistes de diferents pobles de la Costa Brava.
- Actes i certificats de defunció. Família Casellas Barreras
- Rebut d'enterrament.

Associació Recull

- Obres premiades als Premis Recvll 2018 i 2019.
- Fulletó amb la panoràmica Premis.
- Llibre *Mar de Lloret. Tots els colors de la Mediterrània* de Joaquim Abril Roig.

Maria Sanchís

- Fotografies de gran format del Tren de l'Esperança de la Diòcesis de Girona a Lourdes. Període 1968-1982.
- Fotografia del viatge a Roma. Any Sant de la Redempció 1983-84.

Josep Mª Portas Perpiña

- Programa de les "Danzas Blancas" al Teatre Fortuny.
- Comèdia infantil *Nobleza de corazón*. Original de Francisco de P. Bedós (1902)
- 1 certificat de dret electoral.

- 1 esquila.
- Llibre i revistes de temàtica blanenca.
- Dibuix a llapis original de Mª Teresa Bedós.
- 40 fotografies de Josep Pons Girbau.
- Revistes Blanes.
- 4 Postals: Correspondència Baldiri Gres. Hotel Mediterrani.
- Postal i recordatori: Pascual Boada.
- Negatius i positius fotogràfica (1 Foto Rusalleda).

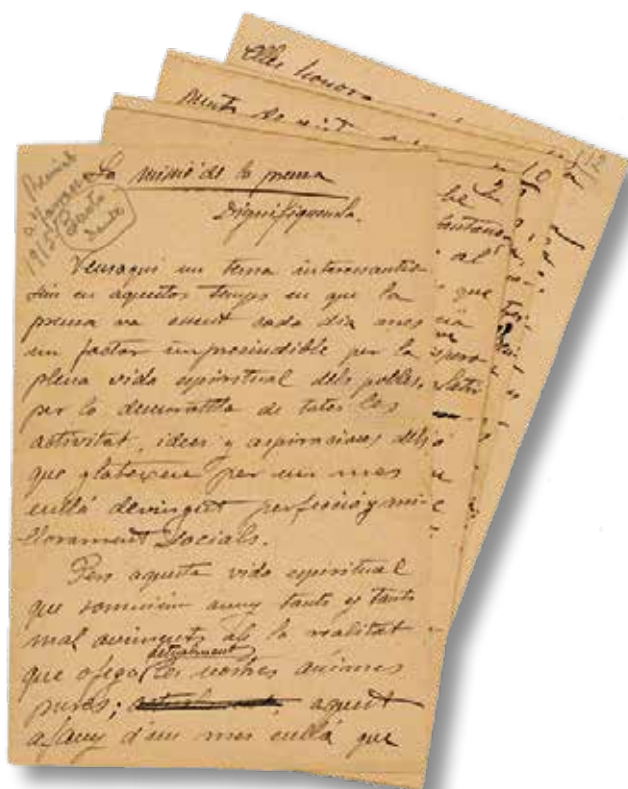

Júlia Gispert Saura

- Disc LP de la Coral Polifònica Veus Blanques.

Mireia Maeso Alemany i Margarida Gratacós Alemany

- Original de l'article de Josep Alemany Borràs titulat "La missió de la premsa", premiat a Terrassa el 1915.

- Diploma de la Escuela Superior de Artes e Industrias i Bellas Artes de Barcelona. 1906 – 1907.
- La Veu de Catalunya. 9 de març de 1930.

- 3 fotografies de Joan Baptista Alemany Borràs dedicades al seu germà Josep i família. Enviades des de Charata (Chaco, Argentina) i datades els anys 1921, 1927 i 1929.
- 4 retrats de Josep Alemany i Borràs (Blanes, 1868- El Masnou, 1943).
- 3 retrats de Josep Alemany Bori (Blanes, 1895- 1951), fill de Josep Alemany Borràs.
- 2 llibres: Escornalbou (1926) i Sant Martí del Canigó (1927). Estampa de la Renaixença. Amb salutació de Josep Alemany Borràs.
- Recordatori Primera Comunió.
- Revista: Photo Art Monthly. 1939.
- Fulletó informatiu del vapor "correo Infanta Isabel".
- Estatuts i fulla mensual: Centre autonomista de dependents del comerç y de la industria (1912).
- 6 aquarel·les de Blanes, pintades per Josep Alemany Bori, als 14 anys (1909).
- "Carnegie Magazines". 1937.
- 1 Fotocopia: d'un article de la revista "Catalunya" publicada a Buenos Aires (1931).

Maria Tocabens

- Fotografies familiars.
- Fulla parroquial de Santa Maria de Blanes -17/08/1941.

Fina Salt

- Rebut de l'Escuela Hogar de Blanes. 1950

Associació de Veïns del barri de Raval

- Llibres de factures. Període 1982 – 2007.
- Cartells Diada de Sant Jordi, 2006 i 2010.
- Contracte de lloguer del local de l'Associació.

Maurici Corominas

- Revistes i documents de temàtica política catalana, bàsicament del període de la Transició.

Colles Sardanistes Sa Palomera i s'Agulla

- Àlbums fotogràfics. Període 1995-2001.
- *Palomera Societat Anònima*. Revista de la Colla Sardanista Sa Palomera. Any I. Del número 1 (març 1996) al número 10 (desembre 1996).
- *Palomera Societat Anònima*. Revista de la Colla Sardanista Sa Palomera. Any II. 1997. Del nú-

mero 11 (gener 1997) al número 17 (desembre 1997)

- Banderí de la Colla Sardanista Sa Palomera de Blanes. Fundada el 1994. Amb el seu pal i el peu.
- Banderí de la Colla Sardanista S'Agulla de Blanes. Fundada el 1997. Amb el seu pal i el peu.
- Cinta de cassette "La sardana pràctica" 11 sardanes didàctiques per a ballar. Edicions pantebre. 1997.
- Recordatoris del 18è Aplec Internacional. Haarlem. Holanda. 6 i 7 d'agost de 2005
- Figures de balladors: 2 nois i 2 noies.

Bernard Cassaigne

- Filmació. Mp4 8 min de Blanes 1962-67 del seu pare Edouard i el seu germà. Raymond, estiujeants a l'Hostal Doll des de 1956. De Saint Gaudens (França)

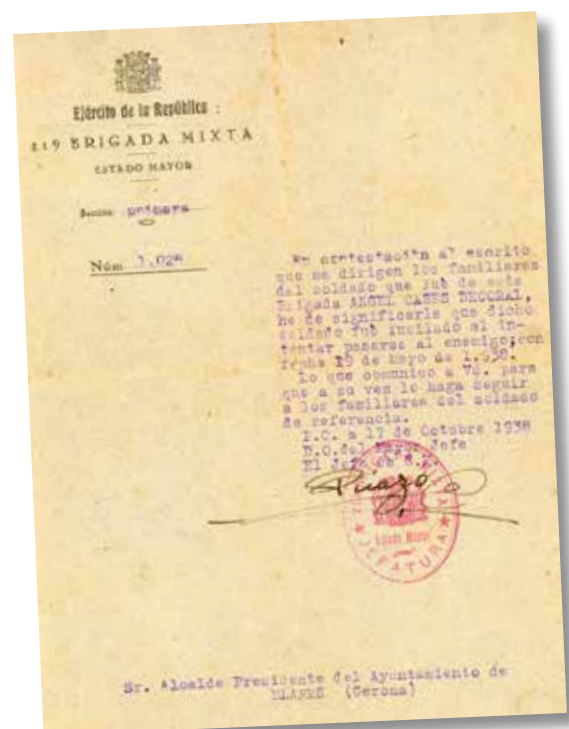
Amparo Cases Deordal

- Paper carta i sobres amb a logotip de la botiga "Can Cases".

- Rebuts minyons escoltes guies Sant Jordi de Catalunya.
- 1 llibre comptable de registre de vendes o ingressos.
- Rebut de liquidació obertura d'establiments ajuntament de Blanes.
- Albarà i factura de material contra incendis.
- Lletres i certificats d'assegurances.

- Cartes a Josep Maria Cases, a Ramon Cases i l'alcalde Rogeli Puig Costas.
- Certificats i sol·licituds oficials de la Falange Local i la Hermandad de Cautivos por España.
- Comunicat de l' Exèrcit de la Republica (Estado Mayor).
- 2 Recordatoris Homenatge a la Vellesa i 75è aniversari Escola Joaquim Ruyra.

Associació cultural llibre viu de Mataró

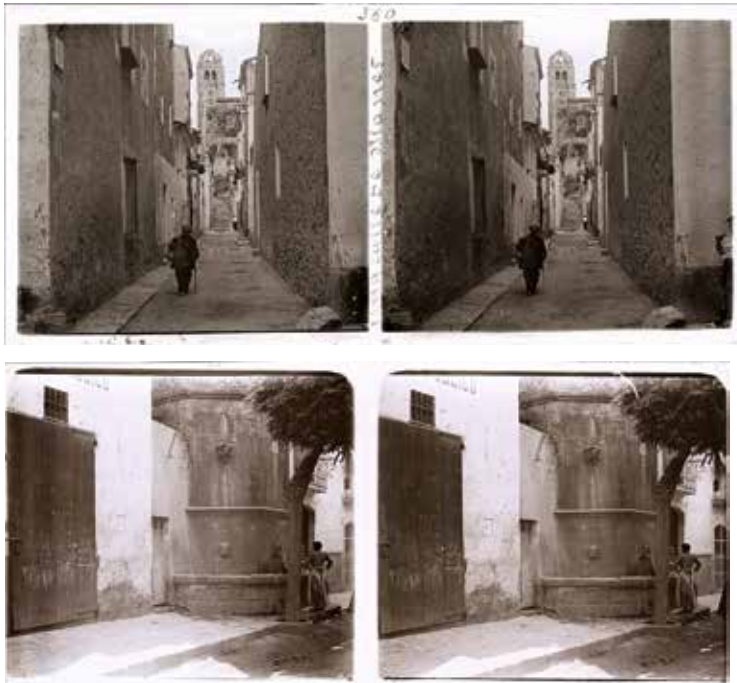
- Llibre: *Íntim. Recull de versos* de R. Tamarit. 1935. Conté un poema dedicat a Blanes.

Jordi Soley

- Revista *Villa de Blanes* (1966-1970).
- *Els piteus* (1982).
- *L'Informatiu*. Butlletí d'informació municipal de l'Ajuntament de Blanes.
- *Blanes*. Butlletí d'informació municipal. Abril-desembre 1979.
- Recvll. 1949-1957, 1967 i 1968.

Fèlix Bota Rodríguez

- 7 plaques de vidre estereoscòpiques. Blanes. 1905 c. Autor: Francesc Xavier Parés
- 18 plaques de vidre estereoscòpiques. Blanes. 1931. Autor: desconegut.

Marta Martí Massó (Tatissó)

- 1 quadre: Títol L'excursió, tècnica: acrílic; Mides: 70 x 50.

Sr. Brunchu (a través Teresa Cultura / Quique)

- 1 cronòmetre que va utilitzar la primera vegada que van disparar a Blanes un castell de focs d'artifici.

Àngel López Paños

- Una fotografia de la platja de Blanes dels anys 60 de 2,45 x 1,13 m. Foto Ros.

Mercè Torrelles

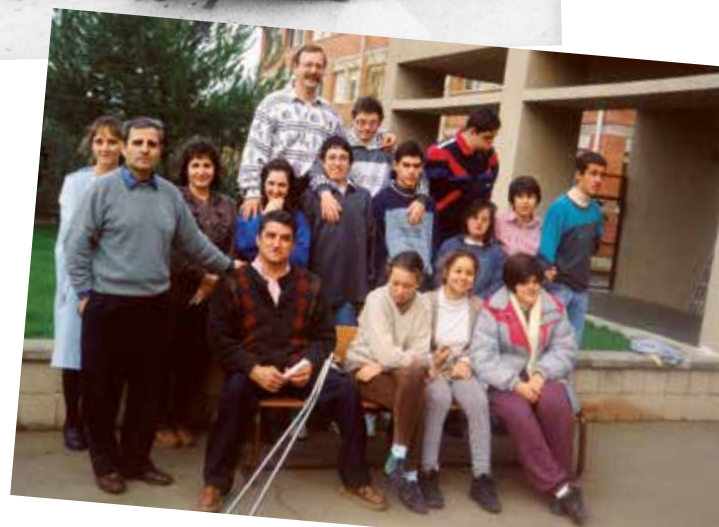
- 1 fotografia de Blanes de gran format, 2 x 2 m., del moll de Blanes als anys seixanta. Foto Ros.

Margarita Casaus Orench

- Fotografies antigues de Blanes (còpia).
- Llibre de rebuts del Mas Orench, pagesos de Tordera (1776-1843). Hi apareix Antoni Morell, adroguer de Blanes el 1786. (còpia).
- Pergamins. Mas Orench (còpia).

Xavier Hernández Rioja (Escola Ventijol)

- Fotografies antigues de Blanes (còpia).
- Llibre de rebuts del Mas Orench, pagesos de Tordera (1776-1843). Hi apareix Antoni Morell, adroguer de Blanes el 1786. (còpia).
- Pergamins. Mas Orench (còpia).

Maria Aladern

- Un exemplar del seu llibre *L'hoste inesperat*.

Joan Baltrons Ribas

- 1 carta d'una familiar seva (Candelaria Baltrons Álvarez) que residia als Estats Units.
- Còpia de l'arbre genealògic de la seva família de Cuba.
- Fotografies de la seva família cubana (digitalitzades).

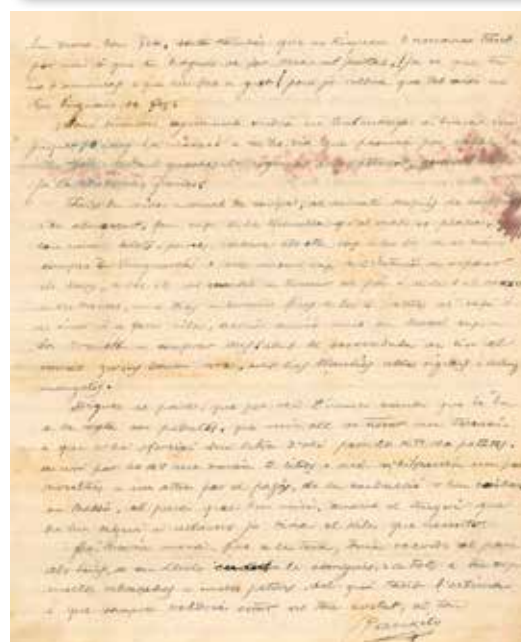
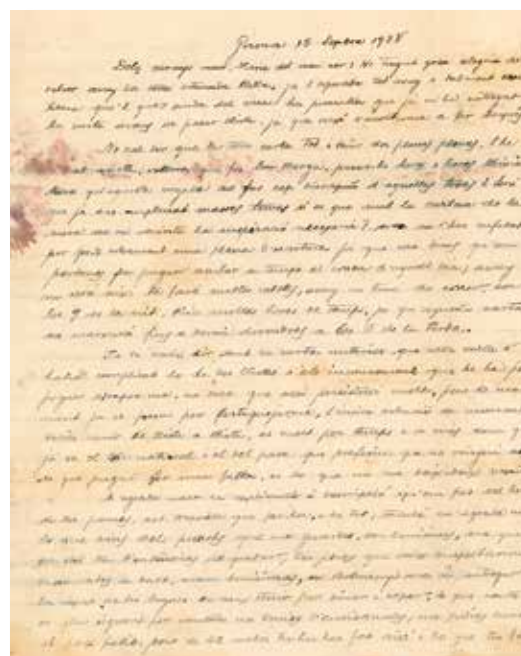
Pere Castany

- 3 Fulles parroquials de Santa Maria de Blanes. Anys qauranta.
- 1 Programa del Novè centenari de la troballa de la Verge del Vilar. 1912.

Germans Saura Tordera

- 39 cartes de Francisco Saura (Panchito) a Maria Tordera, datades del 06/06/1938 al 14/12/1938 (digitalitzades).

Notícies

Exposició: Església, parròquia i societat a Blanes al segle XX

Des de l'Arxiu Municipal ens va complaure que la comissió organitzadora de l'efemèride dels 700 anys de la parròquia de Santa Maria ens convidés a participar en tan rellevant commemoració. Ho vam fer, entre altres accions, a través d'aquesta exposició, que ens va permetre abordar un tema molt poc treballat històricament com és el del paper de l'església en la nostra comunitat els darrers segles. Tradicionalment ha estat un tema o bé tractat des de l'interior de la pròpia institució per persones afins o, contràriament, ha estat considerat un tema de poc interès o directament retrògrad des de postures pretesament progressistes. Avui, la historiografia del país va en altres direccions.

Amb aquesta exposició vàrem fer una primera aproximació sobre la significació de l'església i la parròquia en la societat blanenca del s. XX. La nostra intenció, però, no era entrar-hi en profunditat, sinó més aviat donar unes pinzellades generals que ens permetessin emmarcar convenientment el material gràfic obtingut, sobretot, a partir d'una crida ciutadana i que des del principi es va configurar com la font o el corpus principal de la mostra. Amb aquest plantejament eminentment gràfic vam intentar obtenir el màxim d'imatges que testimoniessin les múltiples activitats i facetes que s'han desenvolupat per iniciativa, presència, influència o al voltant del món eclesiàstic i parroquial blanenc.

El document fotogràfic condicionà, doncs, el relat expositiu en el sentit que són moltes les facetes o actes d'aquesta 'influència' que han quedat sense retratar atesa la seva riquesa, varietat i dilatació en el temps. Necessàriament,

doncs, vam assumir que la mostra era incompleta i que, com a disciplina social que som, restem en pendent revisió.

El que anomenem l'església, sovint manifestada a través de la seva xarxa parroquial, en absolut ha estat un ens aliè a la nostra societat, sinó que més aviat n'ha estat una part important; en unes èpoques amb una veu més potent i en d'altres més apagada. Un subjecte històric de primera magnitud, que, com molts d'altres, cal conèixer i ponderar més enllà dels tòpics o les creences personals. La parròquia és i ha estat una peça essencial de l'estructura organitzativa de l'església, una circumscripció territorial i alhora una comunitat de fidels que comparteixen aspectes de la vida religiosa. Però també, i sobretot, cal veure l'església com un marc de sociabilitat per a la població, un espai d'organització política i un escenari on sovint s'han posat de manifest les contradiccions de la comunitat local: solidaritats, jerarquies, rivalitats... Sense analitzar el paper desenvolupat per l'església blanenca difícilment podrem

plantejar-nos comprendre el conjunt de la història de la ciutat.

En el marc de l'exposició també es va presentar un llibre-catàleg, que recull tota la investigació sobre el tema. El treball, que inclou una completa col·lecció de fotografies –cessions de particulars i del fons documental de l'Arxiu-, és el novè volum de la col·lecció Fons de l'Arxiu i ha estat obra de Toni Reyes Valent i Aitor Roger Delgado, director i tècnic de l'Arxiu, respectivament.

Conferències del 700a

La Comissió dels 700 anys de la Parròquia Santa Maria de Blanes, comptant amb la coordinació de l'Arxiu Municipal, va organitzar un cicle de conferències històriques on cinc acreditats historiadors protagonitzaren sengles xerrades per conèixer les arrels socials i culturals de

la parròquia blanenca. Aquests actes es van celebrar del 3 d'octubre al 12 de desembre, oberts al públic, al teatre del Centre Catòlic. Totes les xerrades van tenir lloc a partir de les 7 de la tarda i la presentació dels conferenciant va anar a càrrec del cap de l'Arxiu, Toni Reyes. La primera, el dijous 3 d'octubre, anà a càrrec de l'historiador i tècnic de l'Arxiu Municipal, Aitor Roger, que parlà sobre la vessant assistencial de la parròquia: atenció a la pobresa i a la caritat. El 10 d'octubre, Alejandro Martínez –doctor en història medieval- protagonitzà la conferència titulada: 'Parròquia i Municipi a Blanes a les darreries de l'edat mitjana'. La següent xerrada es va fer el dia 17 d'octubre, i es presentà sota el títol de '1319-1371: La creació d'una nova parròquia al Bisbat de Girona durant el segle XVI', a càrrec d'Elvis Mallorquí, doctor en història. Per últim, les dues darreres xerrades van tenir lloc el 24 d'octubre i el 12 de desembre. La primera la pronuncià M. Àngela Sagrera, llicenciada en història, que parlà sobre 'Poble, Religió i Festa'; i la del mes de desembre la protagonitzà Joaquim Alenyà, estudiós de la vida i obra de Juan Gaspar Roig i Jalpí, que presentà més que una ponència una pregunta 'Tingué en Roig i Jalpí un judici just?'.

Unes cartes d'amor del fons documental Rafael Bataller inspiren una novel·la a l'Argentina

A partir de la troballa d'unes cartes d'amor del seu pare, l'autora argentina Inés Fernández Moreno reconstrueix, a la novel·la *No te quiero más*, una intensa i profunda trama que té com a escenari la Costa Brava i el poble imaginari de Calmell (Blanes). La història va romandre desconeguda durant dècades dins l'arxiu personal del pintor blanenc Rafael Bataller, casat amb l'artista filipina Rosario de Oteyza, Charo, protagonista d'aquestes cartes quan ella vivia a París i encara no havia conegut el seu futur marit, el pintor blanenc. Quan l'Arxiu va ingressar el fons i el va descriure ens vam trobar amb aquestes cartes i una suposada novel·la inèdita de l'escriptor argentí César Fernández Moreno (Celso, a la novel·la). El tècnic de l'Arxiu es va posar en contacte amb els editors argentins de Fernández, i aquests amb la seva filla per facilitar-li el contacte. Uns mesos més tard la filla va venir a Blanes per conèixer més detalls d'aquesta història i consultar els documents on apareixia el seu pare i Rosario de Oteyza, Chana al llibre. Filla d'una família de cèlebres escriptors argentins, el seu avi Baldomero Fernández és un dels poetes més recordats i valorats d'Argentina, Inés Fernández Moreno (Buenos Aires, 1947) aprofundeix en aquesta novel·la -publicada per Alfaguara- en

la relació entre la filla i el pare, dins el cercle gravitatori des del qual ens construïm com a persones. Al llibre hi apareixen personatges reals de Blanes però utilitzant pseudònims.

Visites al Castell-Palau dels Vescomtes de Cabrera

A l'estiu es van fer unes visites guiades que van tenir molt d'èxit per conèixer l'antic castell-palau dels vescomtes de Cabrera. Coincidint amb la festivitat de la Mare de Déu d'Agost, s'organitzaren dues visites guiades per poder conèixer millor la història de la Parròquia Santa Maria. Es tractava d'una nova activitat emmarcada en el programa dels 700 anys de la fundació de la parròquia. La primera de les visites -amb l'acompanyament de l'arqueòleg Joan Llinàs- es va fer a dos quarts de 6 de la tarda i va tenir una durada d'una hora, mentre que la segona es va fer a partir de dos quarts de 8. El punt de trobada era a la mateixa plaça de l'Església, i eren gratuïtes, tot i que calia inscripció prèvia a l'Oficina de Turisme. L'objectiu de les visites no era altre que conèixer millor aquesta parròquia gòtica.

A més a més, durant l'últim curs escolar, més de 200 nois i noies de segon i quart d'ESO, així com de l'Escola d'Educació Especial Ventijol, van participar en unes visites guiades al temple, completades per una Guia Educativa per a cada alumne (per a la seva realització es va comptar amb l'assessorament de l'Arxiu Municipal): l'església va néixer al voltant de l'antic castell palau dels Vescomtes de Cabrera, el conjunt arquitectònic més important que conserva Blanes del seu passat medieval. El vescomtat de Cabrera fou una de les senyories feudals més importants de Catalunya i s'estenia per la major part de l'actual comarca de la Selva i per algunes àrees del Maresme, el Vallès Oriental i Osona. Al llarg de molts segles va funcionar com un autèntic estat, amb la seva pròpia administració, fiscalitat i, fins i tot, el seu propi exèrcit.

Exposició itinerant “Cases Noucentistes”, de la Fundació Masó i el Col·legi d'Arquitectes

El 13 de setembre Blanes va acollir el primer dels actes organitzats aquesta tardor pel Departament de Cultura de la Demarcació de Girona del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (COAC). Es tractava de l'exposició itinerant de la Fundació Masó 'La Casa Noucentista: Arquitectura Unifamiliar a Catalunya (1913-1932)'. L'exposició inicià el seu periple a Blanes, perquè precisament aquí s'hi pot visitar una de les mostres més representatives d'aquesta temàtica: Casa Saladrigas, que allotja l'exposició fins a l'11 d'octubre.

La inauguració la van encapçalar l'alcalde de Blanes, Àngel Canosa, acompanyat de Sílvia Musquera, vocal de Cultura del COAC a Girona; i Jordi Falgàs, director de la Fundació Rafael Masó, que té la seva seu a Girona. Precisament la intervenció de Falgàs va enllaçar amb una breu conferència sobre la temàtica de l'exposició.

La visita de l'exposició permetia endinsar-se en una temàtica relativament desconeguda pel públic en general. L'exposició inclou una selecció de les cases més representatives del Noucentisme, i evidencia fins a quin punt el substrat polític i cultural que va donar forma al moviment noucentista també va crear una determinada arquitectura i decoració d'interiors domèstics al servei de la nova burgesia catalana. Al mateix temps, durant les dues dècades d'apogeu del Noucentisme, l'arquitectura de cases unifamiliars va ser una manifestació de l'impuls de modernització per acostar Catalunya a les tendències de renovació arquitectònica que hi havia arreu d'Europa.

La Casa Saladrigas és un exemple sòlid i plausible del que vol transmetre la mostra. En

aquest sentit, a l'exposició s'hi van incloure imatges de plànols i dibuixos originals, a més de fotografies antigues i modernes d'una selecció de 13 edificis dels arquitectes més representatius del moviment, entre les quals destaca la Casa Saladrigas de Blanes.

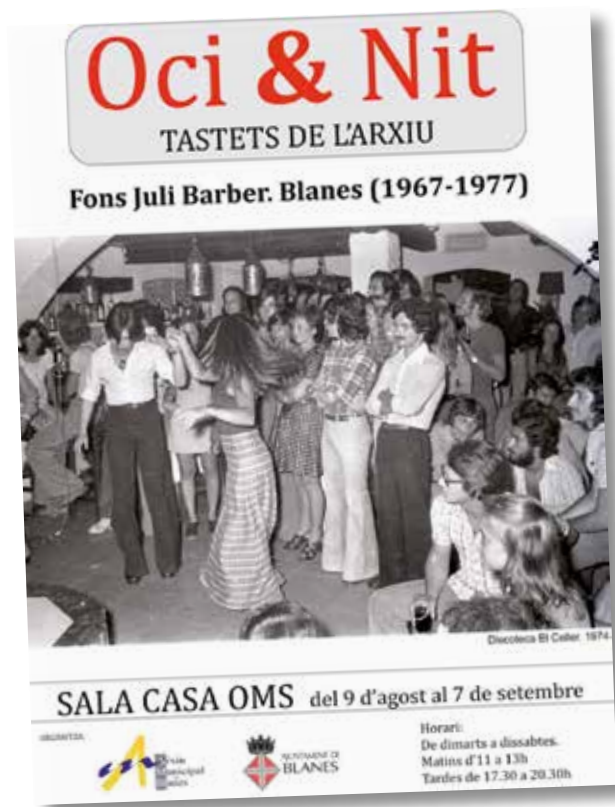
Per aquest motiu, des de l'Arxiu Municipal de Blanes vam col·laborar en aquesta exposició aportant diversos elements significatius que li conferien encara més interès. No tan sols els plànols originals que s'hi conserven, sinó també fotografies i documents que per a la ciutadania encara feien més atractiva la seva visita. Aquest edifici és una obra de l'arquitecte barceloní Isidre Puig i Boada, que mentre estudiava arquitectura ja va conèixer Antoni Gaudí, de qui va esdevenir deixeble i col·laborador. A més a més, fou un gran estudiós de l'obra del seu mestre, i el 1929 va publicar un treball sobre la Sagrada Família fruit de la coneixença de la manera de pensar que tenia Gaudí, del qual s'han produït diverses edicions. Isidre Puig va ser codirector de les obres de la Sagrada Família durant la dècada dels anys 50, i director entre 1966 i 1974.

La Casa Saladrigas la va construir Isidre Puig entre 1926 i 1930 per encàrrec de l'empresari Manuel Saladrigas, un industrial que tenia una fàbrica tèxtil al Poble Nou de Barcelona i que estiujava a Blanes. La casa va resistir l'embat constructiu dels anys 60 fins que va ser protegida per l'Ajuntament de Blanes als anys 80 en incloure-la a l'inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. A finals dels anys 90 el consistori blanenc la va adquirir i l'abril del 2003 es va inaugurar la restauració com a sala d'exposicions en un acte multitudinari.

Tastet "Ovi & Nit", amb fotografies de Juli Barber

Organitzada per l'Arxiu Municipal a la Sala Casa Oms, la mostra, que va tenir 3.095 visitants, va incloure una quarantena d'imatges sobre l'oci nocturn blanenc del període 1967-1977, coincidint amb l'esclat del turisme. Era una mostra de petit format com les que s'estan fent en els darrers anys i on s'hi podia trobar una tria de 40 imatges del fotoperiodista Juli Barber (Blanes, 1950). Les instantànies ens parlaven visualment de com es vivia l'oci nocturn blanenc en els anys que coincideixen amb les grans transformacions urbanes que hi va haver a Blanes, i el naixement de nous barris. Era quan s'estava consolidant el turisme de masses, fruit de la gran demanda dels visitants arribats des de Gran Bretanya, Alemanya, França i, en menys quantitat, d'Holanda i Dinamarca, que cercaven l'anhelat sol i platja, descans, però també diversió.

L'acte inaugural l'encapçalaren l'alcalde de Blanes, Àngel Canosa, acompanyat del protagonista de l'exposició, el fotògraf Juli Barber, així com del cap i el tècnic de l'Arxiu Municipal, Toni Reyes i Aitor Roger, respectivament. També van assistir-hi regidors

i regidores del consistori, així com una gran quantitat de blanencs i blanenques que van reviuire l'època que es recollia a l'exposició, on també hi havia autèntic material dels locals d'oci nocturn, com per exemple el mobiliari de la discoteca 'El Celler'.

L'autor de les fotografies va introduir-se en el món del fotoperiodisme a través de Joaquim Abril, de la revista Recvll de Blanes. El fotògraf feia el seguiment dels actes més importants de la vila a la secció '*Blanes Notícia*'. La seva obra reflecteix el Blanes que sempre s'ha caracteritzat pel seu caràcter festiu, amb celebracions representatives d'aquell període, com per exemple les *despedides de quintos*. Una de les que hi havia l'exposició era la que es va celebrar l'11 de novembre de 1970 al Night Club Acapulco, situat a l'edifici que actualment allotja les dependències de l'Arxiu Municipal.

També hi havia fotografies dels concerts més destacats d'aquella època, com per exemple l'actuació de Raimon del 1968, o bé els que també van protagonitzar Lluís Llach, Quico Pi de la Serra i La Trinca. Altres temes són els sopars i balls que es feien a les Festes de Primavera del barri d'Els Pins, i la presència de 'famosos' que habitualment venien a Blanes per feina. Durant aquest període van actuar en alguns dels locals nocturns de renom que tenia Blanes: el Rei de la Rumba, Peret, l'actor i humorista Cassen, el cantautor Ovidi Montllor, el grup català de música pop 'Los Diablos' i el grup 'Afro Kings', entre d'altres. Una altra font d'instantànies de les nits de festa blanenca són les que va fer Juli Barber al popular local 'Los Tarantos', que regentava el cantant i showman blanenc Esteban; les actuacions flamenques i de música del moment a l'Acapulco, i la gresca que hi havia a la 'Discoteca El Celler' cada vegada que es feien les eleccions de *Miss Bronceado* o *Miss Bikini*.

L'encert de les imatges de Juli Barber rau en el

fet que mostra no tan sols l'alliberament de la grisor de les obligacions quotidianes -o fins i tot de les rígides imposicions de l'època franquista-, sinó també perquè capten moments d'excepció a l'hora de descriure l'activitat dels homes i les dones més enllà de les seves ocupacions diàries. Una part del seu extens legat personal, amb més de 10.000 imatges, el va cedir a l'Arxiu Municipal, on s'hi conserven.

Presentació Blanda 21

El 20 de febrer es va presentar a la sala de plens de l'Ajuntament de Blanes el número 21 de la revista *Blanda*, que edita anualment l'Arxiu Municipal. Com és habitual cada vegada que s'organitza aquest esdeveniment, el recinte va quedar petit per acollir la gran quantitat de persones que no es va voler perdre la presentació.

L'alcalde de Blanes i regidor de Cultura i Arxiu, Mario Ros, va encapçalar l'acte, que també va comptar amb la intervenció de benvinguda de l'arxiver i director del servei, Toni Reyes. Els van acompanyar alguns dels autors dels articles inclosos al nou número, així com regidors i regidores del consistori, l'equip de col·laboradors, i amics de l'Arxiu.

Es va tornar a fer el mateix tiratge que els darrers anys, 500 exemplars. A banda dels articles de contingut destacats, la revista també comptà amb els habituals apartats de cada any. La *Bibliografia*, que repassa les publicacions blanenques que hi ha hagut el darrer any, i *Notícies de l'Arxiu* on en aquesta ocasió destacava el record per un dels col·laboradors més valuosos de l'Arxiu que ens va deixar recentment: Albert Ros.

El número 21 *Blanda* era més especial que en d'altres ocasions, perquè incloïa un acurat *In Memoriam* per retre el darrer homenatge escrit a

una de les plomes més prolífiques i interessants amb què ha comptat la publicació, òrfena de les seves interessants aportacions des del febrer del 2015. Hi ha 17 articles on es repassa la seva vida i obra, en un exercici de memòria polièdric que abasta el món de l'ensenyament, la investigació històrica, la literatura, la cultura i fins i tot la política en general i en particular. Com a nota emotiva, cal dir que entre els 17 articles d'autors com Salomó Marquès, Antoni Puigverd o Pep Vila, també s'hi compta l'escrit fet per un seu amic de la infantesa que també ens va deixar fa poc, l'advocat i polític Joan Sureda Casamor. La resta d'aproximacions les signen des del mateix arxiver municipal i amic personal de l'homenatjat, Toni Reyes, fins al seu fill, Fèlix Bota, passant per un llarg reguitzell d'amics i companys. Per tancar aquest apartat durant la presentació, l'arxiver va preparar una sorpresa inesperada. Es va projectar a la sala de plens una poesia recitada per Pep Bota durant el casament del seu fill, en Fèlix.

La resta de continguts del *Blanda 21* inclouen tres articles de recerca de temàtiques prou diferents. El més extens era el signat per Maria Àngela Sagrera, que parla d'una de les tradicions blanenques més sòlidament arrelades i

apreciades que continua encara vigent: el *Cant de l'Àngel*, que se celebra cada diumenge de Pasqua. Actualment Blanes és l'única localitat d'arreu de Catalunya on continua celebrant-se el Cant de l'Àngel i la processó del Ressuscitat de Setmana Santa que l'embolcalla. L'aproximació que es fa a la celebració és la més completa que s'ha fet fins ara malgrat que es tracta d'una tradició més que centenària i amb uns orígens que es perden en el temps.

Una altra recerca està dedicada a Benet Ribas, fundador de la revista -que aquest 2020 compleix la seva primera centúria- i els Premis Literaris Recvll. L'autor de l'estudi és Aitor Roger, que ha tingut com a immens i valuós punt de partida la donació que s'ha fet recentment a l'Arxiu Municipal de tota la correspondència i la biblioteca personal de Benet Ribas: més d'un miler de documents. L'exhaustiu repàs de tan abundant material ha palesat una altra dimensió de Ribas i del cercle de col·laboradors de Recvll, ja que molts d'ells van patir l'exili, la repressió i la presó a causa de la seva defensa de la llengua i la cultura catalanes. Per això, Aitor Roger ha titulat el seu treball *Cartes i llibres de la resistència: el llegat de Benet Ribas*, perquè el lector se'n faci una idea més completa i

acurada. Aquest retrat que va més enllà del que es coneix públicament sobre Benet Ribas, i està embolcallat per la correspondència personal amb personatges com Joan Colomines, Manuel Cruells, Ramon Folch Camarasa, Pere Ribot o Joaquim Ventalló. Cartes marcades per la resistència cultural i la censura, i els llibres i autors referents de la seva vida.

El tercer article de recerca el signa Pau Pallarès, gendre del protagonista del seu escrit: Josep M. Jubany, de qui fa una aproximació que serveix per conèixer alhora el tarannà dels botiguers del cèntric i comercial carrer Ample de Blanes. Tal com el propi autor ja confessa tot just començar, ha intentat transmetre tant les converses com les discussions amigables que va tenir amb Josep M. Jubany, que comptava en aquell moment amb 103 anys de vida i que ens va deixar el març de 2019.

Participació en el projecte DONA'm

Un treball escolar, realitzat pels alumnes de cinquè de l'Escola Joaquim Ruyra, conclou que a Blanes hi ha un 3'13% dels carrers amb noms de dones i un 30'20% amb noms d'homes. El treball partia d'una pregunta bàsica: *Hi ha igualtat als noms dels carrers de Blanes?* Per contestar-la, l'alumnat, que tenen entre 10 i 12 anys d'edat, va investigar-ho dintre del projecte DONA'm.

En primer lloc, van classificar els noms dels carrers blanencs i després de fer la llista, van calcular els percentatges. Les conclusions han demostrat el que d'antuvi ja s'esperaven: que no hi ha igualtat en els noms dels carrers de Blanes.

La investigació, però, no es va quedar aquí. Per aprofundir encara més en la matèria, es van adreçar a l'Arxiu Municipal, on se'ls va explicar

que la història de la vila també hi ha dones i que algunes han transcendit al llarg del temps. Algunes d'aquestes dones –com per exemple la pintora Maria Teresa Bedós– ja compta amb un carrer dedicat a la seva memòria. Amb l'ajuda del tècnic de l'Arxiu, Aitor Roger, que també es va desplaçar a l'escola, els alumnes van descobrir una rica llista de dones potser més anònimes, però que també des del seu respectiu àmbit han contribuït a la història i la vida local. Així, hi havia per exemple Leonor Benet, aficionada al Club Deportivo Blanes de futbol; Maria Castanyer, poetessa, escriptora i pregonera de la Festa Major de Blanes; la primera alcaldessa de la segona etapa democràtica del segle XX, Maria Dolors Oms; o bé Maria Ribas, que va ser secretària del president de la Generalitat de Catalunya.

L'alumnat encara va voler anar més enllà, en adonar-se de la injustícia que les dones no comptin amb carrers al seu municipi. Per això, es van interessar per saber com s'ha de fer per corregir-ho. Va ser així com es van assabentar que a l'Ajuntament de Blanes hi ha la *Comissió del Nomenclàtor*, de la qual forma part precisament l'Arxiu Municipal. Una de les principals regles que mena la normativa per donar nom de persona a un carrer és que han d'haver passat almenys cinc anys d'ençà del traspàs de la persona, ja que es considera que no es pot donar un nom de carrer a una persona coetània.

Per si això no fos prou significatiu, els nois i noies s'han assabentat d'una altra qüestió a tenir en compte en el seu objectiu que hi hagi més carrers que portin nom de dones. Els ho ha explicat l'alcalde de Blanes en funcions, Mario Ros. Els alumnes, acompanyats de la seva tutora, Eva Delgado, van fer arribar el seu treball a l'alcalde i regidor d'Acció Social, Igualtat i Nova Ciutadania en funcions Mario Ros en una trobada a la sala de plens.

Mor Anna Maria Barnés, una de les pioneres de la fotografia a Blanes

Anna Maria Barnés Fauria (Blanes, 1934-2019) va néixer en una família de set fills, al carrer del Forn, al barri de sa Carbonera. La seva mare va estar 8 anys malalta a l'hospital i va morir amb 48 anys. Els pares van repartir els fills, perquè l'àvia tota sola no podia cuidar-los a tots i el pare havia de treballar a la fàbrica tèxtil SAFA. L'Anna Maria també hi va treballar, gairebé 20 anys, 7 dels quals de nit. Treballava a les màquines dels cons que enrotllaven. Quan ja havia fet tota classe de feines i ja sabien que era fotògrafa li van encarregar totes les feines fotogràfiques.

Ja de ben petita va anar a treballar al moll. Anava a carregar camions de peix. Treballava a canvi de peix i a vegades d'alguna pesseta. Sempre es va sentir atreta pel moll, era la seva vida, d'on va treure el menjar per portar a casa. Era el temps de després de la guerra i a part de la feina al moll, també anava a collir papers per ajudar la família.

Quan a Blanes es va promocionar el bàsquet femení entre les integrants de Falange-Secció Femenina ella va formar part activa de l'equip. Primer jugaven a la pista esportiva que hi havia al passeig de Mar, a tocar de l'actual plaça Catalunya. Després davant del Centre Catòlic, on hi havia una altra pista de bàsquet. També era una gran aficionada a la natació i va participar en alguns campionats. Era molt valenta i sovint anava a saltar des de la punta del moll i a practicar la natació amb una colla de noies, però la fotografia la va retenir de tot. L'Anna Maria Barnés va ser de les primeres dones que s'endinsen seriosament en el món de la fotografia tant amateur com professional a Blanes. Primer ho va fer l'Esperança Ros (Blanes, 1923-1980), durant els anys quaranta del segle XX i després l'Anna Maria, a mitjan dècada dels cinquanta. Des d'aleshores, hom pot parlar clarament del tàndem Ros-Barnés.

La passió per la fotografia de l'Anna Maria neix al mateix temps que l'amistat amb l'Esperança Ros. L'entrada de Barnés a casa dels Ros, quan només té 9 anys, fa que inicialment tant treballi al forn de la família com en el negoci de fotografies que ha muntat l'Esperança. Treballaven plegades, participaven en les activitats de la l'AFIC i com que segons l'Anna Maria "un fotògraf no pot anar amb les mans a les butxaques", sempre buscaven temps per sortir amb la càmera. Durant més de quatre dècades, la seva vida va girar al voltant del món de la fotografia i dels Ros. I com un membre més de la família, juntament amb l'Esperança i després amb l'Àlex, va estar a l'aguait de la botiga fins al seu tancament.

Un dels primers reportatges seriosos és el que va fer l'any 1955, coincidint amb la coronació canònica de la Mare de Déu del Vilar. L'Anna Maria en aquells moments té 21 anys. Foto Ros feia 11 anys que havia obert les portes del seu establiment al carrer de Raval. Després d'aquest acte, en vindran d'altres i progressivament els reportatges portaran la signatura de totes dues. Un altre dels esdeveniments més fotografiats fou la nevada de 1962. Aquí ja copsem amb força la dedicació definitiva de Barnés al món fotogràfic.

El treball a Foto Ros no només es limitava a fer sessions d'estudi i reportatges de batejos, comunions i casaments. Allà on gaudien més era amb la fotografia creativa. El tàndem Barnés-Ros, el trobem participant en nombrosos concursos de tot l'estat espanyol, en què van aconseguir una bona col·lecció de premis. En destaquen els èxits assolits en les primeres edicions dels Premis Quillats que encara avui dia continua organitzant l'Agrupació Fotogràfica i Cinematogràfica de Blanes.

El fons que va aconseguir conservar l'Anna Maria és ingent. Estem parlant de més de 31.000 imatges. Clarament, destaquen els negatius sobre els positius i, sobretot, els negatius en blanc i negre. Cal dir que la majoria d'aquests són en suport plàstic de pas universal de 35 mm. Tot i això, hi ha una abundant varietat de formats tant en color com monocroms i tant de negatius com d'imatges positivades.

Per a l'exposició *Apassionades per la fotografia* que l'Ajuntament de Blanes, a través de l'Arxiu Municipal, dedicà el 2014 a Barnés i Ros, del total del fons se'n van seleccionar unes 250, que van quedar incloses en un catàleg. Pel que fa a la cronologia de les imatges del seu fons personal conservat a l'Arxiu de Blanes, cal dir que els primers documents es poden datar cap a la meitat dels anys cinquanta i que el gruix del fons se situa entre la dècada dels anys seixanta i dels setanta. Els darrers documents en imatge corresponen a la dècada dels noranta.

A la satisfacció de poder conservar i difondre en els darrers anys un magnífic fons per a la ciutadania, hi afegim la de poder dir que es tracta d'un fons generat per dones, uns fons escassíssims als arxius. Les dones han estat poc o gens afavorides com a subjectes històrics i per tant el seu rastre actiu és difícil de seguir a través dels documents.

Amb la mort d'Anna Maria Barnés, col·laboradora activa de la secció d'imatges de l'Arxiu Municipal, és bo tornar a ressaltar el paper principal d'ambdues fotògrafes com a protagonistes en la història fotogràfica de la ciutat de Blanes al llarg de la segona meitat del s. XX. I això tant des del vessant de fotografia més documental com des del vessant de fotografia creativa fruit del treball al laboratori.

L'equip de l'Arxiu Municipal

Breus

Restauració d'un plànol de 1908

Una de les funcions de l'Ajuntament, en aquest cas a través de l'Arxiu Municipal, és la de mantenir el seu patrimoni en bon estat de conservació. Aquest any s'ha restaurat una peça molt deteriorada. Es tracta d'un document històric molt valuós que ha estat molts anys penjat al rebedor d'Alcaldia i que forma part del Projecte d'Urbanització de la Vila de Blanes de 1908. En concret, és el plànol general del projecte, datat el 15 d'octubre de 1908, obra de l'arquitecte Martí Sureda (Girona, 1866 -

1947), arquitecte municipal de Girona entre 1890 i 1920.

Aquest plànol és un document de gran format, d'1 x 1,89 m., realitzat amb tintes negres i blaves, sobre tela de plànol. S'hi apreciaven alteracions degudes a diversos sistemes d'emmarcament al llarg del temps i pèrdues de suport, algunes degudes a l'atac d'insectes (peixets de plata). L'emmarcament li estava ocasionant tensions i arrugues que estaven debilitant i deformant el suport. Entre els tractaments que s'hi han fet hi ha el desmuntatge, neteja mecànica en sec, neteja de les restes d'adhesiu de les cintes autoadhesives, aplanat i un sistema de protecció individual amb rotlle de conservació realitzat a mesura. La conservadora Núria Vila de l'empresa -grafia (Conservació-Restauració) ha estat l'encarregada de fer aquestes tasques.

Ruta Ruyra

L'Arxiu Municipal, juntament amb el Departament de Turisme, des de fa uns mesos que està treballant en l'elaboració de la Ruta Ruyra a Blanes. Aquesta proposta d'itinerari vol ser un primer tast i una invitació als visitants a aprofundir, si no ho han fet ja, en la lectura de les obres més conegudes de l'escriptor Joaquim Ruyra i Oms (1858-1939). L'itinerari resseguirà alguns dels espais que van servir d'inspiració al mestre i que protagonitzen els seus relats breus.

50 anys del Concurs de focs

L'alcalde de Blanes, Àngel Canosa, i el president de la Generalitat de Catalunya, el blanenc Quim Torra, van protagonitzar el 25 de juliol el llançament honorífic de cinc coets pirotècnics per simbolitzar les cinc dècades que es compleixen al 2020 del Concurs Internacional de Focs d'Artifici de la Costa Brava. L'acte institucional va quedar centrat en repassar els 50 anys que complirà el 2020. Es va encarregar de fer-ho l'historiador i tècnic

de l'Arxiu Municipal, Aitor Roger. El certamen de focs es va posar en marxa a la dècada dels anys 70, i va ser idea de l'aleshores alcalde de Blanes, Domènec Valls. L'objectiu, plenament aconseguit, era dotar Blanes d'aquella singularitat i atractiu que fes del municipi una vila encara més atractiva, fugint dels típics ingredients que llavors imperaven: sol i platja. Entre els assistents a l'acte, s'hi comptaven els membres de la Comissió Tècnica del concurs de focs, així com exalcaldes del municipi i el pregoner de la Festa Major 2019, Salvador Macip. També hi va participar una nodrida representació d'entitats i sectors culturals, socials i econòmics de la vila.

Premi Carles Rahola de Comunicació Local per a la Xarxa de Municipis Indians

El premi Carles Rahola de Comunicació Local, organitzat per la Diputació de Girona i la demarcació gironina del Col·legi de Periodistes de Catalunya, en la categoria de Millor Informació Digital, enguany ha estat atorgat a l'Associació Cultural Xarxa de Municipis Indians per la web 'El llegat dels Indians'. Aquesta web, que aplega la informació de l'herència cultural comuna dels indians, s'ha fet amb la col·laboració dels 12 municipis

indians. La informació i coordinació blanenca del projecte s'ha fet des de l'Arxiu Municipal. Blanes va ser un dels municipis fundadors de la xarxa l'any 2008, i no és la primera vegada que participa en la creació d'una eina per difondre el patrimoni indià. Anteriorment, a través del 'Quadern Pedagògic' es va donar a conèixer el llegat dels *americanos* o indians als centres escolars dels municipis adherits.

Docus a la fresca

En el marc de la celebració dels deu anys de 'Docus a la Fresca', la projecció de documentals de caire crític i compromès organitzada per l'associació cultural *La Focal* amb el suport de l'Ajuntament de Blanes, el cap de l'Arxiu, Toni Reyes, va ser convidat al debat que va tenir lloc el dia 11 d'octubre després de la projecció del documental *Pinya de Rosa*, d'Amat Carreras, juntament amb Joan Mora, portaveu de la Plataforma *Salvem Pinya de Rosa*. L'aportació de l'Arxiu al debat va consistir a destacar la importància dels valors patrimonials i culturals de l'espai de *Pinya de Rosa* i en fer avinent el seu estat d'abandó.

Agermanament amb Ardales

El divendres 29 de març, a 2/4 de 6 de la tarda, a la sala de plens de l'Ajuntament de Blanes,

vàrem fer una breu xerrada sobre l'arribada dels primers ardales a Blanes, dins l'Acte Institucional "Blanes i Ardales, dos pobles agermanats".

El cosmògraf Jaume Ferrer de Blanes

ESPECTACLE
SOBRE LA FIGURA DE
JAUME FERRER
DE BLANES
 a càrrec d'Assumpta Mercader
 i Aitor Roger
 (tècnic de l'Arxiu Municipal de Blanes)
 amb la col·laboració del Cor de Cambra Sota Palau
 Direcció: Josep M^eGuinart

dijous, 4 de juliol a les 20h

TERTÚLIA
LLETRES I MOTS
 17è Aniversari

2019

El 4 de juliol, a la Biblioteca Comarcal, es va dur a terme un dels actes de celebració dels actes del 700 anys de la parròquia Santa Maria. En aquesta ocasió l'acte es va centrar en la figura de Jaume Ferrer, cosmògraf, navegant,

cartògraf i mercader blanenc del segle XV. L'acte va anar a càrrec de la rondallaire malgratenca Assumpta Mercader i el tècnic de l'Arxiu Municipal de Blanes Aitor Roger, juntament amb la col·laboració del Cor de Cambra Sota Palau. Al llarg de l'acte es van anar oferint apunts biogràfics i anècdotes de Jaume Ferrer, així com descripcions sobre el Blanes de la seva època. En l'obra cartogràfica de Jaume Ferrer destaca el mapamundi que va elaborar, i que va ser utilitzat en les discussions del Tractat de Tordesillas. Poc després que Cristòfol Colom tornés del seu primer viatge a les Índies, Ferrer de Blanes va ser requerit davant dels Reis Catòlics per participar en la redacció del tractat, que va servir per marcar la línia divisòria del mapamundi.

Visites guiades

Al llarg de l'any l'Arxiu Municipal ha tornat a oferir la possibilitat de visitar les dependències del servei i conèixer la feina que s'hi realitza o alguns dels seus documents més valuosos. Les visites s'ofereixen als escolars de Blanes dins de la Guia de Recursos Educatius i aquest any han sigut molts els centres que s'han interessat per aquesta proposta. Aquest any hem atès l'Escola Santa Maria, l'Institut S'Agulla, l'Escola sa Forcanera, el Centre Ventijol, l'Institut sa Palomera, l'Agrupament Escolta Pinya de Rosa i l'Escola Mossèn Joan Batlle. En les visites a l'Arxiu realitzades aquest 2019 hi han participat prop de 400 alumnes.

L'administració electrònica

L'Ajuntament de Blanes està immers en un important canvi de gestió administrativa. Tot un nou corpus legislatiu relatiu al procediment administratiu, a la transparència o a la protecció de dades situa les corporacions locals en l'obligació de convertir tota la seva gestió documen-

tal en electrònica i a relacionar-se electrònicament amb la ciutadania. Com a servei de gestió de documentació, diverses persones de l'Arxiu Municipal, participen en aquest nou projecte. El grup d'administració electrònica treballa sota la direcció de la Secretaria i la Intervenció municipals i el formen diverses persones de nivell tècnic i administratiu amb perfils de caire tecnològic, administrativista i de gestió de documents.

Àngel Planells

L'Arxiu Municipal es complau d'haver tramès informació i documentació diversa inèdita sobre el pintor Àngel Planells a la professora Anna Vives, de la Universitat de Sheffield, per al llibre que ha de publicar amb el títol de: *Àngel Planells' Art and the Canon of Hispanic Surrealism*.

Slava

L'artista Slava, conegut com a Sav45, va visitar l'Arxiu per a documentar-se millor de com eren els pescadors blanencs i quina era la seva indumentària a principis de segle XX. Ho va poder fer a partir de les fotografies que es conserven en diferents fons fotogràfics. Sav45 pertany a l'anomenat Art Urbà, conegut arreu per realitzar-se a l'exterior sobre les façanes o parets dels edificis. A Blanes, un testimoni de la seva obra són les cares a la façana de la galeria d'art L'Arcada, al passeig de Dintre.

40 anys d'ajuntaments

Des de l'Arxiu es varen proporcionar diferents documents gràfics a Xarxa TV per a l'elaboració d'un documental que havia de commemorar els 40 anys d'ajuntaments democràtics. A Blanes, fou una dona, Maria Dolors Oms, la primera alcaldessa.

Col·laboració amb la Creu Roja i Càritas

A instància de l'assemblea local de Creu Roja i Càritas Interparroquial de Blanes, l'Arxiu Municipal, a través del seu tècnic Aitor Roger, va oferir unes visites guiades per conèixer la història i el patrimoni més rellevant de la vila o les instal·lacions del servei a un grup de persones novingudes o vinculades a programes inclussius que desenvolupen aquestes entitats per a persones en situació de vulnerabilitat social.

El Blanes dels *americanos*

En el marc de col·laboració institucional local, l'Arxiu Municipal, a petició del centre, va oferir als alumnes de l'Escola Joaquim Ruyra una visita guiada per conèixer millor el llegat dels *americanos* a Blanes. L'activitat es va realitzar el dia 23 de maig i va anar a càrrec del tècnic Aitor Roger.

Pessebre monumental

Durant el mes de novembre, un any més hem col·laborat en l'assessorament històric del pessebre monumental que realitzen alumnes de l'Institut Serrallarga. Aquest any, coincidint amb l'efemèride dels 700 anys de la Parròquia Santa Maria, l'ambientació s'ha centrat en la història del Vescomtat de Cabrera: s'hi ha representat punts d'interès com són el castell de Montsoriu, el monestir de Sant Salvador de Breda, les muralles d'Hostalric o el palau-castell de Blanes.

L'Arxiu i la commemoració dels 700a

L'Arxiu ha participat en els actes de la commemoració del 700 anys de la Parròquia organitzant una exposició amb catàleg, aportant un conferenciant al cicle de conferències i presentant els conferenciants. A banda, la Comissió

del 700 aniversari, integrada per la Parròquia de Santa Maria i l'Ajuntament de Blanes, també ha decidit comptar amb l'Arxiu Municipal per a la coordinació de la publicació final, que recollirà tota l'activitat duta a terme al voltant de l'efemèride. Aquest llibre contindrà les presentacions pertinents de les autoritats, un primer apartat de testimoniatge de persones vinculades amb l'activitat de l'organització parroquial, un segon apartat històric amb textos de reconeguts investigadors que aportaran llum sobre diversos aspectes dels 700 anys de la institució i una part final eminentment gràfica que recollirà imatges de totes les activitats de la commemoració. Aquest darrer apartat anirà a càrrec de l'AFIC, l'Associació fotogràfica i cinematogràfica de Blanes.

L'Arxiu col·labora en la neteja d'Els Padrets

El diumenge 1 de desembre va tenir lloc una jornada participativa de neteja del turó de la penya d'Els Padrets. L'activitat va estar organitzada per l'Àrea de Neteja i Residus de l'Ajuntament de Blanes i va comptar amb la participació de l'associació de veïns del barri de sa Massaneda i amb voluntaris de tota la ciutat. Abans de començar la neteja es va fer una breu explicació de l'operatiu. Diversos tècnics municipals van explicar als voluntaris i voluntàries com s'havia previst el dispositiu de neteja: la tècnica de Residus, Lara Salmeron; el cap de Protecció Civil, Josep Lluís Pouy, i el director de l'Arxiu Municipal de Blanes, Toni Reyes Valent. Aquest darrer va parlar sobre la importància i la situació del jaciment romà que hi ha en l'indret.

Excavació al jaciment d'Els Padrets

Durant el passat mes de desembre, d'acord amb el mandat de l'equip de govern municipi-

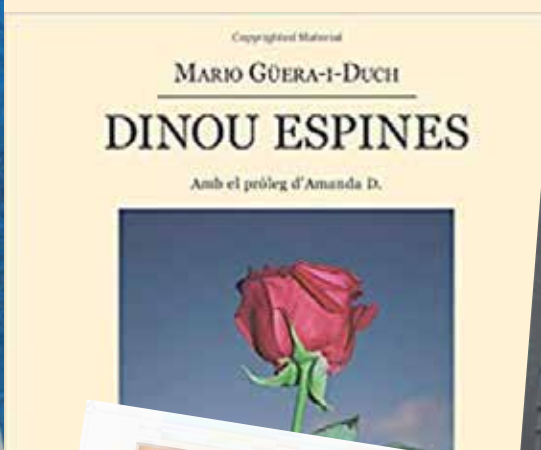
pal, l'Arxiu es va fer càrrec de la coordinació de la primera excavació arqueològica al jaciment d'Els Padrets. La direcció tècnica de l'excavació es va adjudicar a l'arqueòleg Joan Llinàs de l'empresa selvatana Atri Cultura i Patrimoni. Durant aquesta excavació inicial per intentar delimitar la transcendència i abast de les restes que es conserven a l'indret, varen sorgir els vestigis d'una part de l'antiga trama urbana d'època romana. En concret, l'existència de diverses cases disposades al voltant de dos carrers, un en direcció Nord-Sud i un altre en direcció Est-Oest. Els resultats indiquen que a partir d'una excavació en extensió podrien sortir a la llum importants restes d'aquesta zona elevada de l'antiga Blanda. En l'excavació hi va participar personal de l'empresa arqueològica, personal de l'Arxiu Municipal i maquinària de l'empresa Alia Barbera.

Personal de l'Arxiu

Durant l'any 2019 l'Arxiu ha comptat amb tot un seguit de persones que ens han ajudat a

desenvolupar les nostres funcions habituals. A banda del personal fix del servei i de les col·laboradores i col·laboradors habituals de la secció d'imatges, hem pogut comptar amb estudiants en pràctiques, amb personal eventual provinent de plans d'ocupació i amb persones que fan treballs en benefici de la comunitat a través del Departament de Justícia.

Pel que fa al primer grup, cal agrair la presència dels estudiants de la UdG Mayca Rivas Fernández i Javier Antelo. Quant als plans d'ocupació, vàrem acollir les administratives Joana Quirós i Gisela Montalvan. També va començar contracte l'historiador i arxiver Albert Jalil Díez. Set persones han prestat un servei a la comunitat a través de l'Arxiu. Puntualment també hem comptat amb la col·laboració de diversos professionals: de l'arxiver i tècnic cultural Oriol Portell, de l'arxivera musicòloga Anna Maria Anglada i de la restauradora Núria Vila. Tot aquest personal ha aportat el seu granet de sorra per millorar el nostre servei.

BIBLIOGRAFIA

Publicacions blanenques

Tots els símbols de la por (Fills de la setena onada II)

Autor:
Salvador Macip
Editorial:
Fanbooks
Any: 2019

Conclusió de les aventures d'en Wilbur i l'Abigail. Han passat gairebé dos anys des del final de la primera novel·la i les coses han canviat molt. En Wilbur encara està aprenent qui és, i l'Abigail s'ha quedat al marge de tot. Però el destí els té reservada una sorpresa.

La maleta de la memòria

Autor:
Salvador Macip amb
Àngels Bassas
Dibuixos:
Lluís Farré
Editorial:
Cruïlla
Any: 2019

Un conte que és una aventura. El Sebastià ha perdut els records, perquè una bruixa els l'ha robat. Qui el podrà ajudar a trobar-los? És una feina per al millor detectiu del món... i la doctora més estrafolària de totes.

Els finals no arriben mai de sobte

Autor:
Salvador Macip
Editorial:
Enciclopèdia
Any: 2019

Primera novel·la del Cicle de l'Emigrant. L'onze de setembre del 2011, tres catalans que viuen a Nova York veuen com el seu món s'ensorra, en tots els sentits. Un llibre sobre les decisions que hem de prendre o que a vegades prenen per nosaltres.

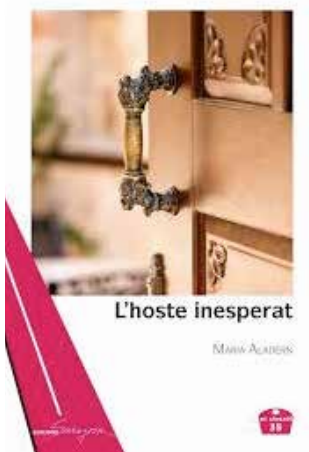
¡Camarero!

Autor:
Meritxell Martínez
Traducció:
Oscar Borillo
Editorial:
Les petits bilingües.
Incorpore
Any: 2019
Pàgines: 75

Cansada del exceso de turistas y de modernos, Marina se sube en un tren que la lleva desde Barcelona hasta una pequeña Ciudad de la Costa Brava: Blanes. Allí descubre un bar muy especial, con un camarero muy especial: Paco. Tan pronto como se levanta la persiana, empiezan a desfilar los amantes del primer calor humano: La Reina del Paño, La Mujer Encorvada, El Señor de la Camisa Hawaiana, El Hombre de la Barba Tranquila... Planetas de una galàxia cuyo astro va y viene bandeja en mano, recordando siempre la consigna del fundador: "Aquí, las puertas están abiertas para todo el mundo".

L'hoste inesperat

Autor:
Maria Aladern
Editorial:
Edicions Saragossa
Any: 2019
Pàgines: 187

La novel·la comença la nit de Nadal on, amb l'ajuda del xampany, en quedar-se soles, La Teresa i la Júlia fan un repàs del què ha estat la seva vida, de la seva relació amb la família i de les seves vivències més íntimes.

Troben a faltar el homes, sí, però brinden per la seva llibertat. Ni tan sols la perspectiva de la mort els fa perdre el son. El que no saben elles, però, és que l'endemà un hoste inesperat trucarà a la seva porta.

L'aparició de l'oncle Mateu es converteix en un revulsiu per a la família. Tots alhora volen saber on ha estat i què ha fet. Els retrets es disparen d'un cantó a l'altre de la taula. Aquell dinar es converteix en un debat, subtilment enverinat. A mesura que s'allarga la conversa queda clar que tots tenen alguna cosa que amagar.

L'autora, amb el seu peculiar sentit de l'humor, ha procurat vestir la novel·la amb un diàleg engrescador. Deixa que les persones parlin, discuteixin, es barallin o es facin estimar: que es puguin expressar obertament.

A poc a poc anem descobrint l'entrellat. Res no era el que volien mostrar el primer dia. Tothom estava embolicat. Només l'oncle Mateu amb la seva experiència i fent ús d'una moral basada en el sentit pràctic, acaba donant una volta a les seves vides.

Església, parròquia i societat a Blanes el segle XX

Autors:
Toni Reyes Valent,
Aitor Roger Delgado
Editorial:
Ajuntament de Blanes.
Arxiu Mun. de Blanes
Any: 2019
Pàgines: 109

Una aproximació sobre la significació de l'església i la parròquia en la societat blanesca del s. XX. El pes que ha tingut l'església en la nostra societat és inqüestionable. En aquest llibre es vol donar unes pinzellades generals sense entra-hi en profunditat. Es tracta del novè volum de la col·lecció "Fons de l'Arxiu", i va servir per complementar l'exposició que s'allotjava a la Sala Maria per commemorar els 700 anys de la parròquia de Santa Maria.

El treball, que inclou una completa col·lecció de fotografies provinents de particulars i també dels fons documentals de l'Arxiu, fa una primera aproximació sobre la significació de l'església i la parròquia en la societat blanesca del segle XX, i se n'han editat 400 exemplars.

Els autors de l'obra consideren que el pes que ha tingut l'església en l'àmbit social és inqüestionable, havent influït en una gran quantitat d'àmbits ja no tan sols durant el passat segle, sinó des de la seva mateixa constitució mil·lenària. El catàleg consta de cinc grans apartats que corresponen a sengles períodes històrics emmarcats en el segle XX. Primer es parla de l'església de preguerra, després durant el conflicte bèl·lic de la Guerra Civil, i posteriorment analitza com va evolucionar durant la postguerra i la *recreianització* de la societat, volguda o fingidament per necessitat. Els dos darrers apartats tracten sobre l'obertura de l'església amb el Concili Vaticà II i els anys successius; i finalment es parla sobre festes col·lectives i rituals de traspàs.

Històries de vida dels barris de s'Auguer i sa Massaneda

Autor:
DD.AA.
Editorial:
Ajuntament de Blanes
Any: 2019
Pàgines: 40

Es tracta de memòries i retrats dels barris des de la seva gent. S'ha respectat fidelment la parla local dels protagonistes per reproduir la vida i el batec dels barris.

Aquesta acció està subvencionada pel Servei Públic d'Ocupació de Catalunya en el marc del Projecte Treball als barris.

Jardins

Autor:
Puigvert, Joaquim M.;
Esteve, Ignasi;
Pujol, Josep i
Gil Tort, Rosa Maria.
Editorial:
Diputació de Girona
Obra Social
"la Caixa" 2019
Any: 2019
Pàgines: 96

Aquest llibre ofereix una visió panoràmica i interdisciplinària de la història dels jardins a les terres de Girona. Els lectors hi trobaran les característiques dels principals models de jardins, les tipologies més comunes, una proposta de guia itinerària dels jardins més notables públics i privats, la seva presència en la literatura i l'art, així com un compendi dels principals projectistes de jardins. Tot amb l'objectiu de reivindicar el seu valor històric i patrimonial i fer prendre consciència de la seva gran fragilitat. Hi trobarem mencions als il·lustres botànics blanencs del segle XVIII Anton Palau i Verdera i Joan Francesc Bahí i Fontseca i als jardins Marimutra i Pinya de Rosa, de Fernando Riviére i Carles Faust.

L'Escola d'educació especial de Blanes i comarca (1969-2018)

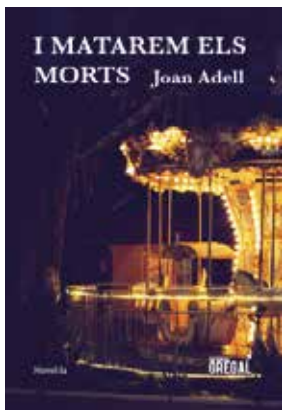

Autor:
Xavier Hernáez Rioja
Editorial:
Centre d'E.E. Ventijol
Any: 2018
Pàgines: 275

Llibre editat l'any passat amb motiu dels actes commemoratius del 50è aniversari de l'escola. El treball abasta des del 1969 fins al 2018, és a dir: des que inicialment era l'Escola de la Mare de Déu de l'Esperança, entre el 1969 i el 1983, i posteriorment l'actual EEE Ventijol. Al principi del llibre, quan s'explica la gènesi del projecte educatiu, es fa especial esment a una reunió que va fer al 1968 el Servei de Càritas de la Parròquia Santa Maria. L'objectiu era intentar posar solució al problema social que afectava algunes famílies amb fills amb discapacitats psíquiques, que llavors –a la dècada dels anys 60- no rebien cap mena d'atenció educativa.

Una de les persones que va participar en la reunió, i que va informar sobre la possibilitat que l'estat es fes càrrec d'una escola o d'escolaritzar a infants amb discapacitats en aules adequades va ser Joaquim Torra Fàbregas. És a dir, el pare de l'actual president de la Generalitat, que llavors treballava d'Enginyer a l'empresa llavors coneguda com SAFA, l'actual Nylstar.

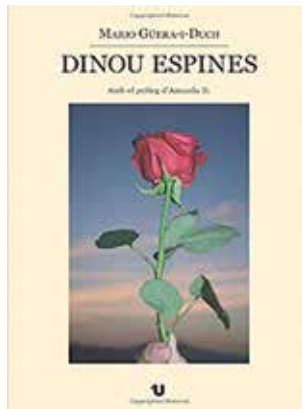
I matarem els morts

Autor:
Joan Adell
Editorial:
Gregal
Any: 2019
Pàgines: 236

El mateix dia que Macià proclama la República Catalana, l'Andreu Burjacas, un exaltat jove de disset anys, espera a la plaça del poble que l'alcalde i els regidors surtin al balcó per anunciar que el somni republicà s'ha estès arreu del país. A partir d'aquest moment, al llarg de catorze anys, acompanyarem l'Andreu per les trinxeres de la Guerra Civil espanyola, l'exili dels vençuts, el camp de concentració d'Argelers i la lluita armada al costat de la Resistència francesa, sempre amb l'amenaça de ser detingut pels agents de la Gestapo i repatriat a l'Espanya de Franco. Per fi, decideix saltar els Pirineus per pròpia voluntat i participar en l'intent d'invasió amb el maquis a través de la Vall d'Aran. Tota aquesta peripècia comporta l'allunyament forçós de família, amics i, sobretot, de la seva estimada Elisa, amb la qual mantindrà una assídua i tendra correspondència al llarg dels anys sense perdre l'esperança d'un retrobament.

Dinou espines

Autor:
Mario Güera-i-Duch
Editorial:
Uno Editorial
Any: 2019
Pàgines: 66

Mario Güera-i-Duch (Blanes, 1998), és un jove escriptor, estudiant de periodisme i actor. El proper curs finalitzarà la carrera a New York, gràcies a una beca que li ha atorgat la Universitat Pompeu Fabra. Participarà en seminaris d'escriptura i teatre. En el llibre, Güera, manifesta una sèrie de conflictes que comprenen tota una generació (la fictícia "Generació Suïcida", una comunitat de persones incompreses pel seu entorn) i que el personatge que les explica, "El Príncep de la Rosa", sent en passar dels 19 als 20 anys. Dinou espines tracta diversos temes i molts dels problemes que se'n deriven troben una solució en la natura o en l'art. En aquests moments està treballant en un nou projecte, en aquest cas una novel·la "de carretera" que presentarà properament.

100 curiositats sobre la taula periòdica

Autor:
Joan Adell
Editorial:
Gregal
Any: 2019
Pàgines: 236

els estudiants de secundària i per bona part de la població, amb un gran valor per als químics i per al món científic en general. Coincidint amb l'Any Internacional de la Taula Periòdica dels Elements Químics, aquest llibre explora cent qüestions curioses sobre la taula i els elements que inclou.

S'hi expliquen temes de caire més científic en relació amb la seva història, les diferents formes de presentació, el criteri d'ordenació o les característiques individuals dels elements -el carboni, els gasos nobles, el nitrogen, el tecneci, etc.-, i d'altres més heterogenis com la seva reconversió en icona universal, la seva utilització com a eina lingüística, i altres aspectes culturals, com la presència de la taula periòdica i els elements al cinema o a la literatura. I així fins a cent. És, en definitiva, un llibre tan variat com els elements i com els seus autors.

La taula periòdica, establerta el 1869 pel químic rus Dmitri Mendelèiev, és una infografia coneguda per tots

Serva ordinem et ordo te servabit

Aquesta edició fou acabada
el gener de 2020
als tallers d'Impremta
Pagès - Anglès

